

шкільний
СВІТ

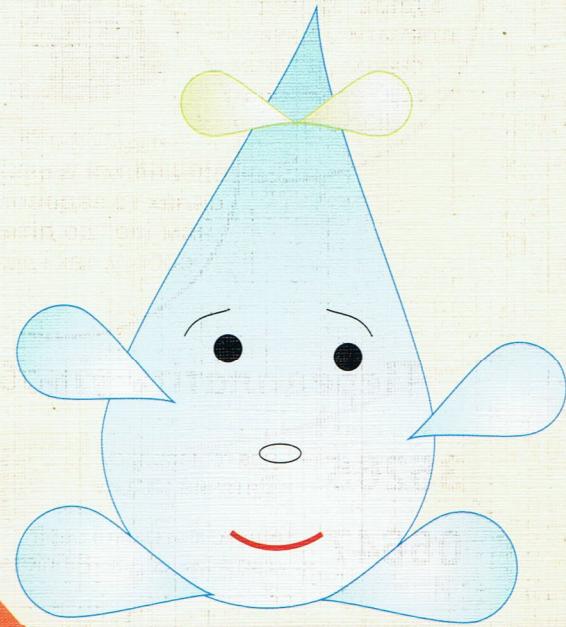
НАМ 10 РОКІВ

БІБЛІОТЕКА «ШКІЛЬНОГО СВІТУ»

Віра Любарова
Тетяна Марковська

У КРАПЛИНІ ВОДИ ВІДБИВАЄТЬСЯ ВСЕСВІТ

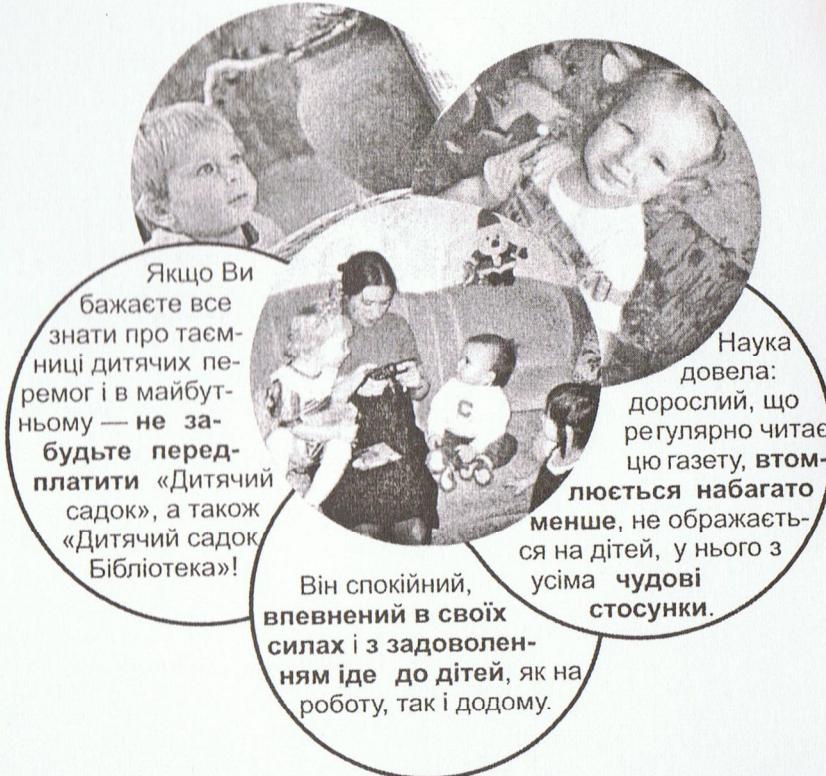
Методичний посібник

ДІТЯЧИЙ САДОК. БІБЛІОТЕКА

З чого починається велике добро?
Звісно ж, з «Дитячого садка»!

Звісно ж, з «Дитячого садка»!

Передплатіть улюблені видання:

35265 — індекс часопису
«Дитячий садок»

06647 — індекс книжкової серії
«Дитячий садок. Бібліотека»

Бібліотека «Шкільного світу»
Заснована у 2003 р.

ШКІЛЬНИЙ
СВІТ 1

*Віра Любарова
Тетяна Марковська*

У КРАПЛИНІ ВОДИ ВІДБИВАЄТЬСЯ ВСЕСВІТ

Методичний посібник

Дитячий садок. Бібліотека

Київ
Видавничий дім «Шкільний світ»
Видавець Л.Галіцина
2006

Редакційна рада:
Т. Вороніна, І. Стеценко, М. Мосієнко — канд. філол. наук,
Г. Кузьменко, О. Шатохіна

Любарова, Віра.

Л93 У краплині води відбувається Всесвіт: Метод. посіб./В. Любарова, Т. Марковська. — К. : Вид. дім «Шкіл. світ» : Вид. Л. Галіцина, 2006. — 128 с. — (Б-ка «Шкіл. світу»).
ISBN 966-8651-59-6.
ISBN 966-420-103-0.
ISBN 966-356-137-8.

У посібнику подано інформаційні та дидактичні матеріали, поради щодо організації спостережень, дослідницької роботи, а також заняті тренінгів. Посібник присвячено пошуку оптимального змісту, методологічних шляхів, форм організації роботи з формування екологічного світорозуміння дошкільнят та створення екологічного середовища.

Для вихователів, методистів та керівників ДНЗ, студентів педагогічних закладів, батьків дітей дошкільного віку.

ББК 74.100.5

ISBN 966-8651-59-6 (б-ка «Шкіл. світу»)
ISBN 966-420-103-0 (вид. дім «Шкіл. світ»)

ISBN 966-356-137-8 (вид. Л. Галіцина)

© В. Любарова, Т. Марковська, 2006
© Видавничий дім «Шкільний світ»,
дополіграфічна підготовка, 2006
© Видавець Л. Галіцина, оформлення,
2006

ПРО АВТОРІВ ЗАПРОШЕННЯ ДО РОЗМОВИ

ЗМІСТ	4
Про авторів	4
Запрошення до розмови	5
Вода знайома і загадкова	6
Що таке вода?	6
Про деякі проблеми води на Землі	8
Замислимось над фактами	10
Вузлики напам'ять	12
Шляхи ознайомлення дітей з водою	13
Крокуємо до пізнання	14
Музей води	33
Мандрівка до власних відкриттів	44
Вода в почуттях, відчуттях, слові, грі	50
Разом з водичкою складаємо казки	64
Лінгвістичний тренажер	73
Маленькі «Чомусики»	78
Хрещення Господне	80
Екологічні ланцюжки	81
Воді допомагають «Логіки світу»	82
Маленька родинна справа на допомогу крапельці	98
Читанка кришталевої крапельки	100
Казки	100
Вірші	115
Післямова, або Роздуми після...	127

ПРО АВТОРІВ

Хто нас поведе цією книжкою до чистого джерела?
 Хто покаже, як у краплині води відбивається Всесвіт?
 Хто переконає, що перед її величністю Водою будь-які слова бідні й невиразні?
 Хто намагається змінити наше ставлення до води — джерела життя?
 Хто намагається привернути увагу до екологічних проблем у Всесвіті?

В. Любарова

Т. Марковська

Це викладачі вищої категорії Київського педагогічного коледжу ім. К.Д.Ушинського — Віра Любарова та Тетяна Марковська, зі значним педагогічним стажем, з високою професійною компетентністю. Вони небайдужі, в постійному творчому пошукуві переповнені цікавими ідеями. Для них характерна можливість і потреба поділитися своїм досвідом. Проблеми довкілля є стрижнем їхнього життя.

Автори є постійними дописувачами нашого часопису. Вони майже 8 років ведуть рубрику «Природа навколо нас».

Читачі часопису «Дитячий садок» разом з авторами мандрували різними порами року, хвилювалися за найменшу дрібку, вирощували кімнатні рослини, збиралі гриби, вчилися влаштовувати в дитячому садку город, квітник, екологічну стежину.

ЗАПРОШЕННЯ ДО РОЗМОВИ

Вода! Чи Замислюємося ми, коли під напором дзюрокотливої води щасливо наспівуємо щось, коли сидимо у ванні огорнені теплом, ми відчуваємо, як пестить і голубить нас вода; коли, відкриваючи кухонний кран, ми наповнюємо прозору склянку водою і п'ємо з насолодою її прохолоду?..

Чи замислюємося ми над тим, звідки це блаженство? Звідки і як прийшла до нас вода і куди вона зникає після нас, що з нею відбувається?

А думати про це потрібно, бо в долі Природи, в долі Води — наша доля, і наше життя не може існувати без Води. Людство загалом та кожна свідома людина зокрема зобов'язані замислитися: чи питимуть приїдешні покоління чисту воду та милуватимуться красою природних водоймиць? Не забуваймо, що колодязь, в який ми «плюємо», належить не тільки нам. Усвідомлення того, що вода потребує нашого захисту, стимулювало до видання цього посібника.

Думати, що ця книжка може швидко змінити щось в житті джерельця, кринички, краплині води, струмка — наївно, але писати про це без надії на хоч малесеньку зміну було б неможливо. Маємо надію, що привернемо вашу увагу до екологічних проблем Води у Всесвіті.

Вода! Хай не буде вона дана нам, немудрим, як даремний дар.

Зaproшуємо до творчого застосування матеріалів з цієї книжки. Ми запалюємо зелений вогник і говоримо: «Беріть, користуйтесь — це все ваше».

Майбутнє вже почалося сьогодні. І це наше звернення до тих, хто невдовзі стане дорослим.

Наша Земля — вся твоя, як вона є, пий з її джерел, бігай босоніж по росі, слухай, як дзюрчить струмок, радій дощiku, сніжинці, милуйся хмаркою, посміхайся веселці, пий джерельну водицю з криниці.

Радій цій землі і пам'ятай, що все на ній потребує твоєго захисту.

ВОДА ЗНАЙОМА І ЗАГАДКОВА

ЩО ТАКЕ ВОДА?

Вода! Що це за явище, що це за речовина, яка щохвилини нашого життя супроводжує нас.

Єдина речовина, яка є у Всесвіті.

Сфокусуємося на Воді, але подивимось на неї під різними кутами. Земля — це гіантська посудина з водою, в якій виникло все живе, і, як кожен живий організм, — людина — це теж посудина з водою.

За Біблією Вода втілила задум Творця. Тільки у Воді починає життя будь-яка насініна і будь-який ембріон. Вона може впливати на розвиток всього живого.

Вона така м'яка і податлива, але перемагає найміцніше.

Вода — єдина речовина на планеті, що може перебувати у трьох станах.

Вода — це середовище, в якому відбувається управління всією Природою. Людство зробило значний крок, щоб зрозуміти, що ми про неї нічого не знаємо.

На деякі запитання людина знайшла відповідь як відбуваються будь-які явища з водою, а чому так відбувається — відповіді на це немає. Є припущення, доведені дослідженнями, що вода має пам'ять, вона бачить і чує.

Після зіткнення води зі сріблом вона отримує від нього інформацію, змінює свою структуру. Вода, оброблена сріблом, — найкращий у світі антибіотик. Структура води важливіша за її хімічний склад.

Людські емоції: любов, ніжність — надають воді певних якостей, вона має свою гармонійну структуру, а страх, агресія сформують воду з іншими якостями. Побажання добра чи зла структурують воду.

Чому ми забуваємо, що людина — це водяна структура, ми на досить великий відсоток складаємося з води. І кожна погана думка, що виникає в нас, забруднює нашу особисту воду, з якої ми складаємося. Забруднюють нашу воду і слова, які недарма називають брудними. Настає час, коли ми починаємо шукати причини наших хвороб. А вони у нас самих.

Якби вода тільки накопичувала весь бруд наших думок, то вона збожеволіла б, загинула. Та Творець надав їй можливість очищуватися. У воді все народжується і все у неї йде. У всіх народів Всесвіту людина, перш ніж стати перед Богом, дістає шанс на очищення.

У великих містах вода перебуває у замкнутому циклі, проходить примусове фізичне очищення, обов'язкове хімічне очищення і пам'ятто про насилля над нею знову приходить у домівки. Чиста природна вода і штучна очищена — це різні води.

Є на нашій планеті вода незаймана, непорочна, яка майже ніколи не буває в контакті з людиною (цей контакт незначний, на нього не зважають). Це у Венесуелі. У тих місцях живуть індійці і вони не хочуть цивілізації. А вода в цих місцях має енергетику у 4 тисячі разів більшу, ніж найчистіша вода з інших місць.

Крім звичайної води, існує і важка — з наявністю у структурі дейтерію.

З важкою водою пов'язане створення найстрашнішої зброї — водневої бомби.

У казках герой йде шукати мертву воду туди, звідки немає повернення. Єдине море, де немає ніякого життя, це Мертвє море на Святій землі, на місці, де колись були міста Содом і Гомора.

Ніде в світі немає однакової води. Цікаво є гіпотеза, що водяна структура людини ідентична воді з тих місць де вона народилася. Тому стає зрозумілим непросте питання про труднощі адаптації в еміграції. Так виявляється зв'язок організму з місцем народження. І поняття «Батьківщина» — не лише піднесене поняття, а й фізичний зв'язок.

Серед усіх речовин, що вивчають хіміки та фізики, вода порівняно з ними є найскладнішою. На запитання: чи може природна вода горіти? — дослідники дають відповідь: так! І це аж ніяк не казкова ситуація, і тому людину турбуює можливість використання води як пального, бо для будь-якого горіння потрібна певна кількість води.

У складний період планетарного існування, період екологічних катастроф фахівці вважають, що слід більше піклуватися не про нафтovу кризу, а кризу водяну.

Зараз понад 1 млрд мешканців землі не мають доступу до питної води, а це є наслідком загибелі людей.

Великого значення надають воді представники всіх існуючих релігій і конфесій.

Здавна людина промовляла молитву про дощ. В усі часи моляться перед вживанням їжі. Звертаються до Бога і під час хрещення дитини. З року в рік 19 січня всі віруючі і невіруючі поспішають до Храму за Хрещенською водою. І лікуються нею увесь рік аж до наступного Водохреща. Можливо, колись людство знайде відповідь на запитання:

що таке молитва і чому Свята Вода має сильну сталу структуру; чому 10 г Святої Води у 60 л звичайної зберігає що сталість. Чому Свята Вода лікує людину? Чому вода реагує на молитву? Чому Хрещення — це тайнство?

Так, мабуть, і відповіді на це не потрібно. Молитва — це не річ. Єдине, що потрібно, це віра. Немає нічого неможливого для віруючої людини. І коли немає наукового і релігійного пояснень, то по вірі нашій дано буде нам: чому море розступилося перед Мойсеєм у вірі; Господь на весіллі бідняків у Кані Галілейській перетворив воду на вино; як хвора людина оздоровлюється, умившись Святою водою тощо.

Концепція природи Води узгоджується з будь-якою релігією.

До того ж, не забуваймо, що вода має пам'ять. Намагання знайти слова, які найкраще допомагають такій стражданальній Воді очиститись, дали результат — це слова «любов та вдячність».

У кожному з нас — частинка первозданного океану і за цю частинку ми маємо платити Творцю любов'ю та вдячністю.

ПРО ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ВОДИ НА ЗЕМЛІ

Вода, в тебе немає ні смаку, ні кольору, ні запаху, тебе неможливо описати, тобою наслоджуються, не розуміючи, що ти таке...

Tu — найбільше багатство в світі.

Антуан де Сент-Екзюпері

Якщо поглянути на глобус, модель нашої Землі, то бачимо, що площа, яку займає вода, значно більша за суходіл.

Хоч і багато води на Землі, але для життя та діяльності людини найнеобхіднішою є прісна вода, яка становить мізерну частину загальних запасів води у природі. Прісна вода, доступна для використання, міститься в річках, озерах та підземних водах. Її доля від всієї гідросфери лише 0,3 %.

Ресурси прісної води розподіляються дуже нерівномірно. Часто райони широкої господарської діяльності зазнають нестачі великої кількості води. Ця проблема посилюється постійним надмірним використанням води в народному господарстві, за кількістю перевищує сумарне використання всіх інших природних ресурсів, оскільки виробництво в основних галузях промисловості витрачає величезну кількість прісної води.

Проблема нестачі прісної води виникає з кількох причин. Основні з них: нерівномірний розподіл води в часі й просторі, зростає споживання людством, витрати води під час транспортування та використання, погіршення якості води та її забруднення.

Споживання прісної води населенням на планеті визначається в 0,5—2 % за рік.

Витрати прісної води збільшуються із зростанням її споживання на душу населення і пов'язані з використанням води для господарських потреб.

Погіршення якості води пов'язане з потраплянням продуктів діяльності людини як безпосередньо у воду річок та інших поверхневих водоймищ, підземні води, так і через атмосферу на ґрунти. Погіршення якості поверхневих вод — найнебезпечніше і вже загрожує здоров'ю людей та розповсюдженню життя на Землі. Його крайнім станом є катастрофічне забруднення вод. Погіршення якості та забруднення води, виснаження водних ресурсів відбувається постійно. Масштаби забруднення та виснаження водних ресурсів наразі мають загрозливий характер.

На жаль, Україна належить до числа країн з найвищим рівнем забруднення і руйнування середовища для існування людей. А серед цього середовища вода посідає найперше місце.

Разом з тим негативне значення має відсутність у населення відповідної інформації та знань про потребу і способи захисту джерел прісної води. Тому вкрай потрібним є екологічне виховання всіх верств населення, розширення в суспільстві практичної діяльності, спрямованої на охорону і поліпшення стану джерел, річок та водойм України, раціональне використання водних ресурсів, підвищення екологічної і правової обізнаності громадян щодо охорони водних ресурсів через залучення населення до практичної природоохоронної роботи, розвитку громадських екологічних ініціатив.

Природоохоронну свідомість, що є необхідною умовою відновлення та збереження для майбутніх поколінь річок, озер, криниць, чистого довкілля, здорового життя, варто виховувати, починаючи з раннього віку.

ЗАМИСЛИМОСЬ НАД ФАКТАМИ

• 71 % поверхні Землі вкривають води морів та океанів. Майже 94 % води на планеті зосереджено у морях та океанах. Вода з морів та океанів занадто солона і непридатна для пиття, землеробства і промисловості.

Прісна вода становить близько 6 % загального світового запасу води. Витрата прісної води — це величезна біда.

Прісна вода — це «кровь» біосфери. Без води неможливе життя не лише рослин і тварин, а й життя цивілізації. Вона не тільки живить наші міста, населення і промисловість, вода «чистить» їх, забираючи з собою відходи людської життєдіяльності і промислові відходи.

П'яту частину питної води ми втрачаємо без використання, вона йде прямо в каналізацію. А скільки електроенергії використовується на подачу нерационально використаної води? А скільки грошей можна було б заощадити? Зауважимо, що йдеться не про скорочення використання води, а про те, щоб припинити даремно зливати її в каналізацію.

Збереження питної води проголошене Організацією Об'єднаних Націй є найголовнішим завданням людства у ХХІ ст.

Екологи пророкують, що саме питна вода буде найдефіцитнішим природним ресурсом ХХІ ст.

Пам'ятаймо, що запаси води на планеті небезмежні і всі водопроводи з часів Давнього Риму будуються руками людей, тобто нашими з вами руками.

Через кран, з якого повільно капає вода, до каналізації виливається 20 л на добу. Кожен кіянин щодоби споживає близько 350 л води. Це досить високий рівень споживання, бо для комфортних умов користування водою в домівках достатньо 150—200 л. Для прикладу, наведемо дані водоспоживання деяких міст.

У Копенгагені споживання води становить 120 л на людину на добу; у Парижі — 215; у Мельбурні — 240; у Кіото — 250; у Лос-Анджелесі — 240. Ці дані не свідчать про нелюбов мешканців цих міст до водних процедур. Річ у тім, що люди з малечкою звикли економно використовувати всі види ресурсів, бо сплачують за них повну ціну.

Економити питну воду особливо важливо, зважаючи на те, що бережливе ставлення до найнеобхіднішої рідини є основним

ЗАМИСЛИМОСЬ НАД ФАКТАМИ

фактором захисту водних ресурсів нашої країни від виснаження та забруднення.

Іноді економія води помилково пов'язується з обмеженням та відмовою від споживання.

Під економією слід розуміти лише ті заходи, які не знижують комфорктність користування водою.

Лише один літр нафти вбиває мільйон літрів води.

• Уміст води в атмосфері порівняно невеликий — близько 0,001 % всієї її маси на нашій планеті. Між тим це цілком незамінна ланка природного кругообігу води.

Основним джерелом атмосферної вологи є поверхневі водойми і зволожений ґрунт, крім того, волога потрапляє в атмосферу в результаті випаровування води рослинами, а також дихальних процесів живих істот.

• Здається, що хмари такі легенькі й повітряні, але вони містять значну кількість води.

Оскільки об'єми хмар дуже великі (десятки куб. км), то навіть одна хмара може вміщувати у вигляді крапель та кристалів льоду сотні тонн води.

Ці велетенські водяні маси безперервно переносяться повітряними потоками над поверхнею Землі і спричиняють на ній перерозподіл води і тепла.

• Вода серед своїх незвичайних якостей має ще одну — винятково високий поверхневий натяг. З усіх рідин найбільш високий поверхневий натяг має лише ртуть.

Ця якість проявляється в тому, що вода постійно намагається «стягнутися», скротити свою поверхню, хоча вона завжди набуває форми ємності, в якій перебуває в цей момент.

Високий поверхневий натяг дає змогу воді набувати кулеподібної форми під час вільного падіння. Саме така геометрична форма має мінімальну для такого об'єму поверхню. Звідси випливає, що саме тому дощ падає краплями.

Це тільки здається, що вода немає форми, коли розтікається по будь-якій поверхні. Сила поверхневого натягу змушує молекули її зовнішнього шару зчіплюватися, створюючи зовнішню пружну підвіску. Завдяки цій підвісці деякі предмети, які тяжчі, ніж вода, не занурюються у воду. Наприклад, якщо обережно покласти голку плисном на воду, вона не потоне.

Багато комах (водомірки, ногохвостики тощо) не лише перевишають поверхню води, а й злітають з неї і сідають як на тверду

опору. А деякі живі істоти пристосувалися використовувати навіть внутрішню поверхню водної гладі. Личинки комарів виснуть на ній за допомогою щетинок, які не змочуються водою.

Маленькі рвавки — ставковики і катушки — повзають по ній в пошуках здобичі. І все це відбувається завдяки високому поверхневому натягу води.

ВУЗЛИКИ НА ПАМ'ЯТЬ

Хай низочка цих перлинок: роздумів, висловів, міркувань про воду допоможе вам будувати свої гармонійні стосунки з Природою і стане в пригоді у роботі з дошкільнятами.

Де кінчается вода, там кінчается земля.

Народне прислів'я

Крапля воды найдорожча за алмаз.

Народна мудрість

Вода тим і гарна, що вона робить добро всім істотам і не сперечеться з ними.

У краплині води відбивається Всесвіт.

Арабське прислів'я

Багата та земля, яка має води вдосталь.

Народна мудрість

Біля витоків джерела — біля витоків життя.

Народна мудрість

Людина стала людиною тоді, коли вона вперше почула шелест листя, дзюркотіння веселого струмочка, дзвін срібних дзвіночків у бездонному літньому небі, завивання хуртовини за вікном, лагідний плюсکіт хвиль і урочисту тишу ночі, — почула і завмерла, слухає сотні й тисячі років чудову музику життя.

Василь Сухомлинський

Вода — все живе радіє їй та вмирає за її відсутності.

ШЛЯХИ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ З ВОДОЮ

*Якщо твої наміри розраховані на рік — сій жито,
На десятиліття — саджай дерева,
На віки — виховуй дітей.*

Дитина і світ Природи!

Литина і світ Води!

Світ такий цікавий, чарівний, такий неповторний і дуже хвилюючий. І, звичайно ж, безмежний. Чи можна осягнути цю безмежність? Мабуть, відповіді не знайти. Але не йти шляхом пізнання світу Води неможливо ні дорослим, ні дітям. І будуть на цьому шляху пошуки і відкриття, і велике здивування, народяться нові щирі й безпосередні почуття, з'явиться вміння відчувати красу крапельки, джерельця, росинки, сніжинки. Поступово з'явиться здатність відчувати живе буття світу Води, у всіх її проявах, здатність жити і діяти у гармонії з цим світом.

Якими шляхами піти, щоб сформувати у дітей знання про воду, про її властивості та різні агрегатні стани, про причини перетворення води, про значення та колообіг води, про потребу її для людини, тварини і рослини.

Що потрібно для того, щоб навчити дітей розуміти зв'язок між станом води, станом довкілля і життям людини? Як ознайомити з поняттям «забруднення води» і причинами забруднення? З правилами поведінки біля водойми? Як викликати бажання щось зробити для збереження довкілля, до раціонального користування водою, привести дітей до практичної діяльності з охорони крапельки, струмочки?..

А шляхів таких в арсеналі вихователя багато. Це найрізноманітніші методи, прийоми і форми роботи. І поєднання їх може бути різноманітним, а результат від поєднання — найкращий.

На деякі шляхи ми звернемо увагу читача в цьому посібнику. Але пам'ятаймо, що процес навчання і виховання не може ґрунтуватися на простих, однозначних і готових рецептах.

Його кінцевий успіх визначається активною роботою живої думки вихователя, його ініціативою й винахідливістю.

Матеріали, які вміщені на цих сторінках, слід сприймати як маленьку крапельку з багатьох можливих варіантів навчання і виховання з теми «Вода».

Який би шлях ми не обрали, не забуваймо, що торуємо дорогу в майбутнє Всесвіту.

КРОКУЄМО ДО ПІЗНАННЯ

Вмійте відкрити перед дитиною в навколошньому світі щось одне, відкрити так, щоб шматочок життя заграв перед дітьми всіма барвами веселки.

Залишайте завжди щось недоказане, щоб дитині не раз хотілося ще і ще повернутися до того, про що вона дізналася.

Василь Сухомлинський

КАЗОЧКА ПРО ВОДИЧКУ

Молодший вік

Мета: ознайомити дітей з явищами, які відбуваються в природі та з властивостями води; закріпити знання, що вода прозора, без запаху, розливається, ллеться, тече, чисту воду п'ють; розвивати мислення у дітей, сприяти мовленнєвому розвитку, розвивати моторику рук; вчити правильно користуватися предметами-знаряддями, виховувати бережливе ставлення до води.

Обладнання: ширма; пласкі форми хмаринок на паличках (4 шт.); наголовники хмаринок, сонечка, вітру; вода у склянках (тепла, холодна); скло; фарба; миска з водою; жабка; паперові човники; фартух із кишенями для вихователя.

ХІД ЗАНЯТТЯ

Вихователь. Дітки, пригадайте, що ви найбільше любите слухати? Чи подобається вам слухати казки? Чи цікаво мандрувати з їхніми героями?

Сьогодні ми з вами помандруємо у казочку, яка називається «Казочка

про водичку». Ви будете хмаринками, сонечком, краплинками, вітерцем і маленькими дослідниками.

Пригадайте, які я зазвичай кажу повчальні слова: «А тепер ви тихенько сідайте і про що тут мовиться — запам'ятайте».

А щоб розпочати нову казочку, мені потрібна ваша допомога. (Вихователь обирає двох дітей на власний вибір.)

— Дітки, а тепер дуже уважно слухайте казочку і допомагайте мені доповнювати її. (За ширмою по черзі вихователь бере пласкі форми хмаринок.)

— Жили-були собі на синьому небі тато-хмаринка, мама-хмаринка, донечка-хмаринка та синочок-хмаринка. Цілими днями вони плавали по синьому небу, грали, з вітерцем розмовляли. Одного разу вирішив вітер-вітровій сам на синьому небі панувати і сильно подув на хмаринок. Злякалися хмаринки, зібралися докупки і стали великою важкою хмаркою, з якої почали падати крапельки. Як капали крапельки?

Відповіді дітей.

— І не стало хмаринки, вона перетворилася на краплинки.

Ой, погляньте скільки краплинок накапало в склянку. Що можна сказати про цю водичку? Чи має вона колір? Чи прозора вона? (Опустити в склянку предмет.) Що ми побачили в склянці? Чому? (Бо вода прозора.) Чи має вона запах? (Запропонувати дітям понюхати воду.)

— Отже, вода прозора, чиста, без запаху. Подивіться, через склянку можна побачити носик, оченята, вушка Тетянки і все, що є навколо, бо водичка прозора. Але пити її не можна, бо пройшла вона через повітря, яке може бути забрудненим. Така вода корисна лише для поливання квітів. Зараз ми з вами полемо одну кімнатну рослину. (Щоб пригадати, як це правильно робити, вихователь дає доручення одній дитині, а решта спостерігають.)

— Спочатку водичку переливаємо зі склянки в лійку. Поливати рослини потрібно охайно. Носик лійки ставити на краєчок горщика.

А тепер прислухайтесь. (Вихователь лле з лійки воду в металеву мисочку, піднімаючи й отпускаючи носик лійки.)

— Що ми бачимо? Що відбувається з водою? Вона ллеться тонен'кою цівочкою, широкою цівочкою, швидко, повільно. Дивіться і послухайте, вода може крапати голосно, тихо. (Вихователь демонструє, як вона капає.) Може дзюрчати. (Прислухаємося до дзурчання води.) Ось яку гарну пісеньку сьогодні співає нам водичка.

Шляхи ознайомлення дітей з водою

— Що ще нас чекає в цій казочці? Зараз дізнаємося. Хлопчик-хмаринка із моєї кишені зараз витягне маленького покажчика, який нам покаже, куди слід іти. (*Дитина витягує з кишені вихователя пласку картку, де зображений ведмедик.*)

— Так, слід іти до ведмедика, йому потрібна наша допомога. (*Вихователь звертає увагу на іграшку, імітує розмову з нею.*) Ведмедик не може дізнатися, де холодна, а де тепла водичка. Тож допоможемо йому і розповімо, що можна робити з холодною водою, а що — з теплою. (*Ведмедик їм дякує за пораду.*)

— Діти, а що у мене лежить в другій кишені? (*Вихователь пропонує дитині витягти з іншої кишені жабку.*) Ой, дивіться, це ж жабка. Йі пора спати, адже на дворі холодно. Вона спить цілу зиму і про-кідається навесні, коли тепло гріє сонечко і зеленіє травичка. Хто з вас знає, де живе жабка? (*Відповіді дітей.*) Правильно, жабка живе у водоймі, в озері, в річці, в болоті. Отже, заспіваємо жабці колискову і віднесемо її до казкового, чистого, красивого озера.

Діти (співають):

Жабко, спи, жабко, спи,

Аж до самої весни.

(*Діти відносять жабку до озера. Вихователь звертає їхню увагу на предмети, що розташовані біля озера.*)

— Діти, подивіться, який сюрприз приготувала нам жабка. Біля великої миски з водою лежить камінчик і паперовий кораблик. (*Вихователь пропонує комусь із дітей кинути у миску з водою камінчик.*) Подивіться, що з ним сталося. Правильно, він потонув, тому що важкий. (*Інший дитині пропонує пустити на водичку паперовий кораблик.*) Посидимо тихенько, подивимося, чи спокійна, тиха водичка, а тепер спробуймо, як вітерець, подмухати на наш кораблик. Бачите, він не тоне, пливе, бо легенький, виготовлений з паперу. От які дива показує нам водичка.

— А тепер, помандруємо туди, де має з'явитися сонечко, щоб від нього нам стало радісно і тепло. (*Вихователь із дітьми озирається навколо.*)

— Послухайте, що підказує нам крапелька. Вона пропонує нам намалювати сонечко і залюбки допоможе нам у цьому. Отже, відгадайте загадку:

Жовта, тепла тарілочка

По небу ходить,

Всіх обігріває,

Діток звеселяє.

— Що це? Молодці! Це сонечко. Фарба-чарівниця і водичка допоможуть нам намалювати сонечко. (*Вихователь у кожну баночку пінеткою опускає по одній краплинці води і розповідає вірш.*)

Котилася тарілочка
По крутій горі,
Забавляла моїх діток
Тут у казочці.
А щоб ця тарілочка
Мала промінці,
Треба кожній дитиночці
Смужки провести.

Діти виконують завдання.

— Молодці! Яке чудове сонечко утворилося! Ви хочете з ним погратися? Відгадайте загадку:

Білі кораблики
По синьому небі плавають,
Грають, з вітром розмовляють.
Що це? (*Відповіді дітей.*)

Рухлива гра «Хмаринки і краплинки».

Вихователь обирає дітей для ролі сонечка, вітру, хмаринки.

Вихователь. Хмаринки грають, плавають, розмовляють з вітерцем.

Ой, ти вітрє-вітровій,
Ти на нас сильніш повій!

Дитина-вітерець дме на дітей-хмаринок.

Вихователь. Хмаринки перетворилися на краплинки.

Діти. Крап-крап-крап!

Дитина-сонечко (прокидається).

Дуже рано я встаю,
Всіх вітаю й піднімаю.
Так-так-так!

Торкається кожної дитини-хмаринки.

Вихователь. От, знову хмаринки перетворилися на краплинки.

Діти, сподобалася вам казочка? Чудовою була мандрівка? Багато доброго зробила для нас водичка, тому дружитимемо з нею.

Валентина МИХАЙЛЕНКО,
вихователь ДНЗ № 155, м. Київ

БУДЬ ЗДОРОВИЙ, ЯК ВОДА

Старший вік

Мета: формувати у дітей знання про лікувальні властивості води, ознайомити дітей з мінеральною водою, закріпити знання про необхідність води в житті людини, активізувати в мові дітей слова «цілюща» і «мінеральна», сприяти розвитку позитивних емоцій від спілкування з довкіллям.

Вихователь. Діти, пригадується мое дитинство! Коли мені було стільки ж років, як вам зараз, я часто гостювала у своєї бабусі. Проводжаючи мене, вона завжди казала: «Будь здорована, як вода!».

— Як ви вважаєте, чи може вода зробити людину здорововою? Як вода допомагає здоров'ю людини?

Діти. Так. Ми миємось у воді, чистимо зуби. Вода допомагає прибирати наші оселі, прати білизну. Вода загартовує нас під час обливання. Без води неможливо приготувати їжу. Отже, без води життя на Землі неможливе!

А тепер знайдемо найкраще слово для води. (*Чистенька, прозора, цілюща, свіженька, солоденька...*)

— Подивіться, на дощі з'явилася усміхнена крапелька. Чому у неї такий гарний настрій? А якому слову крапелька зраділа найбільше? Чи могла наша крапелька зрадіти слову «цілюща»?

А де люди беруть цілющу воду? (*У криниці, з джерельця, з чистої річки...*)

Здавна люди чисту, прозору, смачну воду вважали живою водою. Ми з вами і казки такі знаємо. (*«Котигорошко», «Жива і мертвава вода», «Казка про Івана Богатиря».*) У цих казках вода зцілює від хвороб, лікує рані, повертає до життя. Вона є джерелом сили і здоров'я.

— Тож яку воду можна вважати живою? Чи буває вона мертвовою? *Відповіді дітей.*

— Чи можна зустріти мертвву воду у природі? Де ви таку воду бачили? Подивіться, який настрій став у кришталевої крапельки. Чим вона засмучена?

А ось з'явилася ще одна крапелька. Вона така незвичайна, вся в бульбашках. Спробуймо здогадатися, звідки ця крапелька! Як ви вважаєте, діти? (*Взяти, обережно, пляшку мінеральної сильногазованої води. Звернути увагу, що вода спокійна, не має бульбашок.*)

— Я зараз відкоркую пляшку, а ви уважно подивіться (послухайте), що ж відбудеться.

Крокуємо до пізнання

— Що сталося? Звідки взялися ці бульбашки? (*Дати можливість дітям посмакувати водою.*)

— Ви відчули, що вода в цій пляшці має незвичайний смак! Це вода цілюща, лікувальна. Її називають мінеральною, тому що містить велику кількість різних корисних речовин, солі, мінерали. Вона також добре збагачена киснем. Ось чому, коли ми відкорковували пляшку, з'явилася так багато бульбашок, і водичка почала «тікати» з пляшки. Чи чули ви, як вода «тікала» з пляшки? Так, вона шипіла. Отже, і лікувальна водичка має свій «голос», який підсилює кисень, коли виштовхує воду з пляшки.

— Отже, діти, ми ознайомилися з газованою мінеральною водою. А вона може бути і негазованою! (*Дати дітям спробувати на смак негазовану воду.*)

— Чи п'єте ви вдома мінеральну воду? Хто у вашій родині лікується такою водою?

Діти, обов'язково розкажіть вдома, що солонюю мінеральною водою можна полоскати хворе горло, промивати ранки — вони швидше загоюються, нею можна промивати очі.

— Яка цікава розмова про воду відбулася сьогодні?

Скажіть, чому воду називають «цілющою»?

Так! Вона робить людину здорововою, сильною, спритною. Вона лікує, зцілює, додає сил, робить життя радісним... Ось чому моя бабуся мені бажала бути здорововою, як вода.

— Ми з вами також не повинні забувати, що нашу цілительку, лікувальницю слід ретельно оберігати.

— Чи виникло у вас бажання вклонитися воді? За що саме?

— А як ви вважаєте, що значить шанувати воду? Як можна оберігати її?

Діти, поміркуйте і скажіть, що може кожен з вас порадити своєму другові, родині, щоб зберегти цілющу водичку? (*Відповіді дітей.*)

— Гарні поради дали ви, діти! Якщо не дотримуватися ваших порад, то вода загине, стане мертвовою. А жива вода — добрий помічник, захисник, друг.

— Діти, ось ця усміхнена крапелька показує, який чудовий настрій у мене сьогодні, бо я побачила, які добрі та чуйні серця у кожного з вас. І я хочу побажати вам: нехай кожен із вас дотримується бодай однієї поради з тих, які ми приготували для своїх друзів і рідних.

Отже, будьте чистими і здоровими, як джерельна водичка!

Наталя СЕМЕНОВА,
студентка педагогічного коледжу ім. К.Д. Ушинського, м. Київ

НЕСКЛАДНІ ДОСЛІДИ З ВОДОЮ

Старший вік

Мета: формувати елементи наукових знань про основні екологічні чинники у розвитку живої природи та очевидні взаємозв'язки і залежності між ними; продовжувати ознайомлювати дітей з різними властивостями води (не має смаку, кольору, форми; буває в різних агрегатних станах — лід, пар); вчити дітей берегти та економити воду; прищеплювати їм найпростіші правила поведінки у навколишньому природному середовищі; задовольняти допитливість дітей, інтерес до довкілля; збагачувати життєвий досвід дошкільнят; сприяти розвитку мовлення дітей.

Обладнання: склянки з чистою водою для кожної дитини, склянки з розчиненим цукром, сіллю, лимоном, прозорі пляшки різної форми (4—5 шт.), склянка-мірка, таця, маленький чайник з водою або лієчка з довгим носиком та лієчка із ситечком, кульки (або кубики) льоду, звичайного та пофарбованого у червоний, зелений та жовтий кольори, мисочки для льоду, чайник (або кастрюля) з гарячою водою, прозора тарілка, серветка з тканини.

Програмовані завдання для індивідуальної роботи з дітьми поза заняттям.

ХІД ЗАНЯТТЯ

Вихователь. Діти, без чого неможливе життя на Землі?

Відповіді дітей.

Сьогодні ми поговоримо про водичку. Чи має вода запах? Візьміть скляночки з водою і понюхайте водичку. Є запах чи ні?

Запаху немає. А тепер спробуйте воду на смак. Так, вода не має і смаку.

Ось така рідина без смаку і запаху — чиста вода. Без неї життя на Землі неможливе.

Чи можна зробити так, щоб вода набула смаку? Зараз перевіримо.

Вихователь пропонує дітям скуштувати воду зі склянчиком, з розчиненим цукром, сіллю, лимоном (склянки мають позначки), і запитує у дітей, який смак вони відчули.

— Отже, смак води залежить від того, що у воді розчинено.

— Чи має вода форму?

Вихователь бере різні прозорі пляшки, показує їх дітям. Звертає увагу на різну форму пляшок, різний розмір. Показує склянку-мірку. У кожну пляшку наливає однакову кількість води.

— Діти, подивіться, вода має форму тієї пляшки, в яку налита.

— А що відбувається з водою, якщо її лити не в пляшку, а просто так?

Вихователь наливає воду з лієчки на тацю. Звертає увагу дітей на те, що вода розтікається, утворює плями різної форми і розміру. Розглядає з дітьми плями води, всі разом визначають, на що вони схожі.

— А тепер, діти, подивіться як може літися вода: вона капає, ллється однією цівкою, кількома цівками.

Все це вихователь демонструє за допомогою лієчки з довгим носиком, лієчки з ситечком.

— А тепер подивіться, що у мене є. Так, це кульки з льоду. Якого вони кольору? З чого утворився цей лід? Понюхайте його. Чи має лід запах? А якщо ми нагріємо ці кульки, що станеться? Якого кольору буде вода? Чому? Зараз ми все це перевіримо.

Вихователь кладе кульки льоду різного кольору в різні мисочки і ставить їх на кришку гарячого чайника. Звертає увагу дітей на зміни, які відбулися з льодом, на колір води в різних мисочках.

— Отже, вода може перетворюватися на лід, а з льоду знову переходити у стан води. Колір води і льоду залежить від барвника. Ось є три склянки з чистою водою. В одній з них я вимию пензлик з червоною фарбою, у другій — пензлик із зеленою фарбою, а у третьій — з синьою. Тож від чого залежить колір води? Уважно дивіться, що зараз відбувається.

На відкритий чайник із гарячою водою вихователь кладе клаптик тканини та прозору тарілку. Через кілька секунд зникає тарілка. Пропонує кільком дітям провести пальцем по поверхні тарілки.

— Що залишилося на пальці? Чому він мокрий?

— А зараз подивимося, що сталося з тканиною. Чому тканина стала вогкою? Так, від гарячої води утворилася пара. А пара — це дрібні краплинки води.

Отже, вода — це і лід, і пара.

— Поміркуйте і скажіть, хто не може обійтися без води? Кому дуже потрібна вода? Так, людям, рослинам, рибам, іншим тваринам.

— Діти, як ви вважаєте, що слід робити, аби вода була чистою?

— Як слід берегти воду? В якій воді приємніше купатися в річці?

— Чому потрібно економити воду? Як це можна зробити?

— Що змінилося б, якби не стало чистої води?

А зараз послухайте віршик О. Тарнопольської «Водичка».

— Які почуття викликає цей вірш: радість, смуток чи бажання діяти?

Шляхи ознайомлення дітей з водою

НЕСКЛАДНІ ДОСЛІДИ З ЛЬОДОМ

Середній і старший вік

Мета: ознайомити дітей з властивостями льоду: холодний, прозорий, твердий, крихкий, ламається, має форму ємності, в якій замерзла вода, від тепла перетворюється у воду; показати на практичних дослідах багатогранність навколошнього світу, різноманітність якостей та станів води; вчити дітей встановлювати взаємозв'язки між явищами природи через активне втручання в явище під час нескладних дослідів; вчити бачити суперечності у природних об'єктах та явищах (лід — це добре і погано, це корисно і шкідливо); допомогти дітям зрозуміти різницю між рідким, твердим та газоподібним станом води; сприяти розвитку пізнавального інтересу та стимулювати дитячу інтелектуальну діяльність.

Обладнання: модель замерзлої водойми, пластини льоду для театру, різні за величиною гумові іграшки, кружка, блюдце, металева тарілочка, паперові фільтри.

ХІД ЗАНЯТТЯ

Вихователь. Діти, сьогодні на вулиці холодно, морозно, сніжно.

— А для якої пори року ці явища характерні?

— А скільки місяців триває зима? Назвіть їх.

Відповіді дітей.

— Який місяць зараз? А вам подобається зима? Чому?

Відповіді дітей.

— Зима-чарівниця — велика помічниця. А для кого вона помічниця? Так, вкриває землю снігом, ніби теплою ковдрою. Сніг добре утримує тепло, бо між сніжинками міститься багато повітря, не гинуть рослини.

— А хто відчуває скруту взимку? (Відповіді дітей.)

— Так, птахи. Чому? (Відповіді дітей.)

Зима приходить до нас з холодними північними вітрами, з морозами, завірююча.

— Діти, а чи можна уявити мороз в образі людини?

Пропоную дітям розказати про своє уявлення морозу.

— Мороз може бути слабким, а може бути й сильним.

— А як ми відчуваємо сильний мороз?

Відповіді дітей.

— Як впливає сильний мороз на воду? (Вода замерзає, перетворюється на лід.) Зараз ми розглянемо лід.

Даю дітям шматочки льоду.

— Які відчуття у вас виникли від контакту з льодом? Про які властивості льоду ми можемо сказати? (Відповіді дітей.)

Пропоную дітям розломати шматочок льоду.

— Бачите, діти, лід ламається, він крихкий. Тоненька пластинка льоду розкришилася дуже легко, а товстенька — важкувато.

Пропоную комусь із дітей взяти тоненьку пластинку льоду і подивитись крізь неї навколо.

— Про яку властивість льоду тут можна сказати? (Лід прозорий.)

А щоб пересвідчитись, що лід легкий, ми опустимо шматочек льоду у миску з водою.

Звертаю увагу дітей на те, що лід не тоне, а плаває на поверхні.

— Чому так віdbувається? (Відповіді дітей.)

— Діти, як ви вважаєте, чи має лід свій голос?

У нас з'явилися різні припущення.

А зараз ми перевіримо хто із вас правий. Помовчимо трішки.

Даю пластинку льоду будь-кому із дітей і пропоную розломати її.

— Що почули? (Відповіді дітей.) А тепер візьмемо товстішу пластинку і її розламаємо. І ця має свій голос, але він трохи грубіший. А тепер ще постукаємо одним шматочком льоду об другий. Отже, лід має свій голос. Подумайте і скажіть, чи має лід якусь певну форму?

Разом з дітьми розглядаємо різні за формуою шматочки льоду, лід заморожений у різноманітніх металевих формочках.

Робимо висновок, що лід — це заморожена вода і він має форму тієї ємності, в якій цю воду заморозили.

Роздаю дітям маленькі шматочки льоду, пропоную потримати їх у долоньках кілька секунд і покласти в мисочку.

— А що це сталося з вашими долонями? Чому вони мокрі? Звідки взялася вода? Чому розтанув лід? (Відповіді дітей.) Покладіть долоньку собі на щічку. Що відчули? Чому долонька холодна? Куди поділося тепло з вашої руки?

— Отже, для того, щоб лід розтанув, йому потрібно тепло.

Пересвідчимося в цьому. Візьмемо велику кружку. Наїмемо в неї досить гарячу воду.

Звертаю увагу дітей, що з гарячої води іде пар. Накриваю кружку величкою скляною прозорою тарілочкою або блюдцем.

Захвішу знімаю блюдечко і даю можливість дітям доторкнутись до блюдця.

— Яке воно на дотик? Тепле. Чому? Нагрілось від гарячої води.

Запитую, чому запотіло блюдце? Пропоную кому-небудь із дітей провести пальцем по цій стороні блюдця.

— Чому палець став мокрим? Звідки тут взялась вода? (*Пара, що йде з гарячої води, — це такий стан води.*)

— Отже, дивіться, діти, вода у нас зразу в трьох станах: вода, пара, лід. А тепер побачимо, що відбудеться з льодом.

Накриваю кружку блюдцем і кладу на нього шматочки льоду. Спостерігаємо, як лід змінюється в розмірі і утворюється вода.

— Отже, лід від тепла перетворюється у воду. А ця тала вода також має свій голос.

Беру металеву тарілку і з мисочки (або з бурульки) капаю на тарілку.

— Чи чули ви, коли-небудь таку пісню? А коли її можна почути? В яку пору року?

Відповіді дітей.

— А хто з вас любить ласувати взимку бурулькою, снігом? Чи варто це робити? Чому?

Так, можна застудити горло. А ще вода в бурульці, в снігові дуже брудна. Вода перед тим, як стала бурулькою, текла по брудному стовбуру дерева, по брудному даху, і на сніг з повітря нападало багато всякої сміття. Це дуже легко перевірити. Зараз візьмемо паперові фільтри, вставимо їх у стаканчики. Тепер через фільтр пропустимо водичку, що утворилася від танення снігу, і ту, що утворилася від танення бурульки.

Розкриваємо фільтри і розглядаємо все, що залишилось в фільтрах.

— То чи можна смоктати бурульки, їсти сніг?

— Діти, поміркуймо разом! Ось одного разу вночі був сильний мороз, а на ранок замерзла річка, замерз ставок. Товста льодяна крига вкрила ставок. Що сталося з рослинами, рибами, слімачками? (*Рослини, слімаки взимку перебувають в стані спокою. Риба опускається на дно водойми і чекає повернення тепла, весни. Зима в житті риб — важкий час. Коли лід вкриває водойму, рибі бракує кисню для дихання.*)

Розглядаємо з дітьми модель водойми: скляну прозору ємність, на дні якої у воді поміщені камінці, зелені водорості, мушлі, пластмасові рибки, тощо. Поверхня ємності вкрита шаром льоду. З'ясовуємо: чи надходить кисень до риб через такий товстий шар льоду? Як можна допомогти рибі у такій ситуації?

Крокуємо до пізнання

— Діти, саме в такий скрутний час людина може прийти на допомогу рибі. Можна зробити ополонку. Через ополонку — отвори в кризі — повітря надходитиме у воду, і рибі буде легше дихати. Вона не загине від задухи.

— Як ви вважаєте, де швидше замерзає вода: у ставку чи на річці? У ставку вода застояна, ставки не такі глибокі, як річки, та й у річках вода постійно тече. Саме тому мороз швидше вкриває кригою саме ставки.

Пропоную дітям зробити ополонку в кризі на моделі водойми.

— Лід на водоймі — це і радість, зимові розваги, катання на санчатах, ковзанах, але це і небезпека.

Одного разу трапилася така пригода. Івасик вирішив покататися на ковзанах. Прийшов до річки, одягнув ковзани і почав кататися. Не зчувся Івасик, як опинився на середині річки, почув, як тріщить лід. Вирішив повернутися на берег, але крига почала ламатися. Івасик злякався, почав кликати на допомогу. Почули хлопчика рибалки і врятували його.

— Чи можна йти кататися на ковзанах на річці самому, без дорослих?

Крига на річці, на ставку, може бути дуже небезпечною. Я хочу це вам довести. Підійдімо до цієї миски. Уявіть, що це — ставок. Дивіться, як багато криги плаває на поверхні «ставка».

Пропоную дітям взяти маленькі іграшки (різні за величиною) і почергово поставити їх на край криги, на середину. Спостерігаємо, в яких ситуаціях криксина перевертється, в яких — ні. Обговорюємо, що кататися на криксинах, мандрувати на них не можна. Це небезпечно.

— А зараз я хочу запросити вас у незвичайний театр. Це льодовий театр.

— Діти, ось і закінчилось наше заняття. Як багато цікавого ви дізналися сьогодні про лід. А що найцікавішим було сьогодні для вас?

— Діти, такий цікавий світ навколо, і я бажаю вам ще багато відкриттів. Хочу побажати, щоб завжди для вас світило яскраве сонечко, щоб ви були веселі, щоб на вашому обличчі завжди сяяла посмішка.

Людмила УДОД, вихователь ДНЗ № 444,
Віра ЛЮБАРОВА, викладач вищої категорії
педагогічного коледжу ім. К.Д.Ушинського, м.Київ

Шляхи ознайомлення дітей з водою**У ГОСТІ ДО МАМИ ХМАРИНКИ**

Молодший вік

Мета: дати дітям доступні знання про воду: вода потрібна всім — рослинам, тваринам, рибі, звірам, птахам. Вода існує в різних станах (буває тверда, рідка, у вигляді пари, чиста, прозора, брудна); закріпити знання дітей про воду через вірші, казки-інсценівки, ігри з водою; викликати у дітей бажання до активної розповіді про воду, її потреба для всього живого; виховувати повагу і бережливе ставлення до води, бажання не забруднювати її.

Підготовка вихователя: авторська казка про Хмаринку, картинки про пори року, виготовити іграшку-Капітошку та зображення Краплинки і Хмаринки; підготувати склянки з різною водою; атрибути до гри «Пліймай кульку».

Підготовка дітей: з дітьми проводилися екскурсії до озера; вчили вірші; проводили бесіди про воду, її потребу для людей, тварин, рослин; розглядали картинки про різні пори року.

Матеріал до казки: 4 картинки із зображенням пір року:
літо — на картинці зображено хмарку, яка поливає квіти;
осінь — хмарка поливає в лісі, і ростуть гриби;
зима — хмарка дмухає, і летить сніг, діти ліплять снігову бабу;
весна — світить сонечко, хмарка на небі, тане сніг, біжать струмочки.

ХІД ЗАНЯТТЯ

Вихователь. Діти, я знаю, що ви дуже любите слухати казки. Сьогодні я розповім вам казочку, але хочу, щоб ви мені теж допомагали. Добре?

Вихователь розповідає казку і показує дітям відповідні картинки пір року.

— Жила-була на світі одна чудова мама. Звали її Хмаринка. Вона жила високо-високо в небі. Ось там.

Вихователь звертає увагу дітей на ширму. З-за неї з'являється Хмаринка. Інший вихователь, тримаючи хмаринку за паличку, проводить нею піби вона пливе на небі.

— Хмаринка ця була дуже працьовита і любила поливати все довкола.

У літній спеку (показує картинку «літо») її з нетерпінням чекали в гості. І тоді Хмаринка пропливала над садами, городами, полями. Там, де вона з'являлася, йшов теплий дощик. Особливо вона любила поливати квіти...

Крокуємо до пізнання

— Діти, як ви думаєте, чому?

Відповіді дітей.

— Та осінь літо закінчилося. З дерев почали опадати пожовклі листочки...

— Яка пора року завітала тепер? (Показує картинку «осінь».)

Хмарка пропливала над лісом і поливала його осіннім дощником. А після дощу в лісі з'являлися... що? (Відповіді дітей.)

— А які гриби ви знаєте?

— А як дерева готуються восени до зими?

Вихователь пропонує дітям прочитати вірш О.Олеся «Ой, навіщо мені листя?».

Ой, навіщо мені листя

Коли вже іде зима,

Коли холодно вже стало

І пташок ніде нема.

Вихователь. Ось прийшла зима. (Показує картинку «зима».)

— А без чого не буває зими?

Так, зими не буває без снігу. Взимку діти люблять грatisя.

— А в які ігри граються діти?

А наша Хмаринка залобки допомагає всім дітям. Там, де вона пропливав, починає сипати сніг.

— А який сніг на дотик? На колір?

За Зимою приходить Весна. (Показує картинку «весна».)

— Що весною трапиться зі снігом?

Правильно, він розтане, з'являться веселі струмочки і земля нап'ється талої водички.

Вихователь продовжує розповідати казку про Хмаринку.

— У мами Хмаринки було двоє діток. Донечка Краплинка та синочок Капітошка.

Краплинка виготовлена з картону і розмальована, а Капітошка — це обшитий блакитною тканиною м'ячик, до якого пришиті «ручки», «ніжки», розмальоване личко.

Над ширмою з'являються Краплинка і Капітошка. Розігрується сценка.

Мама Хмаринка. Донечко, Краплинко, прокидайся! У нас дуже багато роботи, на нас чекають люди, звірята, рослини...

Краплинка (потягнувшись від сну). Зараз, матусю, я вже встаю!

Мама. Ну от і добре! Піду будити Капітошку.

Капітошко, синочку, прокидайся!

Ой, де це він подівся. Нема!? Синку, де ти? Ну й непосида. Щойно сонечко встало, а він вже помандрував.

Краплинко, ходімо пошукаємо Капітошку.

Разом. Капітошко, Капітошко!

Звучить музика. Чути спів Капітошки.

Капітошка. Я Капі-Капі, Капітошка,

У мене є гармошка.

На ній я добре граю,

І пісеньку співаю.

Приспів:

Кап-кап-кап

Тра-ля-ля

Кап-кап-кап.

Моя матуся — то Хмаринка
Тому у мене с чупринка.
Я все на світі хочу знати,
Люблю я дуже мандрувати.

Вихователь. Діти, ми чули пісню Капітошки, але він не з'явився. Тож пошукаємо його, можливо, він десь тут у кімнаті?

Діти ходять по кімнаті і знаходять Капітошку серед кімнатних квітів.

— Ось де ти! Діти, який він гарненький!

А що він тут робив серед квітів?

Вислуховує всі варіанти відповідей дітей.

— Так, діти! Дивіться наші квіти политі, а ось і лієчка стойть.

А що буде з квітами, коли їх не поливати?

Вихователь звертає увагу дітей на те, що Капітошка не встиг полити одного вазона і пропонує це зробити комусь з дітей, після чого запитує:

— Ось, тільки-но налили води у вазон, а вона кудись поділась?

Де ж водичка?

Відповіді дітей.

— Чим п'є квітка воду?

Вихователь розповідає, що водичка увійшла в землю, в землі є корінчики квітки, вони «п'ють» водичку, яка піднімається і до листочків, і до квіточок.

Вихователь підводить дітей до акваріума.

— Діти, я хотіла долити води в акваріум, а її вже хтось долив. Це, мабуть, Капітошка постарається. Який він молодець!

— А навіщо вода в акваріумі?

— Риба може жити лише в акваріумі?

— Що допомагає рибі плавати?

— А без води риба може жити?

— А люди можуть плавати?

— А жити у воді весь час люди можуть?

Вихователь підsumовує відповіді дітей.

— Діти, а навіщо людям потрібна вода? Чому люди п'ють воду? Де звірі беруть водичку?

Вихователь підводить дітей до стола, на якому стоять склянки: з чистою водою, з брудною водою, з кусочками льоду, з гарячою водою.

Діти по черзі визначають, яку воду налита в кожну склянку: чисту, брудну, прозору, холодну, гарячу.

Вихователь. Чи можна воду перелити з однієї склянки в іншу?

Висновок: вода рідка; воду можна заморозити і тоді вона стає твердою: замерзає озеро — утворюється лід, замерзають бурульки; гаряча вода — парує, пара — це теж вода.

Діти з вихователем кидають шматочок льоду у воду і бачать, що лід не тане; після кидають шматочок льоду у склянку з гарячою водою і переконуються, що лід розтанув у гарячій воді.

Потім вихователь пропонує дітям погратися з кульками-«пострибунчиками». Гра називається «Піймай кульку».

Вихователь кидає кульки у великий тазик з водою, дає дітям сачок і пропонує кожній дитині виловити кульку, за кольором, який запропонує вихователь.

Вихователь. Діти, послухайте Капітошку, він хоче щось сказати.

Капітошка (загадує дітям загадку).

Буває хмаркою вона,

Сніжинкою буває,

Буває, як скло,

Крихка, тверда —

Це... звичайнісінька вода.

Вихователь дякує Хмаринці, Краплинці і Капітошці за те, що багато розповіли діткам про себе, про Воду.

Ірина СМИРНОВА,
вихователь ДНЗ № 5 «Ялинка», м. Бровари, Київська обл.

ПОДОРОЖ КРАПЛИНКИ

За твором Василя Сухомлинського «Де береться краплинка»
Старший вік

Мета: продовжити ознайомлення дітей з творами В.Сухомлинського, формувати інтерес до явищ живої і неживої природи; уточнювати і розширювати знання про стан води, її роль для оточення; вправляти в умінні придумувати означення та однокореневі слова, вирішувати проблемні питання, висловлювати свою думку, вміти обстоюти своє судження, граматично правильно будувати речення; розвивати логічне мислення, творчість; виховувати любов та бережне ставлення до природи.

Підготовка вихователя: робота над оповіданням В.Сухомлинського «Де береться краплинка»; виготовлення наочності: демонстраційний та роздатковий матеріал.

Підготовка дітей: упродовж року діти ознайомлювалися з творчістю В.Сухомлинського на тематику явищ природи: «Барвисте коромисло», «Краплини роси», «Хлопчик і сніжинка», «Перша крига на ставку». З дітьми проводилися екскурсії на природу, бесіди, заняття на природі, досліди, спостереження.

Обладнання: фланелеграф, демонстраційний та роздатковий матеріал, підставки.

ХІД ЗАНЯТТЯ

— Діти сидять перед фланелеграфом, а на ньому по різні боки розташовані зображення різних пір року.

Логопед. Діти, які пори року ви бачите на фланелеграфі?

Послухайте цікаву історію:

Одного дня на дворі з хмари пішов дощ із снігом і в повітрі зустрілись Краплинка й ... (Сніжинка.)

— Якої пори року може таке трапитися?

Відповіді дітей.

— Краплинка подивилась на Сніжинку і подумала: вона така красива, ніжна, різблена, а я сіра, незграбна.

Сніжинка привітно посміхнулась і сказала:

— Добрий день, сестричко!

Краплинка здивовано подивилась і не зрозуміла, чому Сніжинка назвала її сестричкою.

Логопед. Чому Сніжинка назвала Краплинку сестричкою?

Відповіді дітей.

— Засвітило тепле сонечко, і Краплинка засяяла в райдузі різними барвами. І стала вона красивою.

— Якими барвами засяяла Краплинка?

Краплинка побігла далі і бачить стойть пишний, зелений, могутній дуб. Замиливала вона красою дуба. На дворі світило сонце. Був спекотний день.

— Якої пори року це було?

Краплинка бачить, на ялинці сидить пташка й сумно співає.

— Чому пташка така сумна?

Відповіді дітей.

— Як Краплинка може їй допомогти?

Напоїла Краплинка пташку, а та її подякувала і весело заспівала. I тут Краплинка помітила, що стала трішки меншою.

— Чому вона поменшала?

Відповіді дітей.

— Проходячи через ліс, Краплинка вийшла на маленьку галечину, на якій росла Квітка. Вона вирішила підійти і познайомитись. Побачила, що Квіточці дуже погано: пелюстки опустились до землі.

— Чому Квіточка так почувалася, як ви думаєте?

Відповіді дітей.

— Напоїла Краплинка Квіточку, умила, освіжила і запропонувала дружити. I відтоді стала Краплинка і Квіточка найкращими друзями на світі.

Побігла Краплинка далі і бачить: стойть млин з опущеними крилами і не крутиться. А люди чекають, щоб помолоти борошно, і не можуть дочекатися.

— Діти, а чому не крутиться млин, як ви гадаєте?

Відповіді дітей.

— Млин, який стойть на річці, називається водяний і крутиться він завдяки воді.

— Як ви гадаєте, одна краплинка може поповнити воду у річці?

Відповіді дітей.

— Краплинка ж згадала про своїх друзів і вирішила покликати їх.

— А кого могла покликати Краплинка?

Відповіді дітей.

— От Краплинки взялись за руки та утворили сильний потік, від якого млин і закрутівся. Зерно почало молотися і борошно посыпалось у мішки. Краплинка подякувала своїм друзям і попрощалася з ними.

Шляхи ознайомлення дітей з водою

Останні дні літа були спекотними, Краплинка багато працювала і з кожним днем ставала дедалі меншою.

— Якою роботою займалася Краплинка влітку? Кому ще Краплинка могла допомагати? Раптом Краплинка почала підніматись вгору.

— Чому таке трапилось?

Настала осінь, подув холодний вітер, листя почало опадати з дерев, пішов осінній холодний дощ. І знову Краплинка впала на землю.

— На що може перетворитись Краплинка восени? (*На туман, мокрий сніг, дощ.*)

Читання оповідання В. Сухомлинського «Де береться краплинка?».

— Яке диво могла побачити Оленка? (*Сніжинка стала краплиною води.*)

— То де ж поділася сніжинка? (*Розтанула.*)

— А на що може перетворитися Краплинка взимку?

Відповіді дітей.

Гра «Який, яка, яке?»

— Сніжинка яка?

— Краплинка яка?

Гра «Добери слова».

Діти на слух визначають однокореневі слова і позначають їх фішками.

(Вода, водиця, водяний, водолаз, заводь, підводний, водичка, водопад, водограй; сніг, снігурочка, сніговик, снігур, сніжинка, сніжка, підсніжник, засніжений, сніжок.)

— Вода потрібна всім: і рослинам, і тваринам, і птахам, і комахам, і рибам, і людям. Усім потрібна чиста, прозора вода. Тому ми маємо її берегти, не забруднювати самим і не дозволяти забруднювати іншим.

Де береться краплинка?

Василь Сухомлинський

Бігала Оленка по льоду. Падали сніжинки, ніби плавали у повітрі. Одна сіла на рукав. Дивиться Оленка на пухнасту сніжинку. Шестикутна зірочка, така красива, бліскуча, ніби казковий майстер вирізьбив її зі срібної платівочки. Наблизилася Оленка до сніжинки, дивиться, милується нею. І бачить диво: сніжинка стала краплиною води.

Катерина ПОПЛАВСЬКА,
логопед ДНЗ № 5 «Ялинка», м. Бровари

МУЗЕЙ ВОДИ

Чи існує десь таке місце де одночасно зустрічаються крапля, струмок і джерельце, море і криничка, хмара і дощик, грім і веселка, злива.

Так, існує! Це Палац Води!

Тут можна помандрувати з крапелькою під землею і високо в небі, побачити, як працює вода, власноруч прокласти русло річки, послухати голос води і пограти з нею.

А які відкриття чекають тут не лише дітей, а й дорослих?

Все це в Музей води.

У Водно-інформаційному центрі розташований Музей води — один із небагатьох у світі, на мальовничих схилах Дніпра у м. Києві.

Музей відносно молодий, його створено у травні 2003 року.

Більше ніж 130 років тому на одному з найвищих пагорбів центральної частини Києва були закладені перші споруди київського централізованого водогону, які забезпечували населення водою. А тепер у цих водонапірних вежах і розташовується перший в Україні Водно-інформаційний центр (Музей води).

Мандрівка експозицією у світ води дуже цікава і нетрадиційна. Тут діти зачучаються до осмисленого аналізу природних явищ, потреби збереження води. Кожний дорослий має змогу змінити своє ставлення до води — джерела життя, вчитися бережливого ставлення до цього скарбу Землі і вчити цього дітей. Тут з великою радістю зустрічають дітей. Дружба Музею води і дошкільнят незвичайна, сповнена цікавих знахідок. Ця дружба має свої витоки чистого джерела у час, коли проголошено ООН початком нової міжнародної декади дій (2005—2015 рр.) із розв'язання водних проблем, який проходитиме під гаслом «Вода для життя».

Плідна співпраця Музею води і дошкільних працівників міста надала можливість спланувати кілька екскурсійних маршрутів на виставкові експозиції для дітей дошкільного віку.

Наводимо фрагменти цих екскурсій. Одну з них розроблено у ДНЗ № 444 м. Києва вихователькою Людмилою УДОД, а другу — фахівцем виставкової експозиції Музею води Оленою РЕЗНІЧЕНКО.

ЕКСКУРСІЯ ДО МУЗЕЮ ВОДИ

Старший вік

Екскурсовод. Добрий день, дітки!

— Скажіть, ви любите казки?

Сьогодні на вас чекає казкова подорож по водному царству.

Але спочатку познайомимось: мене звуть пані... А тепер ви всі разом вголос назвіте свої імена: три-чотири!

— От як добре. Є тут Аліна, Тетяна, Сергій (*вихователь заздалегідь називає екскурсоводу імена дітей*). А тепер я вам пропоную переворитися на водяних крапельок. Для цього підійдіть і доторкніться до труби з водою. (*Коли всі діти доторкнуться до труби, помічник вмикає експонат*.)

— Ой, бачите, від ваших долоньок потекла водичка, і ви тепер не просто Саша, Маша, а крапелька Саша, крапелька Маша...

Вихователь прикріплює кожній дитині паперові крапельки з написаним на ній ім'ям дитини.— Дітки, а в якому напрямку потекла водичка? (*Вниз*.) І ми тепер з вами, як водяні крапельки, можемо утворити струмок і потекти за водичкою слідом. (*Спускаємося сходами, зупиняємося в картинній галереї*.)— Роздивіться картини і скажіть, де у природі зустрічається водичка? (*Озера, річки, океани, водоспади, струмки, хмари, льодовики...*) А де її використовує людина? (*У будинках, у кранах, у басейнах, в аквапарках, у водяних іграшках...*)— От молодці, як ви багато знаєте про воду. А тепер я вас запрошу ю пройти за ці двері і познайомитися з водою ще ближче. (*Підходимо до акваріума*.)Пам'ятаєте, ми з вами перетворилися на водяні крапельки? А коли крапельок збирається багато, вони утворюють річку. (*Проходимо вздовж акваріума, милуємося рибками*.) Річка тече, і деякі крапельки у вигляді пари піднімаються у небо, утворюючи хмари, а деякі просочуються крізь землю і збираються в підземні ріки. Отже, зараз і ми, як водяні крапельки, опустимося на ліфті глибоко під землю.Подивіться (*звертасмо увагу на картинку в ліфті*), вода просочується крізь пісок, глину, каміння, залишаючи на них весь бруд, який міг налипнути на крапельки під час їх подорожі по землі, і вона чистенька та прозора, відпочиває глибоко під землею. (*У цей час вийшли з ліфта*.)Катерина ПОПЛАВСЬКА,
логопед, ЗНЗ № 5 «Лілінка», м. Бровари— Ой, як глибоко ми опинилися! Над нами поверхня землі і звисає коріння дерев. А чи зможемо ми до них дістати? Спробуймо підстрибнути і доторкнутися до корінців. (*Діти стрибають*.)— Ніхто не дістав! От як глибоко ми опинилися. А тепер, як і водичка з річки, пройдемо крізь пісочок (*проходимо крізь коло з намальованим піском*), тепер крізь суглинок (*проходимо крізь інше коло*), а тоді через каміння (*проходимо ще одне коло у напрямку колодязя*).— От які ми стали чистенькі! Напевно, такі ж, як ця чиста і прозора водичка у склянках (*на «Грундфосі» стоять склянки з водою*). А чи смачна вона? Скуштуймо. Ой! Смачна ж!Всі люди хочуть пити таку ж гарну водичку, тому раніше копали криниці. А ви десь бачили криниці? (*Відповіді дітей*.) А зазирніть усередину і відгадайте загадку: «У дворі стоїть криниця, а в криниці тій...» (*Діти відповідають: «Водиця*.) А в містах тепер замість криниць (або колодязів) будують бювети. Ви бачили бювети? Нашим очам відкриті тільки колонки з кранами, а в землі ховається отакий насос (*показую макет*), який подає воду з глибин на поверхню, щоб ми могли нею користуватися.А тепер доторкнемося до цього насоса, щоб він запрацював (*помічник вмикає*), і послухаємо, як старається і где насос із яким шумом водичка виривається на поверхню. (*Потихеньку проходимо далі*.)Щоб людина могла отримувати воду навіть вдома, не виходячи з квартири, побудовані великі підприємства, де працюють люди і направляють водичку по трубах (*можемо показати труби*) до будинків, де на неї дуже чекають. А будинків у містах дуже багато, і вони такі великі (*показуємо на стенд із будинком*), а в будинках багато квартир, і треба зробити так, щоб водички вистачило усім. Тому потрібно використовувати її потроху, економно (*підходимо до «Переливу*), не залишати відкритими кранами (як той розбишака, який пройшовся тут перед нами), і використовувати воду рівно стільки, скільки нам потрібно, не виливаючи зайву. А тепер пригадаємо, як ми використовуємо водичку вдома?Діти. Водою ми (*відповідають і роблять відповідні рухи*):

- миємо руки;
- вмиваємося;
- чистимо зуби;
- п'ємо;
- зливаемо унітаз;
- набираємо в лійку і поливаємо квіти.

Екскурсовод. А хто знає, куди дівається використана вода з умивальників, ванн, туалетів? Вона потрапляє у каналізацію і по величезних трубах тече на станцію, де її ретельно очищують від усякого бруду. Тож і ми слідом за водичкою пройдемо по великих каналізаційних трубах, де зустрінемося навіть з пацюками.

Чиста водичка знову потрапляє в річку. А річки течуть, зливаючись водоспадом, утворюючи коловороти, збираючись в моря. У посушливих місцях вода на поверхню виривається у вигляді гейзерів.

Частина всієї цієї води, випаровуючись, утворює хмарі, які, зустрічаючись, утворюють грім, блискавку і проливаються на землю дощем. (*Показуємо дітям ці явища зовні, а потім запрошуємо пройти по печері, розповідаючи, як утворюються сталактити і stalagmiti.*)

(*Діти підходять до глобуса.*)

— Перед нами — макет земної кулі. Роздивіться його. Жовті коричневі ділянки — це суходіл, де живуть люди, ростуть дерева, бігають тварини. А блакитні і сині ділянки — це моря і океани, яких на планеті дуже багато. Ми можемо там купатися, кататися на човнах, плавати на теплоходах і пароплавах, але пити цю воду ми не можемо, бо вона солона. І тільки маленьку частинку всієї земної поверхні займають місця, де вода придатна для пиття: це річки, у яких ще воду треба очищати; джерельця; струмочки; підземні водосховища. Щоб ви уявили, як мало на планеті чистої води, порівняйте цей великий глобус і цей маленький м'ячик. (*Дістаємо м'ячик для пінг-понгу або м'ячик-стрибунець. Кожній дитині можна роздати по одному такому м'ячуку.*)

— І тому, що водички, придатної до вживання, так мало, її треба берегти, економно використовувати і не забруднювати річки й озера, щоб цієї води вистачило надовго всьому людству.

А тепер згадаймо: сьогодні ми вже водичку пили, потім нею милувалися, а зараз я вас запрошу на ігровий майданчик, де ми зможемо водичкою погратися. (*Підходимо до «Дельти».*) Тут на нас вже чекає ворона. Вона ходить по пісочку (в тазику), а пісок такий сухий, що не зберігає слідів. Тепер ворона перелетіла на інший пісок (у «Дельту») і пройшлася по ньому. Подивіться: тут залишилися її сліди. А знаєте чому? Бо цей пісок вологий і добре зберігає сліди.

Якщо ми з вами захочемо збудувати якісь фігури з сухого піску, у нас нічого не вийде, пісок розсиплеться (*спробували в тазику*). А з вологого — ми можемо зробити замки, фортеці, насыпи, які зберігатимуть форму.

Спробуймо збудувати великий казковий замок. (*Діти за допомогою лопаток будують замок.*) О, який міцний! А як ви гадаєте, чи зможе його зруйнувати водичка? Проведіть лопатками доріжки (канали) для водички від металевих «парасольок». Чудово! А тепер всі разом натисніть на оці кнопки.

— Ого! Який міцний замок, він витримав натиск, а вода знайшла собі інший шлях, щоб текти далі. Тому і річки не бувають завжди прямі, вони звивисті, бо вода, натикаючись на перешкоди, обминає їх і тече далі.

Але це ще не все, що вміє вода. У неї є багато загадок. Наприклад, вода може перетворюватися на бульбашки. Ви гралися коли-небудь мильними бульбашками? (*Так.*) А якого розміру вони були? (*Діти показують руками.*) А чи бачили ви гіантську бульбашку, яка може вмістити в себе людину? Хочете, покажу? Хто найсміливіший, ставайте у центр кола на цеглинки. (*Просто граємося на майданчику.*)

— Дітки, а ви пам'ятаєте, як ми говорили, що водичка дуже любить робити нас чистими? Тож підійдіть до умивальника і підставте водичці руки, щоб вона змила весь бруд.

Тепер прислухайтесь: нас кличуть до себе водяні мешканці — кольорові рибки. Подивіться, які вони гарні, добрі та ласкаві. Це тому, що вони живуть у воді. Адже вода все робить красивим і привітним. Вона живить рослини, наповнює деревя, зволожує землю, міститься в усьому живому. (*Підходимо до стендів з загадками.*)

— Так, майже вся медуза складається з води, у слоні води теж багато-багато, а метелик здається таким легким, майже невагомим, а теж майже наполовину складається з води. Також багато води у рослинах (*очерет*), у юстівних продуктах (*морква*), навіть у маленьких бактеріях, які ми можемо побачити лише під мікроскопом.

А як ви думаете, в нас з вами є вода? (*Підходимо до стендів з людиною.*) Так, у кожному з нас є вода. Ось подивіться на цю людину. Якщо всю воду, що є в її тілі, опустити вниз, то вона займе більшу половину. І так багато води міститься в кожній людині. Тому ми добре почуваємося, такі рухливі і гнучкі, а наша шкіра еластична. Вода нам дарує насолоду, втамовує спрагу, рятує від спеки, очищує і завжди з радістю допомагає.

Тож завжди любіть і шануйте воду, як вона любить і допомагає вам.

Олена РЕЗНІЧЕНКО, фахівець виставкової експозиції
КП «Водно-інформаційний центр», м Київ

ЕКСКУРСІЯ ДО ВОДНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ЦЕНТРУ

Середній і старший вік

Мета: створювати сприятливі умови для збагачення, розширення, систематизації знань та уявлень дитини про воду, її якості, стани, роль у природі, потребу раціонального користування; вчити дітей бачити проблему заощадливого використання води, розмірковувати з приводу цієї проблеми, осмислювати її; досліджувати екологічний стан води та її вплив на здоров'я; сприяти становленню системи елементарних цінностей дитини, позитивного ставлення до природи; приділяти увагу становленню основ моральної за змістом та активної за формуєю позиції «Я у Світі»; на основі спілкування з водою вчити аналізувати явища та їх причини, розмірковувати з приводу нового, незрозумілого.

1. Зустріч дітей ДНЗ № 444 в Музеї води.

2. Зібрання дітей біля макета м.Києва та Музею води.

Вихователь. Діти, сьогодні ви знаходитесь в цікавому місці нашого славного Києва. Це — Музей води. Ми мандрівуватимемо його залами, і ви дізнаєтесь багато цікавого про воду і різні явища, пов'язані з нею.

Уявімо собі, що ми — маленькі крапельки і потрапляємо в незвичайне царство води.

Закріплюю на грудях кожної дитини емблему крапельки. А тепер надаю слово екскурсоводу.

Екскурсовод розповідає про створення Музею води, про водогін, що таке водогін, коли його було створено.

Будинку, в якому ми зараз перебуваємо 123 роки. Колись на цьому місці виникла споруда, яка забезпечувала водою наше місто.

А тепер ми станемо маленькими крапельками і помандруємо у великий Світ води. Ми знаємо, що вода є і під землею, і на землі, і в повітрі, вода піднімається високо у небо.

Спочатку ми пройдемо шляхом крапельки під землею. Ось ці стрілочки і вказують на шлях під землю.

Ми з вами будемо опускатись ліфтом, зверніть увагу, як глибоко крапелька води опускається під землю. (*Виходимо з ліфта. Діти стають перед експозицією «Рух ґрунтових вод».*)

— Діти, подивіться якими шляхами прямує крапля води. Тут вказано різні шляхи води. Одна крапля води пройшла через велике каміння. Цей шлях подолала, наприклад, крапелька Таня. А цей шлях через пісок просочувалася крапелька Катя. А ось через глину пройшла крапля Іра.

Як ви вважаєте для кого з крапельок був шлях найважчим, а для кого — найлегшим? Чому? Вода легко проходить через пісок, через каміння, а через глину її важко проходити.

У крапельок, що падають на землю, є різні шляхи. Одна може потрапити на гарячий пісок і знову випаруватися в небо. Друга потрапляє на землю, просочується і напоює рослини: дерева, кущі, квіти. А третя потрапляє глибоко у землю. Ось так в житті і трапляється: у кожній краплі свій шлях.

А ми помандруємо далі з краплею глибоко під землю, де зібралося багато води. На цих місцях здавна люди будували колодязі. (*Підводжу дітей до колодязя.*)

— Чи бачили ви такі споруди? Де? А чи пили ви воду з колодязя? Яка вона на смак? А яка вода холодніша: колодязна чи з крана в наших домівках? А чому?

Так, діти. Колодязна вода холодніша за кімнатну. Ми сьогодні побачили, як глибоко вода потрапляє під землю.

Звідки вода береться в наших оселях? Як вона потрапляє в наші домівки? Так. З глибин землі люди підіймають воду. Для цього використовується багато різноманітної техніки, труб, електричних насосів. Коли підростете, то обов'язково дізнаєтесь про цю складну техніку, про фільтрацію води.

— Чи фільтрують ваші батьки воду вдома? Я хочу нагадати, що ми з вами фільтрували воду. Ми використовували ось цей звичайний побутовий фільтр. (*Показую дітям фільтр. Нагадую, як поводитися з ним. Наливаємо пляшку води у фільтр. Відстежуємо фільтрацію.*)

— Чи багато води можна профільтрувати цим фільтром. Звичайно, що мало. А щоб чиста вода потрапляла у кожен дім, люди для цього створили розумні механізми, які й допомагають очищати воду.

— Діти, я зараз промовляю одне цікаве і незвичайне слово «бювет». Скажіть, чи чули ви його будь-коли? Що воно означає?

Так, діти, бювет — це такі сучасні колодязі, з них воду піднімають не відрами, а подають спеціальними механізмами сразу в крані. При цьому вода фільтрується. Ось такий великий фільтр, і модель бювету під землею ми бачимо зараз.

Фільтр великий і води може дати багато. Хочете посмакувати водою з бювету? (*Даємо дітям попити цілющею води.*) А чому вона цілюща?

— А чи має вода свій голос? (*Демонструю капілі, коли вода з тоненького носика ліечки крапає на металеву тарілку.*) Слухаємо, як ллється вода з носика ліечки в банку з водою (*переливаю воду з банки в банку*).

— Зараз ми увімкнемо механізми і ви почуєте голос води в бюветі, коли її піднімають на поверхню. (*Слухаємо голос води. Вмикаємо механізми.*) А чому так шумно було? Звичайно, бо вода подала свій голос. А в лілечці води мало, тож голосок у води був тоненький. Як кажуть, коли співає струмок? (*Дзурчить.*) Коли випадає дрібний дощик? (*Дріботить.*) Коли море жене невеликі хвилі? (*Ласкаво шепоче.*)

А хочете послухати голос води, коли вона тече по великих трубах до наших будинків. (*Даю зможу кільком дітям послухати через навушники голос води. Зираю дітей біля себе, заспокоюю, пропоную прислухатися до звуків.*) Що ми чуємо? Так десь тече вода.

Переходимо до експозиції.

— Ой, що ж тут трапилось? Біда, хтось не закрив кранів. Справжнісінський потоп. Які почуття виникли у вас, діти? Жаль, так багато доброї, чистої води пропадає даремно.

— Чи буває у вас дома така ситуація? (*Підводжу дітей до блока «кухня».*)

— А як потрібно діяти, коли побачите таку ситуацію? Знаєте, діти, коли не закритий кран і вода тече такою тоненькою цівкою, то за день її витикає стільки, що вистачило б усьому нашому садочку (*а дітей у садочку понад 100*). Чи доцільно витрачати чисту питну воду? А як можна зберігати воду? (*Мама закриває вихідний отвір, коли міє посуд, овочі. Чистити зуби можна і при закритому крані.*)

Воду обов'язково треба берегти. Бо у квартирі і в ванні, і в мийку, і в унітаз потрапляє чиста відфільтрована вода.

— А куди йде вода, використана людиною? Не знаєте. Ми зараз крапельками попрямуємо підземним шляхом використаної води.

Переходимо до експозиції «колектор». Звертаю увагу на різноманітні унітази. Розповідаю, що вода з унітазів також потрапляє у загальну трубу. Розглядаємо прозору трубу, в якій є найрізноманітніший бруд: пакети, пляшки, шматки тканини.

Ось все це разом з водою з мийки, з ванни, з унітазу проходить великою трубою до очисних споруд. Коли будете проходити через трубу, звертайте увагу на стіни труби, на підлогу, якою йдете. Ось пройшли крапельки очисними шляхами, очистилися, стали чистими.

— А зараз, діти, послухайте, як з однією крапелькою води трапилася така цікава історія. Крапелька під час мандрів опинилася на хмаринці. Літала вона по небу і споглядала за всім, що відбувається на землі. І незчудася, як одна хмаринка зустрілася з іншою і пролунав великий гром, почалася сильна злива.

— Хочете подивитися, як це відбувається? (*Розташовую дітей ліворуч, навпроти гроту, обличчям до нього.*)

Зараз ви побачите, як небом попливуть хмари, як піде дощ, почуєте гром. Зверніть увагу на все що відбуватиметься з гротом.

Спостерігаємо. Запитую у дітей: чи побачили вони водоспад, гейзер, водограй?

— Ось скільки нових слів принесла вам крапелька води. Хто їх може назвати ще раз?

Зараз наші діти, маленькі крапельки, піднімуться на хмарки. А щоб їм було спокійно і щоб не хвилювалася мама, кожна дитина-крапелька візьме за руку свою маму, і ми всі разом попрямуємо гротом. Ідіть повільно і звертайте увагу на все, що ви бачите там.

А тепер, крапельки, станьте біля мене. (*Розташовую дітей біля глобуса в центрі експозиції.*)

— Ми зараз разом розглянемо фрагмент цікавого кіно. (*Вмикається фрагмент фільму про Київ, Дніпро.*)

— Чи пізнали ви місто на екрані?

— А яка головна річка нашої країни?

— Яка вода із якої річки приходить у наші будинки? (*З Дніпра.*) Не тільки з Дніпра, а й Десни і решти маленьких річечок.

— Ось чому ми й бачили наш Дніпро таким повноводим. Як ви вважаєте, чи багато води на Землі?

— Розглянемо глобус. Там, де є вода, глобус блакитного кольору. Земля та гори пофарбовані у жовтий колір. Якого кольору на глобусі найбільше? (*Блакитного.*) Чи можна зробити висновок про те, що води настільки багато, що її можна й не берегти?

— Воду обов'язково потрібно берегти. Бо на землі є вода, прісна, яку ми вживаємо, є вода солона, яку пити не можна. Це вода у морях, океанах. Хто-небудь з вас відпочивав на Чорному морі, яка вода у ньому на смак? (*Гірка, солона.*)

— А знаєте ви, скільки на землі води, яку можна пити? Ось уявіть, що глобус — це вся вода на землі. Бачите, який глобус великий. А ця кулька — є питна, прісна вода. Якої води менше? (*Питної.*) Отже, її треба берегти та використовувати ощадливо. Завжди про це пам'ятайте.

А ця крапелька (*показую емблему крапельки*) хоче погратиця з вами і запрошує із собою. (*Переходимо до експозиції «Русло річки».*)

Крапельки води сховались в цьому піску і зробили його: яким? (*Вогким, мокрим.*) На вологому піску легко залишаються будь-які

Шляхи ознайомлення дітей з водою

сліди. Заплющіть очі на мить (залишаю сліди пташки, ляльки), а тепер розплющіте очі і скажіть: хто залишив свої сліди? Ви гарні слідопити. Прочитайте, які літери залишив на піску мій олівець. Бачите, скільки цікавих ігор можна провести з вологим піском. А чи подобається вам будувати з мокрого піску різноманітні замки? Спробуймо це зробити. (Роздаю дітям лопатки. Починаємо будувати.)

Несподівано (для дітей) включають воду.

— Ой, куди поділися наші замки? І чому утворились такі незвичайні струмки? Про це нам зараз розповість екскурсовод Олена.

— Знову нам подає якийсь знак ще одна крапелька. Діти, вона каже, що несподівано опинилася в мильній бульці, тож хоче пограти з вами. (Граємо з мильними бульками.) А тепер ми всі зберемося разом ось тут. (Збираю дітей біля акваріума.)

— Скажіть, будь ласка, кому потрібна вода? Звичайно, рибам, рослинам, комахам. (Спостерігаємо та граємо з рибами.)

— Діти, подивіться на цей щит, про що він розповідає? Не знаєте, то послухайте, що я розповім. Вода є в усьому живому: овочах, фруктах, рослинах, комахах. В одних живих істотах води більше, в інших — менше. (Відкриваю цифри.) Бачите більша цифра — води більше, менша цифра — води менше. Всі потребують води і ми так само. Отже, правильно кажуть: вода — джерело життя на землі.

— А на цьому стенді показано подорож крапельки. (Кругообіг води в природі.)

— Частину цього шляху ми з вами вже подолали: побували під землею, у бютеті, піднімалися на хмаринку, випадали дощем. А тепер переходимо до макета нашої подорожі. Чи цікавим вам був шлях крапельки?

— Що сьогодні вас вразило найбільше? Чому потрібно використовувати воду заощадливо? А щоб ви добре запам'ятали, що питної води не так вже й багато на землі і що її треба берегти, даруємо вам модель — кульку, яка нагадуватиме вам про питну воду.

Олена. А Музей води на згадку про його відвідини робить вам такі дарунки: це книжечка-розвмальовка. Ми з радістю чекатимемо вас. Приходьте до нас уже з вашими рідними і друзями.

Людмила УДОД, вихователь ДНЗ № 444,

Віра ЛЮБАРОВА, викладач вищої категорії педагогічного коледжу ім. К.Д. Ушинського, м. Київ

ПРИГОДИ У ВОДНО-ІНФОРМАЦІЙНОМУ ЦЕНТРІ,
АБО ПОДОРОЖ ВОДНИМ ЦАРСТВОМ

Старший вік

Двое дітей стоять біля триметрового акваріума і розглядають представників Дніпровської фауни. Радом вода вкрилася брижами і вирінає золота рибка (може бути у короні).

Золота рибка. Здрастуйте, Тетянко та Андрійку! Я рада вас привітати у своєму царстві!

Діти. Здрастуй, Золота рибко! Покажи нам своїх володіння.

Золота рибка. Ласкаво запрошу!

Рибка махнула плавником і сразу розчинився ліфт. Діти за допомогою ліфта потрапляють у печеру. З коренів дерев звішується Лісовик.

Лісовик. Привіт!

Діти підходять до криниці. Звідти вирінає Водяний з двома склянками води.

Водяний. Скуштуйте криничну,

Дзеркальну та чисту,

Цілющу, лікувальну воду.

Діти. Дядьку Водяний, а чому вода така смачна?

Пояснення про підземні води.

Діти. А вода, яку ми п'ємо вдома з крана, теж така?

Розповідь про очищення поверхневих вод та про нелегку, відповідальну і необхідну роботу АК «Київводоканал».

Діти продовжують шлях за чистою водою в одну із квартир. Тетянка побачила, що вода у крані відкрита, і просто так тече.

Тетянка. Ой, Андрійку, дивись! Воду так важко і дорого очищувати, а тут вона виливається просто так! Куди дивляться господарі! Допоможи мені закрити крані.

Андрійко. Тетянко, дивись. Водяна крапелька!

На краю ванни сидить крапелька води та гірко плаче.

Тетянка. Крапелько, скажи, хто тебе образив?

Крапелька. Мої сестри, чисті водяні крапельки, витекли в трубу марно! А ви знаєте шлях, який вони подолали?

Діти. Так, після використання вода потрапляє до каналізаційного колектора і далі на станцію механічного та біологічного очищення води. Рушаймо, ми її ще наздожнемо!

Крапелька. Але це небезпечно!

Діти. Нічого, Крапелько, не турбуватися, ми тебе захистимо. Показуй нам шлях!

Діти у супроводі Крапельки біжать колектором. У ньому заплутуються за коріння дерев, йдуть по сміттю. Там на них чатують пацюки і оскалюють свої зуби. Діти з вереском вибігають з колектора і потрапляють на майданчик очищення води. Іх зустрічають машини, які вміють розмовляти. Вони розповідають про процес очищення стічних вод.

Крапелька. Ой, а моїх сестер, водяних крапельок, ви теж почистили?

Машини. Так, але це не боляче. А тепер вони пlesкаються в лагуні.

Справді, у водоспаді весело гралися маленькі крапельки. З води виринула Русалонька і розповіла дітям про прояви води у природі (сніг, дощ, льодовик, що тане, гейзер, водоспад тощо), провела громом, погралася з ними на майданчику, потім підвела їх до шестистороннього акваріума. Звідти виринула Золота риба.

Золота риба. Ну що, вам сподобалося?

Діти. О, Рибко, це було чудово! Ти б знала, у які пригоди з нами трапилися! Спасибі тобі!

Діти йдуть. Рибка махає їм на прощання плавником.

Золота риба. До побачення, Тетянко та Андрійку! До нових зустрічей!

Олена РЕЗНІЧЕНКО, фахівець виставкової експозиції
КП «Водно-інформаційний центр», м. Київ

МАНДРІВКА ДО ВЛАСНИХ ВІДКРИТТІВ

...логіка природи найдоступніша для дітей логіка — наочна. й незаперечна;

...логіка природи — ...найкорисливіша логіка для дітей.

Костянтин Ушинський

ЕКСПЕРИМЕНТУЮТЬ ДІТИ

Пошукова діяльність дітей в асоціативному полі «Вода», нескладні досліди з водою, снігом, льодом, парою важливі й цінні тим, що мають надзвичайну переконливість. Чуттєве сприймання, практична діяльність

дітей, словесне обґрунтування дають змогу дітям набути знань найбільш достовірних.

Нескладні досліди з водою, льодом, парою, сприяють формуванню у дітей пізнавального інтересу, розвитку спостережливості, розумової діяльності.

У кожному досліді з водою розкривається причина явища, яке спостерігають діти. Так з'являється можливість усвідомлення причинно-наслідкових зв'язків. Діти спонукаються до роздумів, умовиводів.

Наводимо деякі теми до організації дослідів з водою.

- Якщо влітку спекотного дня на камінь, добре прогрітий сонцем, полити водою, то піде пара. Звідки взялася ця пара? Куди вона поділася?

- Погожого теплого дня після дощу звернути увагу дітей на те, як парує волога земля.

- Спостерігати, як висихає випрана білизна, вимита підлога. Вода не зникає, а перетворюється у невидимий газоподібний стан.

Чому краще кімнатні рослини поливати звичайною сирою водою, ніж перевареною?

Дослід 1

Візьміть скляну банку, наберіть звичайної холодної води з крана. Поставте банку з водою на підвіконня. Разом з дітьми розгляньте стінки банки. Запитайте у дітей, що вони бачать на стінках банки. Там нічого немає. Залишіть банку на цьому місці на 1—2 дні. Щойно з'являється перші бульбашки, покажіть їх дітям. Що це за бульбашки? Звідки вони взялися? Спостерігайте за збільшенням повітряних бульбашок.

Дослід 2

Взяти чайник (ідеальний варіант — прозорий термічний або скляний), наповнити водою і почати нагрівати. Обов'язково подайте про безпеку дітей. Щойно вода почне закипати, зверніть увагу на появу бульбашок, на їхній розмір, кількість. Звідки ці бульбашки беруться? Поміркуйте разом, чому гаряча вода виштовхує повітря.

Наприкінці кипіння води покажіть дітям, що повітряних бульбашок майже немає, все повітря з води вийшло.

Ці два досліди треба відділити один від одного в часі. На ваш розсуд, який з них проводити першим, який — другим.

А тепер запитайте у дітей: якою водою — сирою чи перевареною краще поливати кімнатні рослини?

Зачекайте відповіді: кімнатні рослини краще поливати водою, в ній більше повітря.

Нагадайте дітям, що всім кімнатні рослини краще поливати водою кімнатної температури, воду обов'язково треба відстоювати.

Дослід 3

Дати кільком дітям по люстерьку. Запропонувати подихати на нього. Що ми бачимо? Чому люстерько запініло?

Спостерігаємо, як «туман» на люстерьку поступово зникає.

— Чому туман зник?

Знову подмухати на люстерько. Провести пальцем по запітнілій поверхні.

— Чому палець став мокрим? Звідки взялася вода? (*Це ми її виділяємо, коли дихаємо.*) За добу людина втрачає багато води і її слід поповнити.

— А як людина поповнює воду? (*П'є, споживає з їжею.*)

Дослід 4

— Чи може крапля мандрувати і змінювати свій колір?

Взяти дві прозорі склянки, наповнити їх однаковою кількістю води (півсклянки).

— Чи можна зробити в одній склянці воду кольоровою? Що потрібно для цього зробити? Чи всі речовини можуть фарбувати воду?

Кидаємо у воду камінець (або гальку), потім паличку, кульку. Чому колір води не змінився? (*Камінець, галька, паличка, кулька не розчиняються і можуть змінити колір води.*)

А зараз візьмемо трішки сиропу (або міцного чаю, йоду, кристалик марганцю, акварельної фарби тощо). Спостерігаємо, як барвник розчиняється у воді. Наголошуємо, що вода змінила свій колір завдяки барвнику, бо він розчинний.

А тепер побачимо, як вода мандрує. Беремо дві бавовняні смужки тканини або два скручені косичкою бинти і опускаємо їх у склянки з водою. За дві хвилини спостерігаємо, які зміни відбуваються.

— Чому вони вологі?

— Чому вони різного кольору?

— Як це відбулося?

Дослід 5

— Вода міститься у продуктах?

У цілій сухий поліетиленовий пакет покладіть кілька свіжих фруктів або овочів. Можна покласти зелень петрушку, кропу. Пакет слід щільно зав'язати і покласти у холодильник. За добу вийняти пакет та показати дітям, що на внутрішній поверхні пакета видно крапельки води.

— Звідки взялася вода? (*Вона міститься в овочах і фруктах.*)

Розрізати огірок навпіл, посолити або пошкребти ложечкою. Показати дітям сік.

Взяти свіжу ягоду вишні й засушену вишню. Вичавити зі свіжої вишні краплю соку. Намагатись зробити це і з сухої вишні. Обговорити цю ситуацію: чому не можна отримати соку з сухого плоду? Де поділася вода?

Кілька скибок чорного та білого хліба в різних пакетах покласти в холодильник. За добу засвідчити появу вологи на внутрішній поверхні пакетів. Вода є в хлібі.

Дослід 6

— Як отримати найчистішу воду?

Найчистішу воду можна отримати через охолодження водяної пари. Вона не містить жодних домішок.

На носик чайника одягніть склянку, баночку, а під нею прилаштуйте глибоке блюдце чи мисочку. Закрійте чайник кришкою і починайте кип'ятити воду. Вода випаровується через носик. Пара, торкаючися стінок холодної банки, охолоджується і знову перетворюється на воду. Крапельки води мають стікати на блюдце.

Допоможемо дітям зрозуміти суть спостережувальних явищ.

Вода прозора

Занурити предмети у прозору воду. Розглянути предмети крізь скло. Звернути увагу на деякі деталі предметів.

Хто і як у воді поводиться?

У прозорі посудини з водою опускають предмети однакової форми, але з різного матеріалу: дерева, скла, пластмаси, металу, паперу, тканини, воску.

Шукаємо відповідь, чому деякі з них плавають, а інші тонуть.

Шляхи ознайомлення дітей з водою

Хто у воді зникає?

У прозорі ємності з водою опускаємо однакову кількість: піску, глини, крейди, дрібні камінці, цукор, лимонний сік, акварельну фарбу. З'ясовуємо: що розчинилося, а що — ні, що змінило колір води?

Плаваємо на воді, тонемо у воді

У мисці з водою пускаємо досить великі паперові човники, пластмасові іграшки і предмети різного розміру, повітряну кульку, металеві предмети різного розміру, іграшку з тканини.

Обговорюємо всі ситуації, коли предмети тонуть і чому так відбувається, чи залежить це від матеріалу, з якого вони виготовлені.

Вода вміє співати? А може вона бути музичним інструментом?

Приготувати 4—5 однакових склянок. Одну до половини її наповнити водою. Паличкою постукати по склянці. Що чуємо? Дзвін. Постукати ще кілька разів по склянці, щоб діти добре почули «голос» води.

Взяти ще одну склянку, наповнити водою на одну чверть. Послухати, як дзвенить ця склянка. Порівняти з першою. Потім додати ще одну склянку. Голос її порівнюється з першою і другою. Так поступово вводимо всі склянки. Чи одинаковий «голос» у всіх склянок? Від чого це залежить? Підводимо до висновку, що звуки різні, бо різна кількість води у склянці.

— Чи можна почути якусь мелодію на цих склянках?

Вихователь виконує простий музичний гармонійний ряд.
Запропонувати комусь із дітей пограти на склянках з водою.

— Чи гарний музичний інструмент виник у нас?

Чи може вода штовхатися?

Запропонувати дітям занурити у відро середнього розміру, наповнене водою, повітряну кульку. Чи легко це зробити? Чому кулька щоразу опиняється на поверхні води? Хто її виштовхує? Можливо, вода виштовхує лише велику кульку?

Запропонувати дітям занурити маленьку повітряну кульку, гумові м'ячі різного розміру, пластикові кульки для тенісу. Разом дійти висновку: всі ці предмети легші за воду, і вода їх виштовхує. Можна простежити, як змінюється рівень води у відрі, якщо в нього занурити м'яч. Взяти кількість води, що піднялася над рівнем, і помістити її в міцний поліетиленовий пакет. На вагах порівняти, що важче: вода чи м'ячик?

Чи рухається вода?

У тазик з великою поверхнею налити воду. Дати воді заспокоїтися. Опустити човник у центр тазика.

З краю тазика рукою чи пласкою лопаткою примусити воду рухатися. А що відбувається з човником? Чому він почав рухатися? Хто його штовхав? Дати змогу дітям погратися з водою й іграшками.

Чи можна пити дощову воду?

Дощового дня зібрати в мисочку дощової води. Налити її у прозору склянку. У другу склянку набрати води з крана. Порівняти дві склянки на прозорість, на кількість різних домішок.

Розмірковувати разом з дітьми: чому в дощовій воді є різні домішки: дощ у миску стікає по запиленому листі дерева, по даху веранди чи будинку дитячого садка.

— Кому потрібна ця дощова вода? (*Тваринам, рослинам,*)

ДІТИ І БАТЬКИ ЕКСПЕРИМЕНТУЮТЬ РАЗОМ

Вам доручили вимити пляшки з-під молока. Доводиться по кілька разів наповнювати пляшки водою і виливати її. А чи не можна це робити швидше?

Зпитання начебто й просте, а до речі, міркували над ним видатні вчені, і серед них: Еванджеліста Торрічеллі, Даниїл Бернуллі, Костянтин Ціолковський.

На перший погляд, і думати нічого — переверни пляшку догори дном, от і все.

— А чи не буде вода виливатися швидше, якщо нахилити пляшку під кутом або коли її струшувати?

Зробимо експеримент. Візьміть дві однакові півлітрові пляшки з-під мінеральної води або лимонаду. Найкраще експериментувати над ванною, щоб не наблизкати на підлогу.

Експеримент 1

Наповніть пляшки водою і водночас переверніть догори дном. Якщо пляшки наповнені однаково, вода вилиться одночасно.

У всіх подальших експериментах наповнену водою одну з пляшок слід перевертати догори дном водночас з другою пляшкою, але тримати її рівно і нерухомо (вона слугуватиме контрольною, для перевірки).

Експеримент 2

Другу пляшку нахиліть і увесь час тримайте під одним кутом.

Експеримент 3

Виливаючи воду з другої пляшки, погойдуйте її. Контрольну тримайте рівно і нерухомо! Не забувайте про це.

Експеримент 4

Струшуйте другу пляшку, виштовхуючи з неї воду.

Експеримент 5

Виливаючи воду з другої пляшки, обертайте її, ніби закручуете нею гвинт.

— Що відбувається під час виливання води з пляшки?

Ви звернули увагу, що виштовхуючи воду з пляшки, вгору піднімалися бульбашки? Це повітря. Ми живемо з вами на дні повітряного океану. Якщо десь на землі виникає порожнина, то вся товща земної атмосфери заганяє туди повітря. Варто невеликій порції води вилитися з пляшки, як тієї ж міті у порожнину, що утворилася, втискується повітря — бульбашка. Наче на вузькій ділянці шосе, коли потрібно пропустити зустрічну машину, струмінь води переривається, пропускаючи зустрічну порцію повітря. Лише в експерименті 5, розкручуючи воду, ви змусили її притиснутися до стінок пляшки, залишаючи канал для безперервного проходження повітря. Тому вода у цьому разі виливається найшвидше.

А тепер поміркуйте, що слід зробити, щоб вода з наповненої ванни виливалася швидше?

Анатолій ШАПІРО,
заслужений учитель України, м. Київ

ВОДА В ПОЧУТЯХ, ВІДЧУТЯХ, СЛОВІ, ГРІ...

Дуже багато в світі людей, яким ніхто не допоміг пробудитись.

Про воду, її стан, якість, властивості ми багато дізнаємося через почуття, відчуття, слово, гру, у фантазіях, роздумах...

Подивимось на природу, воду, дош, сніг, хмару і веселку, росу і бурульку з погляду душі. Щоб одухотворити практичну та розумову діяльність дитини, слід збагачувати її емоційну сферу, дати дитині змогу вільно виражати свої почуття.

Саме в сфері життедіяльності — Природа, на асоціативному полі «Вода» є всі можливості, щоб вправляти дитину в емоційні сприйнятливості та чуйності. Добір креативних завдань, проблемних питань допоможе дітям аналізувати все, що відбувається в природі з водою, вправлятись в умінні розмірковувати, розуміти процеси, що відбуваються, мислити логічно і системно. Вирішення різних проблемних завдань сприятиме становленню адекватної поведінки дошкільнят у різних та складних для їхнього віку соціальних ситуаціях. Діти будуть вчитися підпорядковувати дії та вчинки не лише своїм бажанням, а й потребі. Керуючися народною мудростю: «Все, що в кінці, закладено на початку».

Вирішуючи такі завдання:

- звертайте увагу на незвичайні способи розв'язання проблеми;
- не слід підказувати перебіг розв'язання проблеми;
- стимулуйте сміливість у виконанні завдань;
- не можна виражати своє негативне ставлення до помилок та невдалих спроб у вирішенні завдань.

Допомагайте дітям фантазувати, вдаватися до творчої уяви у своїх розповідях про воду, крапельку, росу. Складайте разом з дітьми казки.

Стимулуйте дозрівання форм моральних, естетичних та пізнавальних.

Пам'ятаймо, що фізичний ріст людини визначається відстанню від її голови до землі, моральний її ріст — відстанню від голови до неба.

Спробуйте помандрувати завданнями першими, самостійно, а потім поведіть ними, крок за кроком, своїх малюків.

ПРО ДОЩ ЧЕРЕЗ ВІДЧУТТЯ І СЛОВО

1. Чи любите ви дош? За що ви любите його найбільше?
2. Яку роль відіграє дош в житті людини, рослин, тварин?
3. Як ви вважаєте, що сталося б із землею, якби не було дощу?
4. Як ви вважаєте, чи має дош характер?
5. Який характер у дощу в різні пори року?
6. Що ви відчуваєте, коли гуляєте в лісі після дощу?

7. Який у вас настрій дощового дня?
8. Чи потрапляли ви коли-небудь під зливу? Розкажіть про цей випадок.
9. Де живе дощ? Чи має дощ батьків? Напишіть казку про родину дощу.
10. Як ви вважаєте, про що дощ розмовляє з людьми, тваринами, деревами, кущами, квітами?
11. Уявіть, що ви гуляєте під дощем. Опишіть і зобразіть свої відчуття.
12. Чи спостерігали ви коли-небудь за бульбашками, що з'являються на калюжах під час дощу? Що вони вам нагадують? Пофантазуйте на тему, як у однієї калюжі народились діти-бульбашки.
13. Чи ходили ви коли-небудь босоніж по калюжах? Які відчуття були у вас у той час?
14. Чи пускали ви коли-небудь кораблики по весняних калюжах і водяних потоках?
15. Поспостерігайте разом з дитиною за життям дощової крапельки:

 - на віконному склі;
 - на пелюсточці квітки;
 - на щоці.

16. Чи може дощик потоварішувати із сонечком?
17. Чи можуть вони допомогти одне одному? Як?
18. Чи може бути дощ веселим? Чому він такий веселий?
19. Якої пори року дощ буває найрадіснішим?
20. Чому восени дощі похмури?
21. Спостерігайте:

 - на городі за різними овочами і ягодами до і після дощу;
 - як поводяться комахи під час дощу. Для яких з них дощ — радісна подія?

22. Які комахи бояться дощу і ховаються від нього?
23. Чи бігали ви коли-небудь за дощем? Пофантазуйте про те, як одного разу ви доганяли дощик і він повів вас в чарівну країну кольорових дощів.

Чарівні запахи світу

Після дощу під час прогулянки запропонувати дітям відчути, чим пахне дощ.

А можна цю роботу провести і під час дощу, розташувавши дітей на веранді.

Дайте можливість дітям розповісти про всі свої відчуття.

Гра-вправа «Хто зрадів дошу і чому?»

На столі розкладено різноманітні сюжетні або предметні картинки. Можна використати і демонстраційну дошку.

Наприклад:

- предметні картинки: квітка, картопля, пташка, комаха, риба, миска плащ, книжка, дерево, гумові чоботи, лялька;

• сюжетні картинки:

- діти граються з піском;
- мама розвішує білизну;
- діти на квітнику чи городі садять квіти або овочі;
- діти збирають врожай;
- тато на березі ставка ловить рибу...

Запропонувати дітям взяти будь-яку картинку і розповісти від імені зображення на картинці чи зрадів воно дошу, або чому для нього дощ небажаний.

Слід звернути увагу на те, щоб діти мотивували свою думку.

Будьте уважні, під час обговорення деяких картинок можуть виникнути суперечності.

Наприклад:

- комасі дощ може бути небажаний, пилок рослин вимивається дощем, але у дощ птахи не полюють на комах;
- гумові чоботи раді дощу, бо Іванко, Михайлік, які їх носять, можуть залишки побігати під дощем по калюжах;
- тато на березі ставка ловить рибу: татові не зовсім приємно ловити рибу під дощем, а риба задоволена, бо рибалка піде додому.

Поезія дощу

За Костянтином Паустовським

Мабуть, у кожної людини трапляється свій щасливий час відкриття.

Було і у мене одне таке літо відкриттів.

Літо щедре на дощі, грози, райдуги.

Цього літа я дізнався наново — на дотик, на смак, на запах — багато слів, бувши до тієї пори хоч і відомими мені, але далекими і не пережитими.

Раніше вони викликали тільки один нудний образ. А ось тепер виявилося, що в кожному такому слові закладена безодня живих образів.

Які ж це слова? Їх так багато, що важко вирішити навіть, з яких слів починати.

Розпочнемо з «дощових».

...Є дощі мрячні, сліпі, грибні, обложні, зливи, косі, сильні, смугасті.

Одна справа — знати абстрактно, а друга — перевірити ці дощі на собі і зрозуміти, що в кожному з них міститься своя поезія, свої ознаки, відмінні від ознак інших дощів.

Характерно, що незалежно від того, який буде дощ, його, щойно він починається, завжди називають дуже ласково — «дощичком». Дощик зібрався, дощик припустився.

Дощик грається з долонькою

— Діти, дощик хоче погратись з вашою долонькою.

Витягніть ліву руку трішки вперед і поверніть її долонькою дотори. Ось так.

Одного теплого літнього дня на небі зібралися хмари. Були вони важкими, насиченими вологовою. Ось впала одна крапля на вашу долоню, потім ще одна, далі ще одна.

Вихователь правою рукою показує як великі крапліпадають на долоню. Діти повторюють.

— Потім дощик припустив сильніше і багато крапельок впало на долоню. Та раптом задріботові дрібнесенький дощик. Ось так. І падав він довго. А тепер впала остання крапля. Була вона велика. Хмарки вилили всю воду на землю і попливли собі далі.

Вийшло сонечко. Посміхнулося. Зраділо. Якою чистою, вмітою стала земля!

Дощик грався з лівою долонькою, а тепер він хоче погратися з правою.

Зі старшими дошкільниками можна гратися ось так.

Поділити дітей на пари. Діти стають одне навпроти одного.

Одна дитина заплющує очі і витягує руки вперед долоньками дотори.

Друга дитина стукає пальчиками по долоньці свого друга, зображені той чи інший дощик: дрібнесенький, грибний, теплий ласкавий, осінній, мрячний, грозовий, сліпий тощо.

Перша дитина має відгадати, який іде дощ.

Потім діти міняються місцями.

Емоційно злагати цю гру, якщо вона виконуватиметься під музику.

Разом із дощем

За віршем Раїма Фаркарді

— Дощик, дощик, дощ!

Ти куди йдеш? Куди поспішаєш?

— Я йду яблуні помити в саду.

Там мене чекають і сливи соковиті,

і золотистий виноград.

— Дозволь і нам піти з тобою?

Нам з тобою йти одним шляхом.

Запитання:

— Хто і що чекало в саду на дощик? (*Вишні, груші, хробачки.*)

— Чи можемо ми допомогти дошику і садку?

— Які корисні справи ми можемо зробити в саду?

— Чому нам по одній дорозі з дощем?

Як сперечалися Сонечко та Дощик

За Павлом Грабовським

Якось Сонечко сказало?

— Буду все собі світити!

Почув дощик:

— Почуття мало!

От я краще буду літи!

Запитання:

— Чому сперечаються Дощик і Сонечко?

— Як ти вважаєш, що може статися з природою, якщо безперестанку світитиме сонечко?

— А як зміниться природа, коли увесь час літиме дощ?

— Що слід зробити, щоб дощі і сонце потоваришували?

— Що можна було б сказати і дошу, і сонцю?

ЗВІДКИ ВЗЯЛАСЯ РОСА?

Уранці літнього дня або на початку осені слід привернути увагу дітей до трави. Можна запропонувати провести рукою по травичці. Чому вона мокра? Звідки взялася ця вода?

— Діти, це і є роса. Вона з'являється вранці. За ніч вистигли земля й погані, нагріті вдень, і волога з повітря перетворилася на краплинки води.

Прочитати дітям вірш про росу. Помилуватись рослинами, вкритими крапельками роси.

Цього дня, коли сонце добре прогріє землю, можна знову прийти з дітьми до цього самого місця. Подивитись, чи є крапельки роси на траві. Пояснити, що сонце пригріло землю — роса випарувалася, повітря стало чисте і прозоре.

Наступного разу привернути увагу: як трава вкрита росою, яскраво зеленіє; як блищають краплинки роси, виграють веселковими барвами. Запропонувати назвати кольори, які діти бачать в росинці.

Сказати дітям прикмету: «Велика роса — буде погожий день».

Ранкові роси

Вадим Левін

Над обрієм сонце повільно сплива.

Росою його зустрічає трава.

І дивно спросоння дивиться травиці

На сяючі вранці краплини водиці,

Бо в небі одне лише сонце встає,

А в кожній росинці палає своє.

Загадка

Зоря-зоряніця, красна дівиця

Гуляти ходила, сльозу зронила.

Місяць бачив — не підняв,

Сонце побачило і підняло.

Роса

Ганна Чубач

Ой краса! Ну й краса

Вранці випала роса:

На деревах,

На траві,

Навіть на камінчиках,

Всі росинки, як живі —

В голубих промінчиках.

Сяють, усміхаються,

Скrapують, зливаються,

І радіють на листках,

І вкривають сріблом дах.

Дивна Крапелька

Мовне логічне завдання

Мета: закріпити знання дітей про різні опади, їх сезонні ознаки; конкретизувати уявлення про кругообіг води у природі.

— Діти прокинулися рано-вранці й одразу побігли на ділянку, де росли красиві квіти, пишні трави. На кожному листочку і квіточці вони побачили великих прозорі, як намисто крапельки води. Вони виблискували, вигравали на сонці різними барвами. «Що це таке?» — здивовано запитали діти у виховательки.

— А ви знаєте, що це таке? Як назвати ці краплини?

— У який час вони бувають на траві і квітках? Де ще ви бачили такі краплини? Якого вони кольору? Який у них запах?

Народні прикмети

- Сильна роса — на ясний день.
- Якщо роса увечері не ляже на луги — чекай дощу.
- Тиха, світла ніч без роси — чекай удень дощу.
- Роса скоро висихає — на дощ.

СНІГ, СНІЖКОК, БІЛА ХУРДЕЛІЦЯ

Кожну зиму майже в кожній віковій групі вихователь пропонує дитині зловити на рукав пальто, шубки, на рукавичку сніжинку і розглянути її.

І звучать запитання:

— Яку форму має сніжинка?

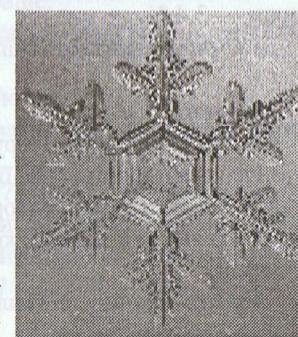
— А справді, яку форму має сніжинка?

Уже з першого погляду ми бачимо, що всі сніжинки різні. Одні з них схожі на крупу, другі — на пластівці, треті — на зірочки з тонкими гострими кінцями.

За науковою класифікацією нараховується кілька десятків різноманітних форм сніжинок.

Найпростіша за формою сніжинка — шестикутна пластинка. Іноді льодове зернятко поєднує дві нерівні пластиночки, так звану пластинчату батарею.

Мабуть, найяскравіша сніжинка — шестипроменева зірка. Її зображення

стало символом снігу. До нас дійшли замальовки цієї сніжинки, датовані 1555 роком. Розглядаючи що сніжинку, вчений Кеплер 1611 року помітив, що промінці її розходяться точно під кутом 60°.

Кеплеровський закон сталості кутів став основним у кристалографії. Є серед сніжинок шестигранні стовпчики, які іноді, зростаючись, утворюють батареї.

Витягнуті, дуже тоненькі снігові кристалики, відомі, як голочки. Батареї — це пучок гострокінцевих голок.

Пушинки колись мали славу вкритого памороззю снігу. Якщо пильніше вдивитись в пушинку, то легко помітити, що пластиночка її з одного боку густо обросла кристаликами інію, стала ніби мохнатка.

Вона дуже гарна, ця правильна пушинка, що складається із зірочки і нахиленої напівзірки, яка виросла над нею.

Цікава формою сніжинка — запонка. Вона справді схожа на запонку: витягнутий стовпчик по кінцях прикритий однаковими шестикутними льодяними пластинками. Коли стовпчик має лише одну пластинку, запонку називають односторонньою.

Але не всі сніжинки підпорядковані геометрії, деякі з них мають невизначену форму. Це, так звані, круповидні сніжинки. Випадають вони дуже часто.

Найчастіше крупа — це намерзлі одне на одного льодяні зерна.

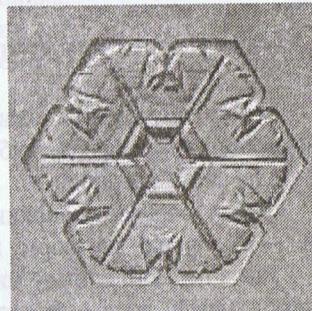
Сніговий покрив в основному складається з пластинчастих зірок і їжацьків.

У снігопаді за об'ємом пластинчатих їжацьків буває 18 %, зернистих зірок — 10 %, зіркових пушинок — 7,3 %, снігової крупи — 3,4 %.

Дуже рідко випадають снігопади із зіркових їжацьків і подвійних запонок.

Завдання:

- Зловити сніжинку на рукав пальто, шуби.
- Розглянути сніжинку, її будову.
- Можна дати дітям кольоворі листи картону і збільшувальне скло.
- Розглянути сніжинки крізь скло, порахувати промінчики, кути на сніжинці.
- Узяти сніжинку на теплу долоньку.

— Куди вона зникла? Чому з'явилася крапелька води? А що буде, коли що краплю знову заморозити?

• У морозну погоду походити по снігу. Послухати, як сніг рипить, співає.

— Чому ми чуємо скрип? (Сніжинки мають розгалужені промінчики. Під нашою вагою вони ламаються і видають свій голос. Тож і ми чуємо, як рипить сніг.)

• Походити снігом. Звернути увагу на те, що залишаються сліди. Пошукати сліди вихователя, або когось із дітей.

— Чому на снігу залишаються сліди?

• Уранці на снігу, який щойно випав, подивитись, чи є сліди. Розглянути хто тут побував до нас.

• Дати лопатки, запропонувати підкинути сніг вгору і поспостерігати, як він летить, кружляє, падає на землю. Чому такий легкий політ сніжинки? (Бо вона — легенька.)

— А які гарні слова ми скажемо сніжинці. (Пухнаста, гарна, пухка, білесенька.)

— А хочете зараз побути сніжинкою? Покружляймо, як легенькі пухнасті сніжинки.

Діти кружляють, а вихователь читає вірш:

Білесенькі сніжиночки,

Вродились ми з води,

Малесенькі пушиночки,

Спустилися сюди.

Погляньте, поглянте, яка благодать

Дивіться: метелики з неба летять!

• Після снігопаду звернути увагу дітей на те, яким святковим стає майданчик дитячого садка. Помилуватися деревами, вкритими снігом. Знайти дерево, яке сніг прикрасив найкраще.

• Визначити, який куточек майданчика, вкритий снігом, найбільше подобається дітям.

— Чому зиму називають кришталевою?

• У дні різних погодних умов з'ясувати, коли сніг буває липким чи розсипчастим.

— Коли сніг випадає у вигляді крупи? Від чого це залежить?

• Зібрати снігову крупу і розглянути її будову: вона складається з дрібних кристаликів снігу, сніжинок. Походить по сніговій крупі.

— Чому крупа не рипить під ногами?

— Чи можуть з крупи утворитися сніжинки?

— Як утворюється крупа із сніжинок?

• Показати значення снігу в житті рослин і тварин.

Підгортати сніг під стовбури дерев і кущів. Вкривати снігом квітники, город.

• Обов'язково пояснювати дітям, чому це потрібно робити, чому рослини не гинуть під снігом.

• Розгорнути сніг на газоні, клумбі.

— Чи є зелені рослини під снігом?

• Обговорити, які рослини зимують.

СНІГ

Властивості снігу

Сніг зберігає тепло

Взяти 2 однакові пластикові або металеві банки. Налити в них однакову кількість води і накрити кришкою.

Одну банку поставити у сніг і зверху присипати ним.

Другу поставити на відкритому місці.

За деякий час подивитись, які зміни сталися з водою в банках.

— Чому вода в банці під снігом не замерзла?

Сніг білий завжди чистий?

Помилуватися свіжим сніgom, який щойно випав.

— Які почуття викликає такий сніг?

— Що нагадує такий іскристий сніг?

Із відповідей дітей зосередитися на слові «цукор».

— Як ви вважаєте, чи можна посмакувати снігом? (Цього робити не варто. Білий не завжди чистий.)

— Як можна перевірити?

Набираємо сніг у прозору емністі. Даємо змогу снігу розстанути. Розглядаємо воду. Фільтруємо через паперовий фільтр. Розглядаємо фільтр.

Можна паралельно робити талу воду із снігу, що випав раніше. Який сніг найбільше чистий?

Зимові ігри та розваги

Зимові ігри і розваги зі снігом не лише ознайомлюють дітей із властивостями снігу, а й емоційно сповнюють дітей.

Це і катання снігових куль, снігової баби, ліплення снігових фігур,

снігові будиночки, снігові вали, фортеці, казкове місто; катання на саночатах і лижах; малювання і штампування на снігу.

Спостереження

На майданчику «Погода» (або «Метеостанція») вести спостереження за тим, скільки снігу випало того чи іншого дня.

Спостерігаючи хуртовину взимку, віхолу, замети, завірюху, зверніть увагу, як тут поєдналися сніг і вітер.

Для формування словника дітей можна використовувати ці вірші.

Праля

Ліна Костенко

Сидить праля та пряде —

Сніг іде, іде, іде.

Нитка рветься де-не-де,

А вона пряде й пряде.

Вже напряла хуртовину,

На шапки для верховин,

На сувої полотна,

На завісу для вікна,

На хустину й укривало —

Мало-мало-мало.

Сніг іде-іде-іде.

Завірюха

Яків Щоголів

Звечоріло, ніч заходе,

Місяць з хмари не виходить.

Ані зіроньки не мріє,

Тільки сніг кругом біліє.

Ось схопилась хуртовина,

Закурилася долина,

І кипить мороз у полі

На просторі та на волі.

Пошукова діяльність

Змістом пошукової діяльності взимку може бути:

• стежити за перетворенням морозного дня сніжинок у воду від подиху;

- занести у посудині сніг у приміщення, звернути увагу на брудну воду на дні посудини;
- наповнити дві ємності теплою водою. Одну з них закопати у сніг, другу — залишити на повітрі;
- у посудині винести теплу воду і поставити у сніг;
- у кілька посудин вмістити льодяні бурульки і поставити їх у різні місяця групової кімнати;
- сушіння лялькової білизни у різну погоду: теплу, вітряну, тиху, похмуру, морозну;
- кристалики інію обережно зняти з поверхні і помістити у тепле приміщення;
- поставити дві ємності на морозі — одну з чистою водою, другу — із солодкою;
- у морозну погоду зволожити сухий сніг;
- наприкінці зими, коли пригріє сонце, торкнутися стін будинків, кори дерев, біля стіни рівним шаром покласти трохи снігу;
- спробувати підняти фанерні ящики, наповнені снігом та піском;
- занести сніг у приміщення, воду, що утворилася, поставити на мороз;
- посудину з водою винести на вулицю; підігріти посудину з льодом;
- розглянути снігову крупу, спробувати її нагріти;
- у морозну погоду, напередодні потепління, прикрити один чи кілька предметів, рослин, звернути увагу на утворення інію;
- у дві прозорі склянки налити воду з крана і з талого снігу;
- у кілька ємностей набрати снігу різного забруднення і перетворити його на воду;
- доторкнутися до посудини з нагрітою водою, водою кімнатної температури і принесеною з холоду.

Увага!

Під час організації пошукової діяльності з водою, льодом, сніgom найкраще використовувати прозорі ємності. Зверніть увагу на те, що скло на морозі тріскається, тут підходить лише термічне скло.

Якщо в дослідах використовується металевий посуд, пластиковий — непрозорий, то використовуйте мірки: у кожну ємність набираїть однакову кількість води, снігу... і акцентуйте увагу дітей на цьому.

Загадки

- На дворі горою, а в хаті водою.
- Біле, як сорочка, пухнасте, як квочка.
- Скатертина біла, увесь світ накрила.
- Пусти з гори — не розіб'ється,
Пусти на воду — розспілеться.
- Як живе, то летить, як помре, то біжить.
- Крил не має, а гарно літає.
- Що це за птиця, що сонця боїться?
- Літав, літав, та в річку попав.
- Я падаю на ваші хати,
- Я білій, білій, волохатий,
Я прилипаю вам до ніг
- І називаюсь просто... сніг.
- Що в повітрі скрізь носилось,
То чорніло, то біліло?
- Впало й спало до пори,
- Встало й збігало з гори.
- Білій, а не цукор, без ніг, а не йде.

ВЕСЕЛКА

- Коли буває веселка?
- Чому це явище має назву веселка?
- Що ви відчуваєте, коли дивитесь на веселку?
- Чому веселка дякує водичці за свою появу?
- Уявіть, що ви йдете по веселці. Опишіть свої відчуття.
- Намалюйте веселку з тих кольорів, які вам подобаються найбільше.
- Чи хотілося вам коли-небудь доторкнутися до веселки?
- Як ви вважаєте, чому веселка так швидко зникає?
- Чи хотілося б вам, щоб веселка на небі була завжди?
- Як ви вважаєте, чим пахне веселка? Опишіть цей запах.
- Чи посміхається небо після дощу?
- Чи можна назвати веселку «посмішкою» неба?
- Напишіть казку про фею радості, яка жила на різокольоровій веселці.
- Напишіть казку про веселу райдугу, яка дружила з дощиком.
- Напишіть казку, як діти піднялись по райдузі із землі на небо.

РАЗОМ З ВОДИЧКОЮ СКЛАДАЄМО КАЗКИ

Казки — це... свіжий вітер, що роздмухує вогник дитячого мислення і мови.

Василь Сухомлинський

Казка — не самоціль, а привід зrozуміти щось більше, подивитись на світ і на себе збоку, поміркувати над важливими проблемами.

Казки ведуть дитину у Всесвіт шляхом маленької крапельки, іскристої сніжинки. Діти в казці народжуються разом з джерельцем, літають з хмаркою, пливуть зі струмком.

Дитина має змогу в уяві співпрацювати з криничкою, подумки розмовляти з водичкою...

Бажаємо, щоб казки молодих казкарів стали вам у пригоді.

Запропонувати дітям придумати невеликі казкові історії, в яких:

- водичка (сніжинка, хмарка, крапля, крижинка...) рятує від спеки, холоду, спраги;

- дощ рятує ліс від пожежі;

- дарує здоров'я;

- смішиш;

- допомагає рости;

- допомагає товаришувати тощо.

Наприклад.

Одного разу на початку зими, коли надворі вже було дуже холодно і в повітрі кружляли перші сніжинки, такі ніжні, такі тендітні, почувся тоненький голосок маргаритки (фіалочки чи будь-якої іншої рослини, що зимує під снігом):

— Як холодно! Я гину від морозу!

Почула це сніжинка і кинулася мерещій допомагати рослинці.

— Я зараз вкрию тебе і тобі буде тепло.

Занепокоїлась рослинка:

— Ні-ні-ні! Не доторкайся! Ти ж сніжинка, ти сама дуже холодна.

— Не хвилюйся, люба маргаритко! Я покличу своїх подружок, і ми врятуємо тебе від морозу.

На її прохання злетілося багато сніжинок, і вони, ніби ковдрою, накрили рослинку.

— Як добре, як тепленько стало мені. Дякую, тобі, сніжиночко!

І заснула маргаритка під сніговою ковдрою в очікуванні весни та тепла.

Ця казочка може бути використана під час спостереження за рослинами, які зимують під снігом на ділянці дошкільного навчального закладу.

Вашій увазі пропонуємо казки молодих казкарів.

ЗАБРУДНИМО ВОДУ — ЗАСМУТИМО ПРИРОДУ!

Наташка Лелік

Жило собі веселе дівчатко на ім'я Природа. Матуся Земля і татко Вітер леліяли малечу, зігрівали ніжністю.

— Коли ж наша Природа зміцніє? — бувало, журиться Земля.

— О-о-ой, Зе-е-емле-е-е, — гудів Вітер, — ча-а-ас ле-е-етить шви-и-идко. Ви-и-иросте наша доня.

І дівчинка росла, набиралася сил!!!

Часто бігала полями, лісами... Збирала в долоньки хмаринки, розчищаючи небо. Босі ніжки ледь-ледь торкалися маків, конюшини, ромашок.

— Вона так ш-ш-швидко бігає, — захоплено шелестіли трави, — і так ніжно! Не ш-ш-шарпає нас за кіски. Навпаки, голубить і любить нас.

— Цві-цві-цвітіть, квіточки, грайте на цим-цим-цимбалах, мурашки! — цвірінькають пташки, летять із Природою наввипередки.

Одного разу підбігла красуня до улюбленої річки. Ще із народження купалася в ній; вдивлялася у світло-сині барви, вслухалася у мелодійний шум води.

— Дніпре! Мій любий Дніре! — дзвінким голосочком привіталася Природа, торкаючись пальчиками швидкої течії.

Та раптом... завмерла від побаченого!..

Поруч велика Людина у великому капелюсі мила брудні чоботи.

...Вода зашуміла, почала просити допомоги і, змиваючи бруд із взуття, стала брудно-срібого кольору, втратила барви.

Серденько Природи пришивдано застукотіло, дівчинці боляче було слухати гірке ридання світлого доброго дідуся Дніпра.

Вона підвелася... й побігла... Сльози котились з очей.

Її друзі також засумували: пташки мовчки сиділи на гілках, метелики більше не красувалися строкатим вбраним, квіти опустили голівки.

...Дівча, затуливши долонями очі, від безсиля упало на землю.

— Не ж-ж-журись, — гуділи джмелі, намагаючись хоч трішки заспокоїти.

Почули батьки плач своєї доні, стривожились. Вирішили провчити великого Кривдника.

...Відчувши спрагу, Людина зайшла в дім попити води. Зачерпнула горнятком з відра — побачила брудну каламутну воду...

Зрозуміла тоді свою помилку. Забрудненого Дніпра стало до болю жаль. Попросила вибачення в річки.

Зраділа Природа! Помчала назустріч хвилькам, щоб знову привітатися з мілим дідусем.

Тепер річка не плакала, а переливалася різноманітними барвами яскраво-синього кольору.

Заспівали пташки, запурхали метелики, витанцюючи на волошках швидкий танок!!! Усі раділи разом з Природою, милувалося красою чистої води.

Задоволено посміхалися й батьки дівчинки. Земля пригорнула доню до себе, поцілуvalа. А татко, розчісуючи волоссячко красуні, голосно промовив: «Ти ще така-а-а безза-а-ахисна! Потрібно бе-е-ергети тебе ко-о-окно-о-ому!» І покотилося відлуння земними просторами!!!

...Цю Луну чути до цього часу, і звучить вона все частіше та гучніше!

ПОДОРОЖ КРАПЛИНКИ

Катерина Куліда

Одного весняного ранку світило яскраве сонечко. Але раптом маленька хмаринка закрила сонечко і пішов дощик. Дощик йшов недовго, бо хмаринка була маленькою. Коли він закінчився, знову засвітило сонечко і висушило майже всі дощові краплинки, але одна заховалась між листочками дерев і сонечко їх не побачило. Увечері, коли сонечко було не таке яскраве і повітря не таке спекотне, краплинка вирішила піти на прогулянку і натрапила на маленьку квіточку, яка дуже хотіла пити. Краплинка вирішила поділитися з квіточкою своєю воловою. І як тільки та випила водички, почала рости і перетворилася на велику гарну квітку. Вона подякувала краплинці за допомогу і краплинка помандрувала далі. Мандруючи, вона допомагала всім рослинкам і тваринкам, які потребували цього. Так промайнула весна і настало спекотне літо. Краплинка все мандрувала. Вона купалася у річках і струмочках, стрибала з дерева на дерево і так стомилася, що заснула на листочку.

Сонечко піднімалося все вище і вище, гріло все сильніше і сильніше, воно піднялося високо в небо і світило прямо на краплинку. Воно було дуже гаряче і краплинка почала висихати, але раптом повіяв вітерець і приплівла хмаринка, яка затулила яскраві промінчики сонечка. Пішов дощик. Коли краплинка відчула прохолодні дотики дощу, вона одразу прокинулася, випила трішки водички і стала такою, як і раніше.

Так промайнуло тепле літо і настала дощова осінь. Краплинка дуже раділа дощикові і ставала все більшою і більшою. І ось одного разу, коли краплинка стрибала по листочках дерев, повіяв холодний вітер — це прийшла зима. Краплинка перетворилася на сніжинку. Йшов сніг. Він одягав землю, дерева, кущі у біленьку шубку. Але сніжинка помітила, що її знайома квіточка, якій вона вже один раз допомагала, замерзає, бо у неї немає снігової шубки. Квіточка дуже зраділа, побачивши давню знайому. Сніжинка зігріла квіточку своєю шубкою.

Коли знову настала весна й сніг розтанув — сніжинка перетворилася на краплинку.

ЧАРІВНА ВОДИЧКА

Ірина Музика

Жила-була собі сім'я: лис, лисиця та двоє лисенят. Одного разу трапилося лихо — захворіло найменше лисенятко. Його відвезли до лісової лікарні. Дорога була довгою.

Одного разу мама лисиця покликала свого старшого синочка і каже йому:

— Біжи, синочку, провідай свою маленьку сестричку. Коли виникне якась перешкода, тобі допоможе ця чарівна водичка.

І дала матуся йому невеличку пляшечку з водою.

Пішло лисенятко з дому. Іде, пісеньки співає, радіє сонечку, теплу. Коли бачить: з-за великих дерев дим валить. Ой, лишенько, — подумало лисеня, — це ж ліс може згоріти, загинуть звірі! Згадало воно про пляшечку з чарівною водою. Мерцій побігло до палаючого лісу і полило на вогонь водою з пляшечки. Богонь ущух. Так лисенятко врятувало ліс.

Іде воно далі. Вже ліс закінчився і вийшло лисеня на дорогу. А тут йому назустріч віслюк іде. Ледь-ледь ноги переставляє. Лисенятко запитує:

— Ти чого такий сумний? Що з тобою трапилося?

— Я вже котрий день нічого не єв і не пив. Я шукаю якесь джерельце з чистою водою, бо дуже хочу пити! — сказав віслюк.

Лисеняtkо вийняло пляшечку з водою:

— Це вода цілюща, чудодійна. Пий, віслочку, на здоров'я.

І справді, зробив віслок кілька ковтків — і одразу відчув, як сили повернулися до нього. Пішли вони далі кожен своєю дорогою.

Невдовзі лисеняtkо дісталося до лікарні і зустрілося зі своєю сестричкою. Як раділи вони одне одному! Вистачило в пляшечці водички цілющої і для маленької сестрички. Стала вона здорововою. І пішли вони додому — до тата і мами. Раділо лисеняtkо такому гарному доброму дню.

— А як ти вважаєш, чому цей день для лисеняtkа був добрым?

ХРУМТИК ТА КРАПЕЛЬКА

Наталка Семенова

Одного сонячного ранку маленьке зайченя вирішило прогулятися лісом. Хрумтик, а саме так звати наше зайченя, дуже любив гуляти, ось і сьогодні він йшов стежиною, милуючись красою природи. Він навіть і не помітив, що зайшов вже дуже далеко від дому. Але раптом перед ним з'явилась надзвичайно гарна галявинна, на ній всіма барвами веселки вигравали незвичайні квіти. Хрумтик довго забавлявся на галявині, розглядаючи красуні-квітки. І ось на одній маленькій квіточці зайчик помітив Краплинку.

— Привіт, малюк!!! — привіталася Краплинка.

— І тобі привіт!!! — відповів здивований хрумтик. — Але хто ти?!

— Я маленька Краплинка, донька вранішньої роси, всі мої брати і сестри вже полетіли... і я залишилась сама. Давай пограємо!!!

— Але куди полетіли... — не встиг і запитати Хрумтик, як Крапелька вже пострибала з квітки на квітку.

Вони довго бавились на галявині, але що більше припікало сонечко, то меншою ставала Крапелька.

— Ой!! Мені вже час! — сказала Крапелька і зовсім зникла.

Здивований Хрумтик побрів сам додому, міркуючи куди ж зникла Крапелька. Зайченя вирішило звернутися за порадою до старого мудрого Пугача:

— Добриден, дідуся Пугач! Зі мною трапилася така дивна річ... — і Хрумтик розповів йому про свою нову подругу Краплинку. — Одного не можу зрозуміти, куди вона зникла?

Старий Пугач всміхнувся і промовив:

— Е-е-е!! Малюк, так ти ще зовсім нічого не знаєш! Тоді слухай!

Твоя подруга Крапелька нікуди не зникла, вона просто випарувалася і полетіла додому на свою хмаринку. Ось подивись, — і дідусь вказав на небо, — бачиш скільки хмаринок, і всі вони складаються з таких самих краплинок, як і твоя подруга, а потім, коли йде дощик, або зранку, коли сходить роса, вони спускаються на землю і зволожують її. Тож не хвилюйся, завтра твоя подруга знову з'явиться.

І справді, наступного ранку Хрумтик знову прийшов на чарівну галявину і зустрів там Крапельку, але вона вже була не сама, а зі своїми братами та сестрами. Так вони й товаришуєть досі.

ЧОМУ ПЛАКАЛА ФІАЛКА

Наталка Семенова

Трапилося це зі мною ще тоді, коли я була маленька. У нас вдома завжди було багато різноманітних гарних квіток у горщиках. І одного разу сталося незвичайне. Якось вдома я залишилася одна. Я довго ходила по квартирі і не знала чим зайнятися. Раптом мій погляд впав на вікно, крізь яке яскраво світило сонечко, а на підвіконні стояла маленька фіалочка: її листочки вже зовсім зачахли, а квіточки опустили свої голівки.

«Біднесенька!!», — подумала я. Підійшла близче і на мій великий подив фіалочки заговорила до мене:

— Пожалій мене, маленька дівчинко!!! Я зовсім засохну під пекучим промінням сонця!!

Я була настільки здивована, що навіть не розуміла, що саме маю зробити. Але жалібний плач фіалочки привів мене до тями. Я обережно зняла вазон з підвіконня і переставила його на невеличкий стіл у затінку. Потім, ніжно піднімаючи листочки, щедро полила її водичкою. Стан фіалочки сразу поліпшився, потроху піднімали свої голівки квіточки і засміялися. Радісна фіалочка щиро дякувала мені:

— За те, що ти мене врятувала я завжди цвістиму найкрасивішими квітками тобі на радість!!! Ти моя найкраща подруга!!

Хоч це було останнє, що вона мені сказала, але цього випадку я не забуду ніколи! Ось так я потоваришувала з фіалочкою. І справді, щоразу вона цвіте все гарнішими і гарнішими квітами, а я добре знаю, що це для мене! Тож, дітки, бережіть квіти, доглядайте за ними, любіть їх і вони стануть для вас найкращими друзями!

Знайдемо найкращі слова для води

У казках часто зустрічається вода жива і мертвa.
Знайдемо найкращі слова для живої води.
Діти називають: чиста, прозора, цілюща, свіжа, солодка....
— Чи зраділа б водичка від таких присмінних слів?
— Так. Тому вона й посміхається вам ось так.
На дошці вивішується картинка з усміхеною крапелькою.
— Як ви вважаєте, які слова засмутили б воду?
— Якої води не повинно бути? (*Брудної, засміченої, отруеної.*)
Ось як змінився вираз крапельки від наших слів.

На дошці вивішується картинка з засмученою краплею.
— Як ви вважаєте, яка з цих крапель може позначити живу воду?
— Якої крапельки не повинно бути у природі? Чому? (*Брудної, отруеної, мертвої. Вона не приносить нікому користі.*)

— А що можна зробити, щоб засмучена крапля посміхнулась?
Зі старшими дошкільниками можна взяти для обговорення будь-який проект з асоціативного поля «Вода»: «Зробимо нашу водойму чистою», «Допоможемо джерельцю», «Справа для всієї родини».

Гра за казкою «Маленький принц»

Для чого нам потрібна вода?

Запропонувати дітям стати в коло. Один із дітей — Маленький принц.

Усі діти в колі — крапельки води з колодязя, з якого в пустелі пив Маленький Принц.

Маленький Принц по черзі запитує кожну крапельку:

— Для чого нам потрібна вода?
Крапельки мають відповісти так, щоб їхні відповіді не повторювалися.

Наприклад: вода потрібна, щоб нагодувати нас, вимити брудні руки, освіжити квіти росою, зобразити зірки і місяць, створити веселку тощо.

Якщо крапелька не може дати відповідь на запитання Маленького принца, вона «випаровується з колодязя» — вибуває з гри.

Перемагає крапелька, яка довше за інших залишається у колі.

Наприкінці гри Маленький принц може розповісти про все, що почув від крапельок.

Гра-казка на уяву

Діти, уявімо собі таку картину:

Осінь... Дощик... сіється і сіється — дрібний, холодний. Він вже набрид. Птахи відлетіли. Дерева голі.

Та ось з хати вибігла Наталочка і гукнула:

— Мами-хмари! Дайте трішки сонцю погуляти!

I вийшло сонечко. Таке привітне, таке ласкаве.

Запитання:

— Поміркуймо, які події могли б відбутися?

Вода вчить допомагати одне одному і розвиває сміливість

До рук дітей прив'язують палиці так, щоб вони не могли зігнути їх у ліктях.

Дітям пропонують уявити, що вони йдуть спекотною пустелею і дуже хочуть пiti.

Коли мандрівники несподівано бачать джерело — чашку з водою, вони мають знайти спосіб вгамувати спрагу, не проливши воду на себе і одне на одного. (*Правильне рішення — напоїти з чашок одне одного.*)

Допомагаємо одне одному

Запросити дві групи дорослих по 4 особи. Кожна група отримує по 4 картинки із зображенням краплі, річки, дерева, комах, пташки, тварини (*на вибір*).

Потрібно придумати сценку, в якій всі 4 персонажі чимось мають допомогти одне одному.

Після гри з'ясувати, як цю гру можна застосувати в роботі з дошкільнятами, які варіанти гри можна запропонувати.

У гостях у Снігової Королеви

Льодяний осколок

Поділити дітей на групи. Кожна група має придумати добре слово, які розтопили б льодяний осколок, що потрапив до ока Каю. Після того, як представники від кожної групи прочитають всі добре слова, можна скласти загальний лист з добрими словами для Каю та Герди.

Запитання для дорослих:

— Яку роль відіграє вода в житті людей?

Шляхи ознайомлення дітей з водою

— Чи любите ви дивитись на воду? Які асоціації виникають у вас, коли ви дивитесь на воду? Чи можна зобразити ваші відчуття?

— Який стан виникає у вас на річці чи на морі? З чим це пов'язано?

— Чи подобається вам вивчати морське дно, розглядати його мешканців? Розкажіть про мешканців морів, річок, ставків.

— Як ви вважаєте, чому у священих писаннях багатьох релігій так часто наводиться образ води? (*Вода — символ життя, чистоти і прощення.*)

— Які відчуття виникають у вас при слові джерело?

— У чому, на вашу думку, значення хрещення водою?

Існує дуже багато виразів, в яких вживаються слова, пов'язані з водою. Пригадайте будь-які з них і поясніть їх значення. (*Океан життя; річка життя, любові, доброти, щедрості; море сліз, слів, жити, як на морі; діти моря; пливти, як на хвилях океану; житейське море.*)

— Як ви вважаєте, чому людина так часто використовує у своїй мові слова та вирази, пов'язані з водою?

Якби перед вами стояло завдання — розробити план очищення водойм (моря, річки, ставка) від забруднення, з чого б ви розпочали?

Природа і я

Запропонувати дітям закінчити речення:

- Доторкаючись до чистої, прозорої води, я відчуваю....
- Море хвилюється і піниться ніби....
- Краплі дощу на склі, ніби....
- Хмарки сьогодні такі ніжні, мов....
- Я йду босоніж по росі, і мені здається, що ноги мої....
- Я торкаюся інію на гілочці дерева і відчуваю....
- Бурулька на сонечку виграє, як....
- Весняний струмочок виспівує, неначе....

Мовно-логічні вправи

Ми з сестричкою вранці набирали водичку з колодязя. Та ось рукавичка прилипла до мокрого відра.

— Що трапилося?

— Чому мороз не віддавав рукавичку?

— Якої пори року могла статися така пригода?

— Як відібрати у Мороза рукавичку?

ЛІНГВІСТИЧНИЙ ТРЕНАЖЕР

Лінгвістичний тренажер може бути використаний в роботі з дітьми різних вікових груп у різних формах роботи, з використанням найрізноманітніших методів та у будь-якому їх поєднанні.

На нашу думку, результат такого роботи такого вправлення може бути найкращий тоді, коли вихователь має значний активний словник.

У ділових іграх, КВК, тренінгах тощо, які використовують в своїй роботі дорослі, можна знайти місце і лінгвістичному тренажеру.

Пропонуємо використовувати лінгвістичні вправи, коли будете ознайомлювати дітей з водою.

Можна взяти за основу для вправлення будь-які якості води, стани, її значення для людини, тварин, рослин...

Пам'ятаймо, що в росі, веселці, дощіку, сніжинці, криничці, парі, хмарці заховалася крапелька води.

І тоді від обмеженого словничка (вода — холодна, тепла, мокра, має чи не має смаку, л'ється) з'явиться більший словник. А через слово дітям відкриється досі незнаний світ води, безмежний всесвіт. З новими словами прийдуть нові знання (хоча може трапитись і навпаки, бо ці два процеси нероздільні).

Створіть словник «Джерельця» («Кришталевої крапельки», «Стрімкої річечки» тощо). Його можна доповнювати, записувати нові слова. Визначайте, чиє слово сьогодні буде внесене до словничка. Час від часу нагадуйте дітям про найактивніших укладачів словника: «Яке вдале, красне слово вініс у наш словничок Іванко», «Як зраділо джерельце твоїм словам, Михайлику», «Тобі, Наташочко, криничка дякує за гарні слова» тощо.

Це стимулюватиме дітей до нових пошуків і ігри стануть цікавішими, змістовнішими.

Ми починаємо словничок, а ви, будь ласка, продовжіть його.

Вода... (яка?)

Кришталева, безбарвна, лагідна, бажана, сріблоносна, приємна, грайлива, срібляста, багатолика, гуманна, заспокійлива, оздоровча, хвилююча, бадьора...

Дош... (який?)

Теплий, тихий, свіжий, холодний, веселий, спритний, ласкавий, рясний, стрибає по калюжах, виграє по даху, співає...

Струмочок... (який?)

Повільний, стрімкий, радісний, швидкоплинний, похмурий, сумний, урочистий, щасливий, бурхливий, широкий, привітний, лагідний, ласкавий, щедрий, норовистий, гучний, сумний, послужливий, мелодійний, таємничий, дзвінкий, жвавий, дзюрчливий, тихесенький...

Річка... (яка?)

Глибока, вузенька, працьовита, невтомна, блакитна, гамірива, дзвінка, велична, невгамовна, гучна, покірна, смиренна...

Джерельце... (має такі найменування)

Студенець, студня, студениця, студенок, суданка, потік, струмок, ручай, живе місце, живець, животок, добривода...

Ігри-вправи, які можна проводити з використанням лінгвістичного тренажера:

1. Запропонувати дітям скласти коротеньке оповідання, використавши запропоновану лексику.
2. Почати розповідь словами: *похмурий, сумний, повільний*, а закінчити: *радісний, стрімкий, щасливий*.
3. Знайдіть ласкаві слова для сніжинки (*веселки, росинки*).

Водичка від «А» до «Я»

А —

Б — бадьора, бажана

В —

Г — грайлива

Який голос має струмок?

Чистий, дзвінкий, грайливий, мелодійний, срібний...

Допоможіть знайти слово

Вихователь називає слово, а діти мають назвати його характерну дію.
Наприклад:

- струмок — дзюрчить;
- капіж — дзвенить;
- річка — шумить, плескає;
- водоспад — гуде;

- море — рокоче;
- вода — співає;
- струмок — біжить;
- джерело — вирує.

Гімн водичці з кринички

— Шоб рибкам зможено, щоб відкрити
Відкрите, які гори, відкриті, які джерела
Відкриті, які джерела, щоб відкрити відкриті

Знайдемо найкращі слова для водички з дідусявої кринички.

Якою може бути вода (або має бути) з дідусявої кринички?

Виграє той, хто останнім закінчить гімн воді (солодка, цілюща, чиста, жива, прозора, життєдайна, кришталева, радісна, прохолодна...)

Добра вода

Ми переконані, якщо вивчати і розуміти природу не через ідею любові, значить, ніколи не осягнути її законів. І зараз ми будемо говорити слова любові водичці.

— У кожного з вас є склянка з водою. Подумайте і знайдіть найкраще слово для води. Скажіть про свої бажання і вилийте воду в цю ємність: вазочку, відерце, мисочку (найкраще, щоб ємність була прозорою, аби кожна дитина побачила, що й вона збільшила кількість доброї води).

Звертається до дітей.

— Подивіться, як багато доброї води у нас зібралося. Вона чиста, така прозора. А як цю воду можна використати?

— Так. Можна полити рослини, щоб вони краще росли, можна напоїти папужку, щоб не хворів. А можна вилити в акваріум, щоб добре жилося золотій рибці.

Радість і смуток

Я зараз називатиму різні якості води. Якщо вони викликатимуть у вас позитивні почуття, радість, то ви піднімаете знак «радості» (усміхнена краплина, зелений кружечок, радісне сонечко тощо). Якщо слово викличе почуття смутку, суму, печалі, неприємності, то ви позначте його знаком «печалі» (сумна краплинка, червоний кружечок).

Словник для гри: чиста, мелодійна, каламутна, тиха, забруднена, темна, прозора, кришталева, гомінка, грізна, нечиста, радісна, бурхлива, життєдайна.

— А що потрібно зробити, щоб ми не користувалися знаком «смутку», не піднімали червоного кружечка?

Добре хмари

Діти стають в коло. Всі вони маленькі, легенькі хмари. Одна з них — вітерець. Вітерець по черзі торкається хмаринок, і кожна розповідає йому, кого і за яких обставин вона напоїла дощиком.

Наприклад.

— Я напоїла людину, що заблукала в пустелі.

— Я напоїла гарну квітку, господарка якої захворіла.

Після цього вітерець від імені кожного, кого хмарки напоїли, говорить тій чи іншій хмаринці, щось добре, приємне.

Наприклад.

— Квітка посилає тобі свої паходи.

— Щодня людина з пустелі пригадує, як ти вгамувала її спрагу і дякує тобі.

Можна запропонувати намалювати і добре хмарки і тих, кого вони напоїли для виставки або книжечки «Добре справи».

Не економте доброти,
Не бережіть її на завтра,
Не бійтесь вчасно проказати
Своє «люблю», своє «прости».

Квітка добра або Від широго серця дзвінкуму струмочку

Ніхто не стає доброю людиною випадково.

М

удрість

Діти розташовуються навколо вихователя.

Вихователь. Ми так багато дізналися про джерельну воду. Тож скажемо найкращі побажання дзвінкуму струмочку.

Той, хто хоче щось побажати струмочку, бере пелюстку квітки і прикладає її до жовтої серединки та проговорює своє побажання.

Діти пелюстку за пелюсткою складають квітку добра. Якщо дітей багато, то можна їх поділити на підгрупи за кількістю пелюсток.

Підгрупа обговорює і висловлює колективне побажання.

Прикладами таких побажань можуть бути:

- Вільної тобі доріжки.
- Чистої тобі водиці.

- Щоб не було на твоєму шляху перешкод.
- Хай світить тобі ласкаве сонечко.
- Щоб тебе не засмічували брудом.
- Щоб ти був потрібний людям.
- Хай радіють тобі тваринки.
- Щоб чекали на тебе рослини.
- Щоб рибкам жилося добре в твоїй водичці.

Вихователь. Яка гарна квітка вийшла у нас! Радісна, усміхнена. Чому вона така гарна? (Бо багато гарних побажань вміщує в собі.)

— Діти, а ось сумус чорна пелюстка, бо ніхто її не вибрав, залишилась вона самотньою.

— Як ви вважаєте, чи можна цю пелюсточку використати у квітці добра? Чому?

— А які добре побажання може здійснити ця пелюстка?

Якщо діти не можуть знайти рішення, то їм допомагає вихователь.

— Побажаємо струмочку зустрічі із землею, вона так чекає на його водичку.

Додаємо і цю пелюстку до квітки добра.

Аналогічно можна створити «велике добрі серце».

— У кожного з вас по одному маленькому сердечку.

А із маленьких сердечок складається велике добрі серце.

Пелюстки «Чарівної квітки» можна зробити у формі крапельки.

Крапельки можуть бути однотонними або різокольоровими.

Кожна дитина отримує по одній пелюстці-крапельці.

Складаючи квітку, учасники гри промовляють, як крапля допомогла людині:

- приготувати їжу;
- вимити брудні руки;
- випрати білизну;
- прибрати в оселі;
- політи городину;
- почистити зуби.

Як багато справ у крапельки!

— Як важливо малесенькій крапельці бути чистою, прозорою, кришталевою, доброю!

Рідна крапелько, дай нам сили захистити тебе, щоб не виникло питання:

Де наші ріки та озера?

Де кришталева та вода?

Чому замулені джерела?
Чому спіткала нас біда?

Вірні друзі річки (струмка, ставка)

Річка пропонує дітям назвати, хто є друзями річки і чому.
Збагатити пошуки вірних друзів річки допоможуть обговорення з дітьми такої проблемної теми:

- Хто може сказати добре слово про річечку?
- Хто прийде на допомогу річці в скрутний для неї час, коли з нею трапиться біда?
- За що треба вибачатися перед річкою?
- Що може подарувати річка лісу, крізь який вона протікає?
- Кому може дякувати річка, а хто дякує річці? За що ці слова вдячності.

Щоб підсилити інтерес дітей до обговорюваної теми можна використати дидактичну гру «Зробимо річку чистою» («Що зайве в річці?»). У грі можуть бути використані краплинки із зображенням: риби, камінця, водорості, човника, лелеки, жука-водолюба, бляшанки, поліетиленового пакета, бабки, комара, черв'яка, гілки дерева, пляшки, паперу, олівців, іграшки, ганчірки, молюска, мотузки тощо.

Діти по один бік збирають друзів річки, по другий — недругів. Кожну дію, кожен вибір діти мотивують.

А можна гру-вправу провести я так.

З довгого шнуря влаштовують штучний ставок. А у межах такого ставка розкладаються предмети, іграшки, картинки. Діти стоять в колі за межами «ставка», розглядають все, що знаходиться всередині «ставка». Обговорюють, що слід видалити, а що можна залишити.

МАЛЕНЬКІ «ЧОМУСИКИ»

Хто багато питає, той багато знає.

Як чудово, коли все частіше ви чуєте від своїх малюків «Чому?»
Так вони вже аж ніяк не малюки! Вони «Чомусики», «Чомучки».
Радійте, пишайтесь цим. Вони вже доросли не лише до запитань, а й до відповідей.

Настав час вчитися правильно ставити запитання і знаходити на них відповідь.

Запитання ваших дітей — це перші малесенькі-малесенькі кроки на шляху до розуміння Всесвіту, до сенсу людського буття.

Це початок осмислення Всесвіту. А за Сократом «...початок не дрібка, хоч і починається з дрібки».

Ви почули запитання, обов'язково зверніть увагу на те, що викликало у дітей інтерес, чому воно виникло саме про це явище, чи цей об'єкт.

Намагайтесь разом з дітьми шукати відповідей на запитання, спонукайте до подальших роздумів, до пізнання логічних зв'язків, до отримання нових пізнавальних результатів.

Відповідь на запитання має бути доступною, відповідною як вікові, так і психічному розвиткові дитини.

Важливо робити дитину співучасником пошуку відповіді. Дитина має знати, що для вас важливо «як вона про це думає», «чому вона робить саме такий висновок». Жодних глазувань над дитячим запитанням. Не маєте сьогодні відповіді на дитяче «Чому?» — обов'язково поверніться до нього найближчим часом.

Запитання, що виникають у дітей, можуть бути використані в організації пошукової діяльності, під час складання екологічних проектів, їх можна використовувати для вирішення пізнавальних завдань в евристичній бесіді.

На ці запитання пошукайте відповідь разом з дітьми:

- Яку пору року найбільше любить струмок? Чому?
- Кого або що не бажає бачити у своїй воді озерце? Чому?
- Чи може хворіти річка? Чому? Як її вилікувати?
- Кого любить струмочок? Чому?
- Чи може вода штовхатися?
- Де народився дощ?
- Хто наливає воду у криницю?
- Чому вода в морі солона, а в річці — прісна?
- Чи буває пісня струмочка сумною і чому?
- Чи можна переносити воду без посуду?
- Чи залишаються сліди на воді або Чи можна залишити сліди на воді?
- Як вода повертається на Землю?
- Як утворився туман?

- Чи можна зробити друзями сонечко і сніжинку?
- Воду лише п'ють? Чи можна її їсти?
- Де бере свій початок річка? У джерельці чи на хмарці?
- Чи вміє крапля малювати?
- Чи буває пісня струмочка сумною і чому?
- Де більше води у мені чи в огірочку?
- Яка на смак пара із соленої води?

Чи існує диво-вода? Так, існує хрещенська диво-вода, яка дає нам сили і надію, підтримує нас на Шляху, який визначив Всешишній.

ХРЕЩЕННЯ ГОСПОДНЕ

Святе Богоявлення — 19 січня

Над водяною гладдю вздовж берега далеко розносився плескіт, сміх, людська мова. Тут Іоанн, син священика Захарії і Єлизавети, родички Діви Марії, хрестив людей у священній річці Йордан. Перед цим він довго жив у пустелі, постився, харчувався саранчою і диким медом, одягався у най-простіший одяг із грубої шерсті верблюда. Потім за величчю Божим він вийшов із пустелі і став проповідувати людям про наближення царства Небесного і про те, що у світ прийшов Спаситель, якого так довго чекали.

Щоб прискорити прихід щасливого царства і гідно зустріти Спасителя, Іоанн закликав покаятися у гріхах, очиститися і прийняти Хрестення у водах річки Йордан.

Люди, почувши це, поспішли хреститися. Іоанна ж вони прозвали Хрестителем. Ще його називали Предтечею, бо він підготовлював людей до прийняття Спасителя.

Коли Ісусу Христу виповнилося тридцять років, Він прийшов на Йордан до Іоанна, щоб похреститися від нього.

- Я прийшов прийняти від тебе хрещення, Іоанне, — сказав Ісус.
- Іоанн, вважаючи себе негідним, збентежено вигукнув:
- Мені потрібно хреститися від Тебе!
- Облиш зараз, — такою була відповідь.

Іоанн зрозумів: зараз не варто сперечатися, а час показати приклад людям.

І ось Хрестенняздійснилося: Христосувійшов уводу Йордана, і Іоанн поклав руку на Його голову. Коли Спаситель виходив із води,

раптом небеса розверзлись, і Дух Божий у вигляді голуба, злетів з неба, опустився на Ісуса, і почувся голос Бога:

— Се є син Мій улюблений, в якому Моя прихильність...

(з Біблії для дітей)

Свято Хрестення називається в нас ще Святым Богоявленням, тому що тоді вперше явилися людям всі три лица Пресвятої Троїці: Бог Отець говорив з неба, Син Божий хрестився, Дух Святий зійшов у вигляді голуба.

Найголовніша подія в це свято — освячення води. Її освячують у церкві і в ополонці. Процесію для її освячення називають Хресним ходом на Йордан.

День напередодні Богоявлення називається Хрестенським святвечором. Це найголовніший день святочних ворожінь.

У день Хрестення Господнього після молебні на річці віруючі купаються у ній роздягнені, щоб омитися свяченою водою, вилікуватися від хвороб, очиститися від гріха.

Настають хрещенські морози.

Якщо напередодні день теплий — хліб буде рясний.

Похмуре небо, йде сніг і великий іній цього дня передбачають плідний рік, ясний день — неврожай.

ЕКОЛОГІЧНІ ЛАНЦЮЖКИ

1. Роздати дітям картки, на яких намальовано квітку з пониклими листям, лійку з водою, сонечко, усміхнену рослину.

Складемо ланцюжок «допоможемо квіточці».

2. Розглянути картки, на яких намальовані: пташка, земля, дерево, хробак, дощик (крапля, річка...) комаха, насініна.

З'ясувати, хто і якою мірою залежить від води.

Запропонувати викласти ланцюжок. Його можна викладати як горизонтально, так і вертикально.

3. Друзі ставка (річки).

Розглядаємо ланцюжок, викладений по колу навколо ставка. Обговорюємо, хто в ньому живий. Вилучаємо картки з ворогами ставка, з небажаними мешканцями водоїм.

Комплект картинок вихователь добирає таким чином, щоб виникла проблемна ситуація. Наприклад, пароплав або моторний човник, рибалка.

4. Розглянути картки із зображенням сонця, квітки, дощу, зерна, рослини, ягідки.

Викласти малюнки в логічній послідовності.

ВОДІ ДОПОМАГАЮТЬ «ЛОГІКІ СВІТУ»

Найважливіше завдання цивілізації — навчити людину мислити.
Томас Едісон

Подані ігри-прави можна використати для вирішення широкого спектра завдань з ознайомлення дітей з водою:

- формувати у дітей вміння аналізувати ситуації і встановлювати причинно-наслідкові зв'язки;
- знаходити приховані залежності і зв'язки;
- вчити дітей шукати способів вирішення як стандартних, так і нестандартних ситуацій;
- вчити дітей бачити суперечності у явищах і вміння передбачати їх наслідки;
- набуття дітьми досвіду вибору рішення з можливих альтернатив;
- спонукати дітей до міркувань, умовиводів, які б виявляли екологічну позицію дитини;
- формувати відповідальне ставлення до природи, готовність дитини до активних дій з охорони природи (води, джерела тощо);
- навчати дітей розв'язання проблемних завдань, сприяти розвиткові логічного мислення;
- наблизяти дітей до творчого осмислення дійсності, до пошуку шляхів вирішення екологічних ситуацій, не лише бачити довкілля, а дізнатися про його закономірності;
- активізувати емоційні і розумові процеси;
- допомагати дітям активно шукати відповіді на проблемні запитання, розвивати самостійність думки тощо.

Завдання 1

Уважно розглянути малюнок (див. мал. 1 на с. 86—87). Кому потрібна вода в природі? Хто ще потребує води для свого існування? Кого ще можна було б розмістити на цьому малюнку? Домалюй його.

Завдання 2

Уважно розглянути малюнок (див. мал. 2 на с. 88—89). Як тобі допомагає вода? Як ти її використовуєш? Чи бережеш ти воду? Як ти це робиш?

Завдання 3

Уважно розглянути малюнок (див. мал. 3 на с. 90—91). Що на цій водоймі зайде? Чому? Обґрунтуй свою відповідь. Як зайде предмети потрапили до водойми? Що можна порадити друзям, щоб водойма завжди була чистою?

Завдання 4

Уважно розглянути малюнок (див. мал. 4 на с. 92). За допомогою різномільових стрілочок розмістіть тварини на сторінці за правилом: всередині кола мають розміститися тварини, що народилися у воді, поза ним — решта.

Хто саме залишився поза колом? Чи можуть ці тварини існувати без води?

Завдання 5

Уважно розглянути малюнок (див. мал. 5 на с. 92). Розфарбуй кола червоним і зеленим кольором. За допомогою різномільових стрілочок розмістіть тварини за правилом: всередині червоного кола мають розміститися ті, хто боїться води, а всередині зеленого — ті, хто не боїться.

Які предмети ти бачиш на малюнку? В якому колі їх можна розмістити? Чи використовується під час їх виготовлення вода?

Завдання 6

Уважно розглянути малюнок (див. мал. 6 на с. 93). Розфарбуй кола червоним, синім і зеленим кольором. За допомогою різномільових стрілочок розмістіть тварини на сторінці так, щоб до середини червоного кола потрапили ті, хто народився у воді, до середини зеленого — ті, хто не народився у воді, але живе в ній, до середини синього — решта.

Поясни, як життя всіх тварин на малюнку пов'язане з водою?

Завдання 7

Уважно розглянути малюнок (див. мал. 7 на с. 93). За допомогою різномільових стрілочок розмістіть тварини на сторінці за правилом:

всередині кола мають розміститися ті, для яких вода не є середовищем існування, поза ним — всі інші. Які саме тварини залишилися поза колом? Чому? Для яких з них середовище існування розташоване на півночі, для яких — на півдні.

Завдання 8

Уважно розглянь малюнок (див. мал. 8 на с. 94). За допомогою різно-кольорових стрілочок розмісти тварини на сторінці за правилом: всередині кола мають розміститися ті, для яких вода не є середовищем існування, поза ним — решта.

Поясніть, як пов'язані між собою тварина і вода — середовище існування. Що ти знаєш про цих тварин?

Завдання 9

Уважно розглянь малюнок (див. мал. 9 на с. 94). Розфарбуй кола червоним і зеленим кольором. За допомогою різно-кольорових стрілочок розмісти тварини за правилом: всередині червоного кола мають розміститися ті, для яких вода не є середовищем існування, а всередині зеленого — решта.

Обведи ті тварини, які в твоїй місцевості на водоймі зустрічаються тільки певної пори року.

Знайди на малюнку ті тварини, які є їжею для інших. З'єднай їх лініями з тваринами, які їх їдять.

Завдання 10

Уважно розглянь малюнок (див. мал. 10 на с. 95). Розфарбуй кола червоним, синім і зеленим кольором. За допомогою різно-кольорових стрілочок розмісти тварини на сторінці так, щоб до середини червоного кола потрапили ті, хто живе у воді, до середини зеленого — ті, хто живе на воді, до середини синього — ті, які живуть на суходолі.

Що поєднує цих тварин?

Завдання 11

Уважно розглянь малюнок (див. мал. 11 на с. 95). За допомогою різно-кольорових стрілочок розмісти всередині кола тих, хто зрадіє дощикові, поза ним залиш тих, хто радіти не буде.

Поясни, хто куди потрапив і чому?

Завдання 12

Уважно розглянь малюнок (див. мал. 12 на с. 96). Розфарбуй кола червоним і зеленим кольором. За допомогою різно-кольорових стрілочок розмісти рослини за правилом: всередині червоного кола мають розміститися ті, яким дощ на радість, а всередині зеленого — ті, яким він не потрібний.

Поміркуй, як залежить життя цих рослин від дощу?

Завдання 13

Уважно розглянь малюнок (див. мал. 13 на с. 96). Розфарбуй кола червоним і зеленим кольором. За допомогою різно-кольорових стрілочок розмісти тварини за правилом: всередині червоного кола мають розміститися ті, які проходять у воді, а всередині зеленого — тварини, які у воді не живуть.

Уважно розглянь тварин у зеленому колі. Чи можливі їх життя без води?

Завдання 14

Уважно розглянь малюнок (див. мал. 14 на с. 97). Які природні явища ти бачив? Коли? У які пори року вони зустрічаються найчастіше?

Де можна побачити різні стани води?

Поради вихователю. Доберіть кольорові малюнки, на яких зображена вода в різних природних явищах і станах. Ці малюнки можна використати в дидактичних іграх і вправах, бесідах, для індивідуальної роботи.

Різноманітний віршований матеріал, казки, оповідання тощо про ці явища і стани води ви знайдете у нашому посібнику.

Рекомендована література

Стеценко Ірина. Логіки світу: Розвиток логічного мислення дітей 6-го року життя. — К.: Ред. загальнопед. газ., 2004. — 128 с. — (Б-ка «Шкільного світу»).

Шляхи ознайомлення дітей з водою

всесвітні кола мають розташованіся ті, до яких вода надходить землюючої фільтрацією (ФР) а також інфільтрацією (ІФ). У землю є різноманітні підземні води, які використовуються для пиття, під час виробництва енергії та інші цілі. Води, які надходять від поверхні, називаються поверхневими. Вони використовуються для пиття, під час виробництва енергії та інші цілі. Води, які надходять від поверхні, називаються поверхневими. Вони використовуються для пиття, під час виробництва енергії та інші цілі.

Кому потрібна вода в природі?

Всесвітні кола мають розташованіся ті, до яких вода надходить землюючої фільтрацією (ФР) а також інфільтрацією (ІФ). У землю є різноманітні підземні води, які використовуються для пиття, під час виробництва енергії та інші цілі. Води, які надходять від поверхні, називаються поверхневими. Вони використовуються для пиття, під час виробництва енергії та інші цілі.

Задача 9. Помістіть на мапу землі України підземні води, які надходять від поверхні. Використовуйте підземні води для пиття, виробництва енергії та інші цілі. Використовуйте підземні води для пиття, виробництва енергії та інші цілі.

Справжній факт: підземні води надходять землюючої фільтрацією (ІФ) а також інфільтрацією (ІФ). Вони використовуються для пиття, під час виробництва енергії та інші цілі.

Задача 10. Помістіть на мапу землі України підземні води, які надходять від поверхні. Використовуйте підземні води для пиття, виробництва енергії та інші цілі. Використовуйте підземні води для пиття, виробництва енергії та інші цілі.

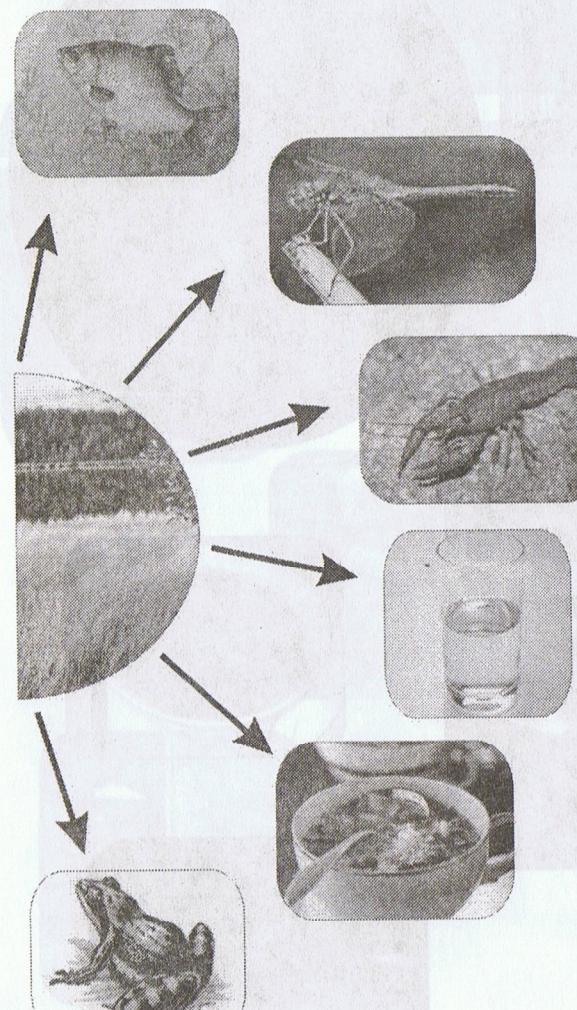
Задача 11. Помістіть на мапу землі України підземні води, які надходять від поверхні. Використовуйте підземні води для пиття, виробництва енергії та інші цілі.

Поясні, хто куди потрапив і чому?

Мал. 1

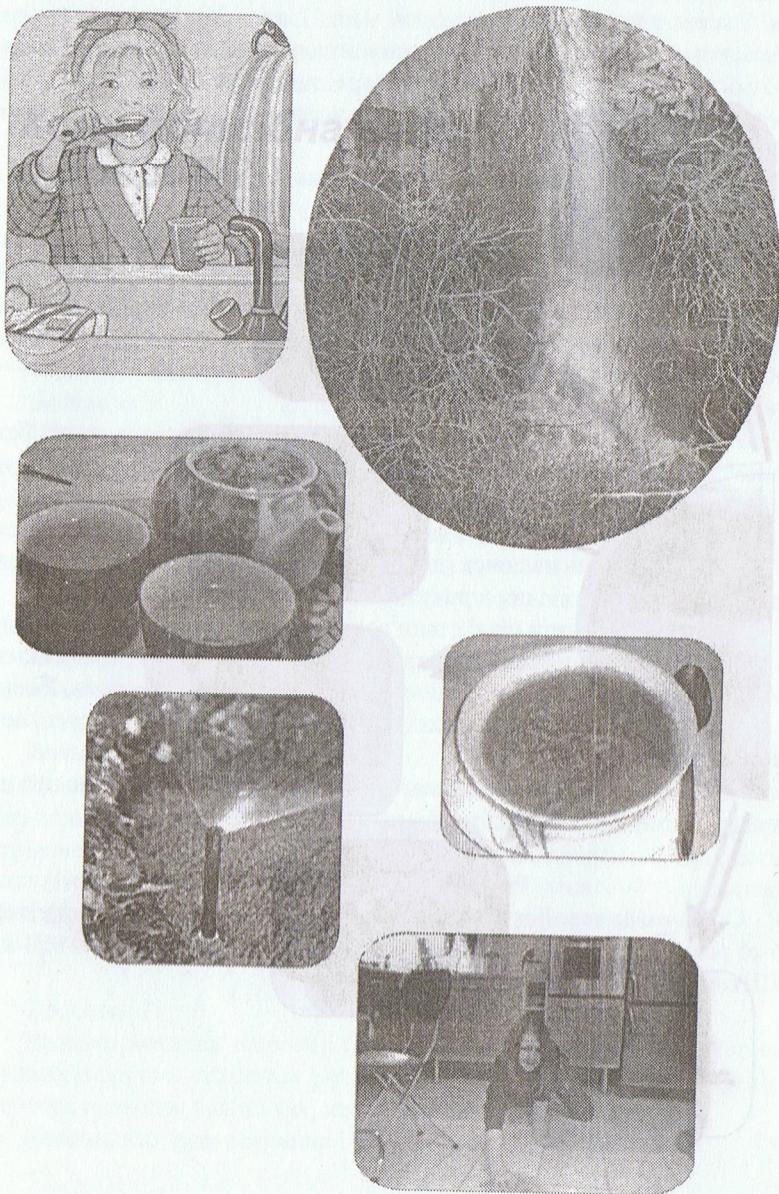
Воді допомагають «Логіки світу»

вода?

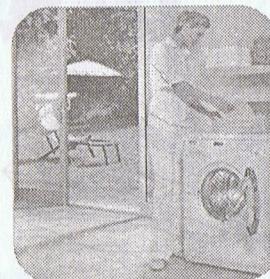
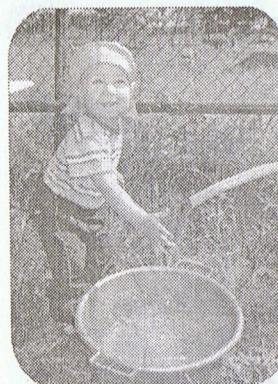
Мал. 2

Шляхи ознайомлення дітей з водою

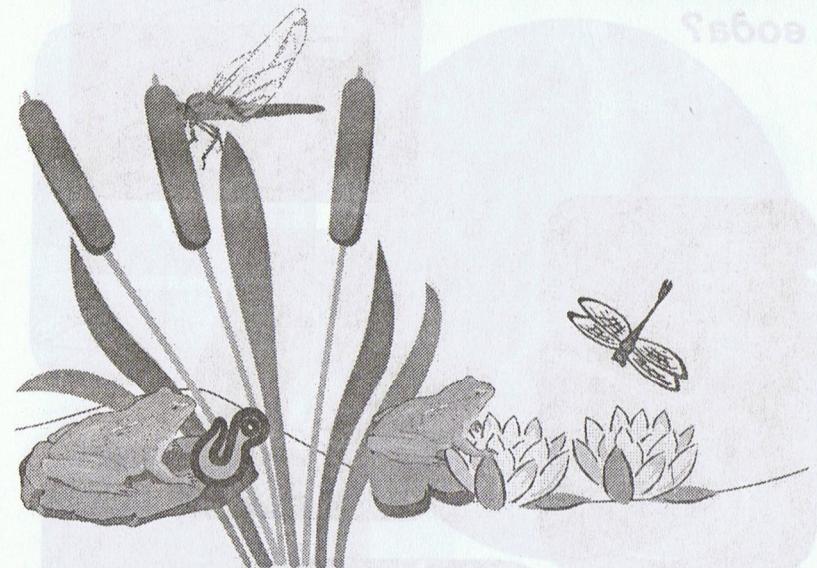

Мал. 2

Як допомагає вода?

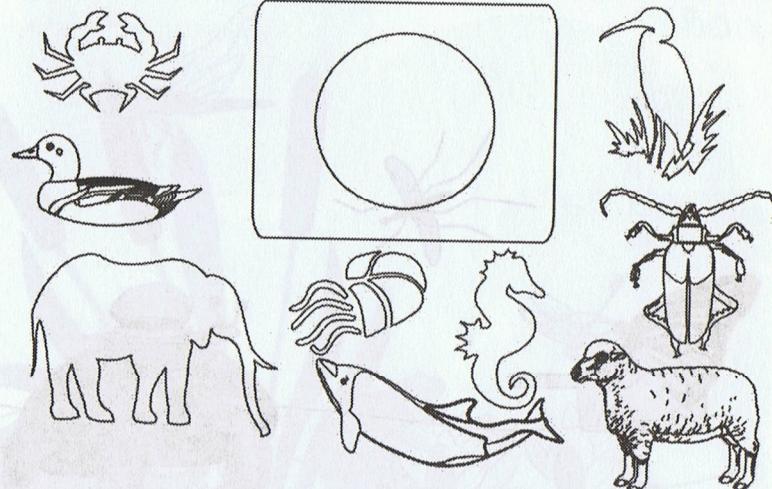
Що зайве на водоймі?

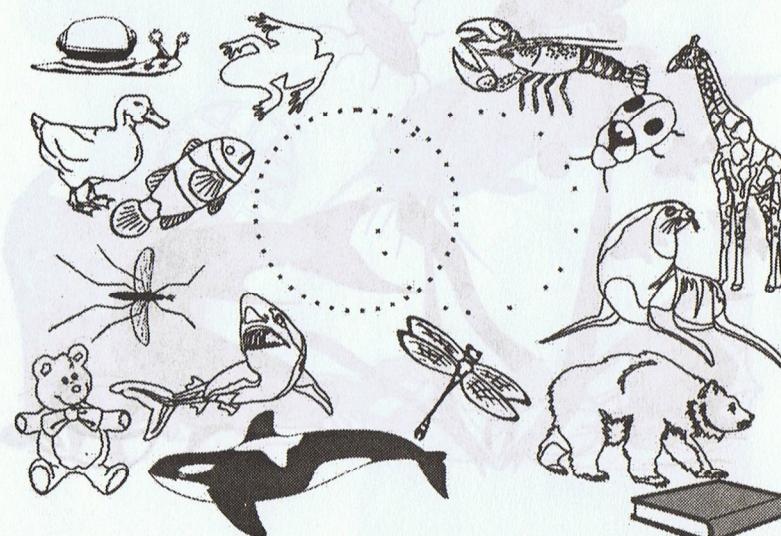
Мал. 3

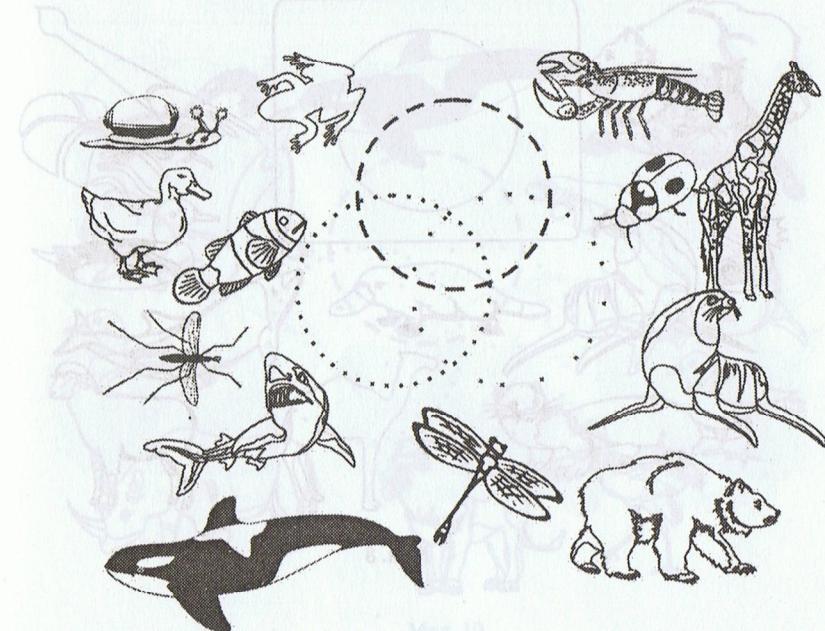
є мал. 7

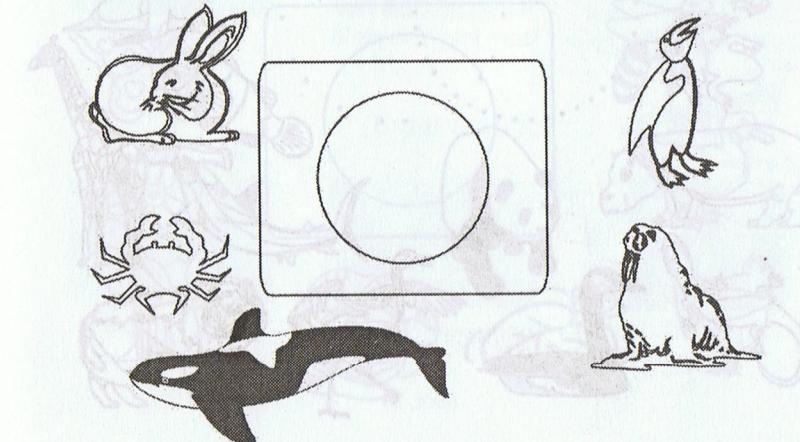
Мал. 4.

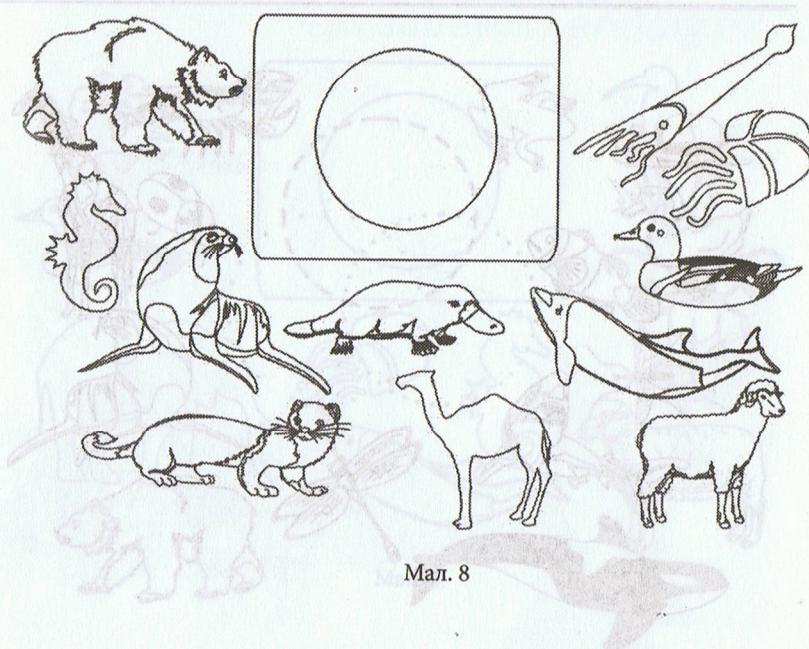
Мал. 5

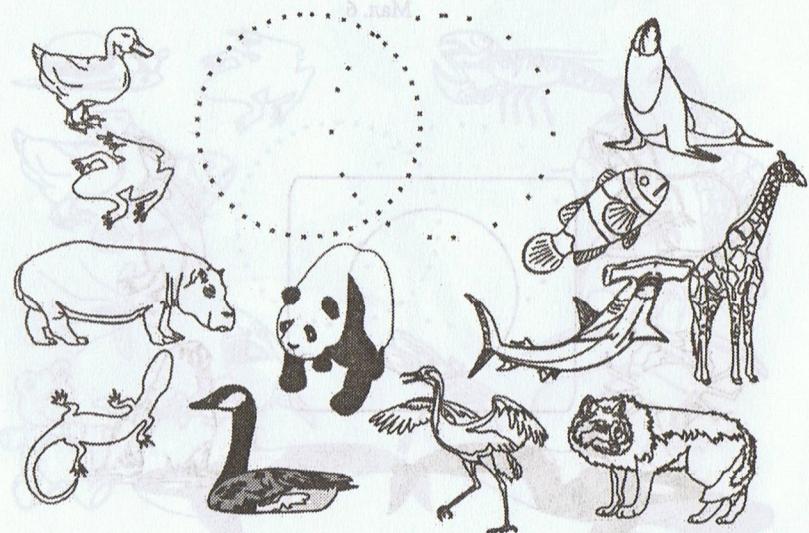
Мал. 6

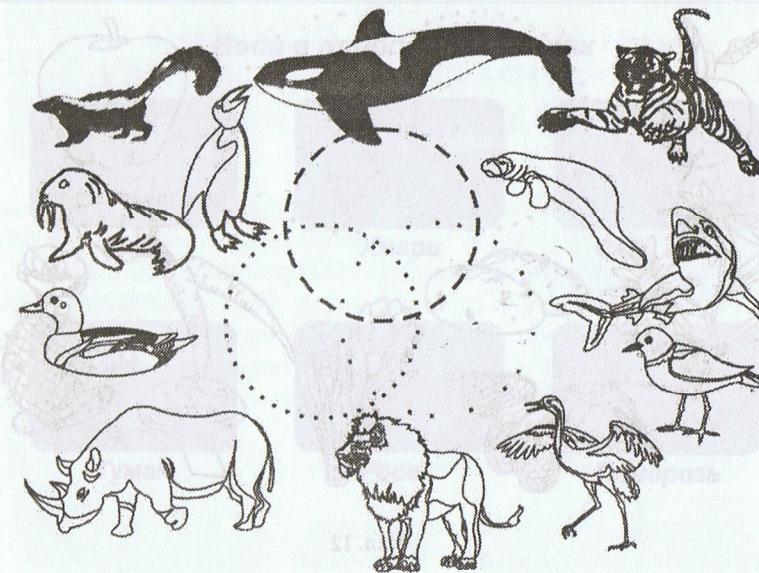
Мал. 7

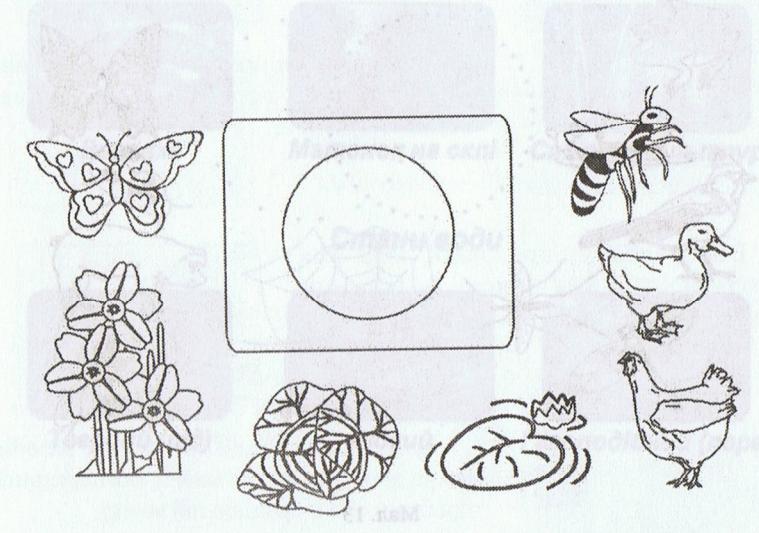
Мал. 8

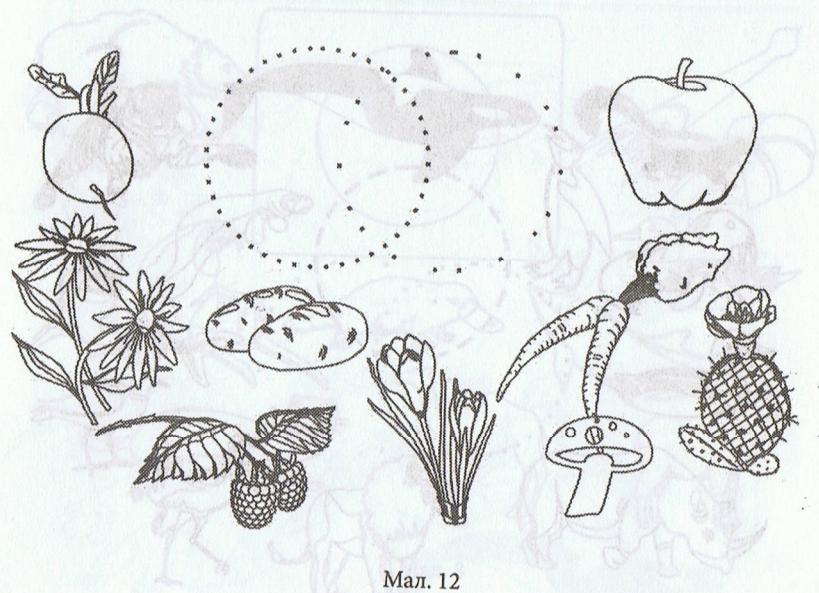
Мал. 9

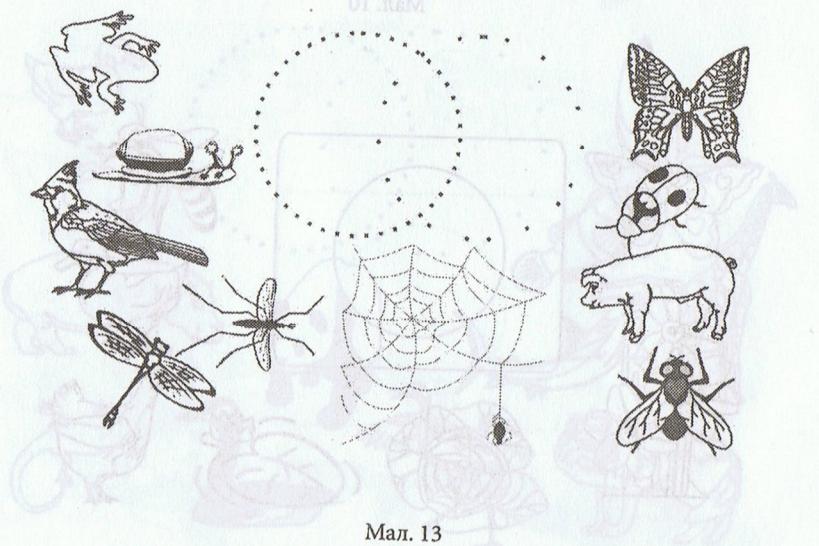
Мал. 10

Мал. 11

Мал. 12

Мал. 13

Вода в природних явищах

Дощ

Хмари

Сніг, град

Туман

Роса

Паморозь

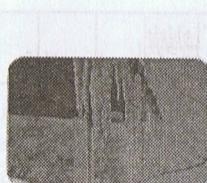
Веселка

Малюнок на склі

Снігові скульптури

Твердий (лід)

Рідкий

Газоподібний (пара)

Мал. 14

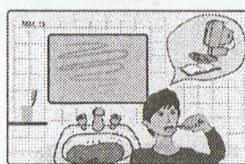
МАЛЕНЬКА РОДИННА СПРАВА НА ДОПОМОГУ КРАПЕЛЬЦІ

Запропонувати батькам придумати разом зі своїми дітьми, як можна допомогти крапельці води, щоб вона не пропала марно. Порадити батькам, щоб принцип «не зашкодь» став провідним у цій справі.

Така спільна родинна справа не тільки дасть дітям уявлення про позитивні способи поведінки, навчить порівнювати їх з негативними, викликатиме у дітей небайдужість до проблеми води і бажання захистити її, а й змінить світогляд самих батьків, підштовхне до роздумів і виважених вчинків.

Ось підказка для спільної справи в сім'ї.

Економно і дуже зручно, чистячи зуби, скористатися індивідуальним стаканчиком з водою, в якому після процедури можна зберігати щіточку.

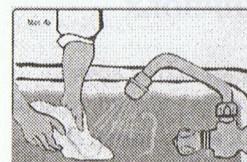
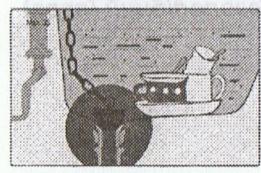
Особистий приклад дорослих у використанні цієї поради — запорука засвоєння її дітьми.

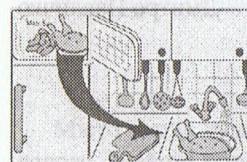
Використання проточної води для миття посуду призводить до витрати в середньому 15 літрів води на хвилину.

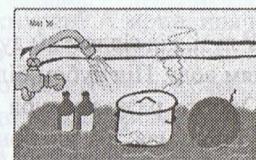
Для економії води та мийних засобів посуд дощільно мити в мийці, яка перекрита пробкою або в спеціальній мисці.

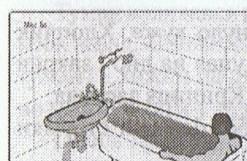
Прання білизни — процедура, що потребує великої кількості води. Для зменшення витрат води слід полоскати білизну у ванні, що перекрита пробкою.

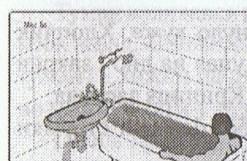
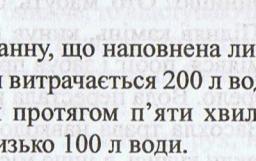
Через повністю відкритий кран, як правило, його відкривають під час полоскання білизни, — витрачається надмірна кількість води.

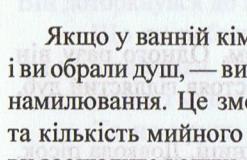
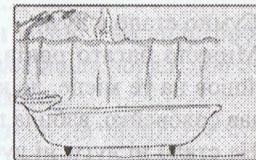
Не використовуйте проточну воду для підігріву і охолодження напоїв та продуктів харчування.

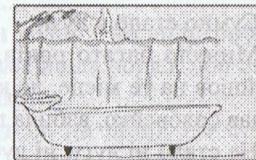
Вода в квартирі — це безцінний дар природи примножений на працю багатьох тисяч людей.

Приймаючи ванну, що наповнена лише наполовину, вами витрачається 200 л води. Приймаючи душ протягом п'яти хвилин ви витрачаєте близько 100 л води.

Якщо у ванній кімнаті достатньо тепло і ви обрали душ, — виключайте воду під час намивання. Це зменшить витрати води та кількість мийного засобу, а в результаті ви заощадите кошти.

ЧИТАНКА КРИШТАЛЕВОЇ КРАПЕЛЬКИ

*Світ-казку будеє мрія моя —
Не спиняйте її!*
Дмитро Павличко

КАЗКИ

КАМІНЬ

Василь Сухомлинський

У лузі, під гіллястим дубом, багато років жила криниця. Вона давала людям воду. Під дубом біля криниці відпочивали подорожні.

Одного разу до дуба прийшов хлопчик. Він любив пустувати. Тож і подумав: «А що воно буде, як я візьму оцей камінь і кину його в криницю? Ото, мабуть, булькне дуже!»

Підняв камінь, кинув його в криницю. Булькнуло дуже. Хлопчик засміявся, побіг і забув про свої пустощі. Камінь упав на дно і закрив джерело. Вода перестала наповнювати криницю. Криниця засохла.

Засохла трава навколо криниці, і дуб засох, бо підземні струмки потекли кудись в інше місце.

На дубі перестав мостили гніздо соловейко. Він полетів на інший луг. Замовкла соловейкова пісня.

Сумно стало в лузі.

Минуло багато років. Хлопчик став дідусем. Одного разу він прийшов на те місце, де колись був зелений луг, стояв гіллястий дуб, співав соловейко, вабила прохолодна криниця.

Не стало ні лугу, ні дуба, ні соловейка, ні криниці. Довкола пісок, вітер здіймає хмари пилишки.

«Де ж воно все поділося?» — подумав дідусь.

Наукова основа казки: у природі все взаємопов'язане. Без води гинуть рослини, якщо немає рослин, дерев, не зможуть жити птахи й тварини. Людині слід розумно ставитися до природи, не заподіювати їй шкоди.

ХЛОПЧИК ХОТІВ ПРИГОЛУБИТИ СНІЖИНКУ

Василь Сухомлинський

З неба летіла на землю сніжинка. Вона була легка, ніжна, прозора, мов пушинка. І красива, мов зірка.

На землі стояв хлопчик. Він бачив, як падає сніжинка. Хлопчик думав: ось впаде комусь під ноги, і її затопчути.

Ні, не треба падати сніжинці на землю. Не треба її затоптувати.

Хлопчик простяг долоню. Він захотів приголубити сніжинку. А вона впала на теплу, добру руку хлопчика й розтала. Хлопчик з жалем дивився на руку.

На долоні блищаала крапелька, мов сльозинка.

ПОДОРОЖІ В ТУМАНІ

Ганна Беленська

Місто вкрив туман. Олесь йшов до дитячого садка і не пізнавав дорогу. Знайомі обриси будинків і високих тополь наче ховалися від нього. Може, вони захотіли погратися в піжмурки? А може, причина в іншому? Колись Олесь був упевнений, що вночі, коли люди сплять, іграшки граються і розмовляють між собою. Тепер він подумав, що, можливо, і туман з'являється тоді, коли будинкам і деревам хочеться поговорити між собою, і вони ховаються від людських очей.

Туман коливався навколо, то підступаючи ближче, то відступаючи на крок назад. «Може, він живий? — подумав Олесь. Взагалі, що це таке — туман? Схожий на дим, та не пахне димом. Туман можна побачити, та не можна взяти у руки. Навіть доторкнутися не можна.

Олесь простягнув руки вперед, зробив ними хапальний рух, наче взяв щось у долоні. Потім піdnis руки до очей і розкрив жменьки. Нічого. Тільки руки стали вологими. Так само, як і обличчя, і волосся. Він доторкнувся до носа, до щок — вологі...

— Що ти робиш? — раптом почув він голос і аж підстрібнув від несподіванки. Поруч нікого не було. Мама йшла поряд, про щось замислилась і мовчала. Олесь озирнувся. Нікого...

— Та не крути ти головою, я тут, у тебе на щоці. Не бійся, це я — твоя знайома Краплинка.

— Я і не боюсь, — відказав Олесь. — А ти звідки тут?

— З хмари. Хіба не бачиш?

— Я у цьому тумані ні тебе, ні хмари твоєї не бачу.

— Ха-ха-ха, — засміялась-задзюркотіла Краплинка. — Ти ж у хмарі ходиш, руками її розсуваеш, ногами підштовхуеш і не бачиш?

— Я не у хмарі хожу, хмари всі високо в небі, а у нас тут туман і нічого не видно, — ледь образився Олесь.

— Не ображайся, Олесику, — відчула його настрій Краплинка. Туман — це і є хмора. Тільки така, що не змогла піднятися над землею.

— Оце так! Я гуляю у хмарі! — здивувався і зрадів одночасно хлопчик.

— Тільки я думав, що хмора густа, як вата. А вона така, така... — не міг знайти він слова.

— Яка? — допитливо примрежилася Крапелька.

— Мокра, біла, непрозора і не густа. А чому твоя хмора не змогла піднятися?

— Тому, що хмарка складається з краплинок води і тільки тепле повітря може підняти її над землею, як кульку. А зранку повітря прохолодне. Ось нагріє його сонечко, повітря полине вгору і забере хмаринку із собою. І зникне туман.

— І ти теж? — запитав Олесь.

— Як схочу, — знову засміялась Краплинка. Адже не всі крапельки відразу повертаються на небо. Я можу лишитися і разом з іншими сестричками напувати рослини і землю.

— Ти з ними теж дружиш? — запитав Олесь.

— Так, рослинам хороше в тумані. Туман дає їм вдосталь вологи і зігриває від вранішньої прохолоди.

— А тваринам як? — допитувався Олесь.

— Ні, тварини туман не люблять. Вода осідає на їх хутрі і на пір'ї птахів, робить їх вологими. В тумані вони гірше бачать. Тварини і птахи, коли настає туман, сидять у скованках.

— А люди, — не вщухав Олесь, — люди люблять туман?

— Ну це вже ти сам мені скажи, — усміхнулася Краплинка.

— Важко сказати, — замислився Олесь і почав вголос розміковувати.

— Моя бабуся в туман не виходить з дому. Каже, що погано бачить і їй важко дихати. Тато каже, що транспорт під час туману працює погано і це незручно. Отже, для людей туман може бути і не дуже корисний, — зробив він висновок. — Хоча мама виставляє за вікно горщики з квітами, бо їм це корисно. А мені цікаво.

— Цікаво гуляти у хмарі! — засміялся Олесь і застрибав на одній нозі навколо себе, замахав руками. — Тепер я знаю, звідки береться і куди зникає туман.

Коли він зупинився. Крапельки на щоці вже не було. Мабуть, знов

кудись помандрувала. А туман потроху почав розсіюватися. Вийшло сонечко.

— Мамо, відгадай загадку, — подивившись на неї, сказав Олесь. — «Біле молоко на поле натекло, сонечко встало — з нього хмарку ткало».

— Туман? — усміхнулася мама.

— Туман або хмора, що не змогла піднятися у небо.

Наукова основа казки: вода може бути у стані рідини, пари. Туман складається з краплинок води. Туман корисний для рослин — він напоює ґрунт вологовою, бадьорить квіти. Тварини не люблять туману, бо він осідає на їхньому хутрі. Люди й тварини в тумані погано бачать.

КАЗКА ПРО ХЛОПЧИКА ОЛЕСИКА ТА МАЛУ КРАПЛИНКУ, АБО ЧОМУ ПАРИНКИ ЛЕТЯТЬ ВІД ЗЕМЛІ ДО ХМАРИНКИ

Ганна Беленська

У великому місті разом з татом і мамою жив собі хлопчик. Звичайний хлопчик, якому невдовзі мало виповнитися 5 років. Звали його Олесь, але всі називали Лесиком. Колись в Україні лесиками звали маленьких лелечентя, які з'являлися навесні у великих, відкритих сонцю і вітрам, гніздах лелек. Багато цих гарних птахів було в Україні. Вважалося, що лелеки приносять щастя у дім. Зараз їх менше. Але все частіше зустрічається серед українських імен ім'я хлопчика — Лесик, Олесь. Батьки Лесика вірили, що з його появою у їхньому домі оселиться щастя. Так воно і було. Але щастя це було непростим і неспокійним.

Маленький Олесь був жвавим і допитливим. Він прагнув дізнатися про все: звідки у кран потрапляє вода? Де у сірникові ховається вогонь? Куди летить вітер? Як глибоко сягає коріння дерев? І ще багато-багато питань роїлося в його голові.

Одного весняного дня, він вийшов на прогулянку і помітив, що повітря... тремтить. Так-так, тремтить і піднімається вгору. Олесь заплющив очі і знову розплющив. Тремтить! Летить вгору! Тоді він високо підстрибнув і спробував скопити рукою те повітря, що коливалося і піднімалося від землі до неба. Плюх! Приземлився він у калюжку. Навколо високо піднялися бризки талої води. Одна з них сягнула підвіконня. На неї впав промінчик сонця — і маленька крапелька засяяла, як діамант. Примрживши очі, Олесь подивився на неї і усміхнувся. І раптом, сам не чекаючи цього, сказав:

— Привіт!

— Привіт! — відповіла Краплинка, — що тиловиши?

Вона придивилася ближче й побачила в ущелині скелі відкриту усім на світі вітрам і не захищеною від палючих сонячних променів тендітну стеблинку. Як потрапила вона сюди? Може птах, пролітаючи, впустив зернятко, а може, буйний вітер випадково заніс її на безплідну скелю? Виросла стеблинка, а тепер гине від спраги.

— Вітер, любий, зупинися на хвилинку, — заблагала Крапелька.

— Ну, що там іші? — невдоволено обернувся до неї Вітер. Він уже зовсім приготувався з розмаху налетіти на хвилю, що біжить до берега, і зметнути в повітря мільйони бризів, щоб вони заграли на сонці барвистою веселкою.

А Крапелька вже не слухала його. Вона падала вниз, прямо на голівку стеблинці, що засихала, і та одразу ж випила її всю.

Вітер засмутився, але лише на мить. Він одразу помчав далі, даючи собі на лету слово: ніколи більше не мати справи з такими химерними особами, які самі не знають, чого хотуть.

А на голій скелі розцвіла чарівна квітка із золотим сердечком і ніжними білими пелюстками.

НЕСЛУХНЯНІ ХМАРКИ

Оксана Соловей

— Я хочу пити, — розплакалася жовта нагідка, — я так довго я не маю ні краплинни води.

— Я теж хочу пити, — скліпнула маленька біла ромашка, — дуже дуже хочу пити. Мене так змутила спрага, що я не здатна втримати рівно голову.

— Ох, і мое коріння зовсім пересохло, — зітхнула яблуня, — воно не знаходить води вже багато днів. Мої яблука не можуть наливатися й рости.

— Якщо я зараз не дістану хоч ковтка води, — простогнав маленький кущик, — то на мені не буде цього літа солодких червоних ягід для дітей.

— А я дощенту вигорю! — зойкнула трава. — Вигорю, і Ряба корова не матиме чого їсти.

Сонце подивилося з неба на спраглу землю.

— Де поділися всі дощові хмари? — запитало Сонце.

Ген далеко, в самому куточку неба, причаїлися дві маленькі хмаринки.

— Ходіть, ходіть! — гукнуло Сонце. — Чому ви не напоїте землю?

А тут і Вітер, дмухаючи, підлетів до хмарок.

— Справді! — зашумів Вітер.

— Чому ви не напоїте спраглу землю? Бідні квіти понахиляли голівки. Там усе загине, якщо ви не дасте хоч трохи води.

— Ми ще не готові, — відповіли хмарки. — Ми не дамо жодної краплини води, аж доки не будемо готові.

— Ось я зроблю вас готовими, — розсердився Вітер і почав щосили дмухати. Дмухав, дмухав та й видмухав обидві хмарки на самий вершечок неба.

— А що це за галас та дмуханина? — суворо озвався старий Грім.

— Земля зовсім висохла, — пояснив Вітер, — квіти посхилили голівки, усе загине, якщо хмари не напоять землю.

— То в чому ж річ? — гуркотить Грім, — чому хмарки не посилають униз дощу?

— О, — знову зашумів Вітер, — вони кажуть, що не готові. Вони не хочуть посыкати на землю дощ, аж доки не будуть готовими.

— Ось ми їм допоможемо приготуватися! — гукнув Грім. — Ми їм допоможемо! А ну дмухни з усієї сили!

І вітер почав дмухати, дмухати, дмухати та й нарешті зігнав обидві хмарки докути.

Тоді почулося: ссс, ссс, ссе — то вогняна гадюка прослизнулася поміж хмарками, і старий Грім гримнув на все небо:

— Неслухняні діти!

Маленькі хмарки гірко розплакалися, і важкі краплі почали падати на суху землю.

Угорі хмарки все плакали й плакали, а внизу ромашки й нагідки почали підводити голівки.

— Нарешті маю що пити, — весело зашелестіла яблуня, — тепер мої яблука наливатимуться й ростимуть. — Її коріння вже набиралося води.

— А я знову стану свіжою й зеленою, — раділа травичка, — і Ряба корова матиме смачну їжу.

— А на мені будуть солодкі червоні ягоди для дітей, — радісно промовив кущик.

Всі рослини були щасливі, тільки неслухняні хмаринки не перевставали гірко плакати.

ДЕ НАРОДЖУЮТЬСЯ ХМАРИ?

Лесик із Улянкою спостерігали за білими хмаринками у синій височині неба. Улянка промовила:

— Дивись, Лесику, он та хмаринка схожа на рибу. А та, що зліва — на казковий чарівний палац... Справді чудово! А де народжуються хмари і чому їх вигляд змінюється?

Лесик пояснив, що в школі він дізнався багато цікавого про хмари. Хмара — то дуже багато маленьких краплинок або сніжинок, які зібралися разом. Вони весь час рухаються, тому й змінюють свій вигляд.

Народжуються хмари у височині. Падає сонячне світло на воду і нагріває її. Вода перетворюється на пару і піднімається високо вгору. А там холодно, от і перетворюється пара в краплинки води або кристалики льоду.

Хмари ніде довго не затримуються і не мають своєї домівки. Вітермандрівник несе їх по небу. Потім вода з хмар повертається до землі: проливається дощем, випадає градом чи снігом. Та чи надовго?

— Де народжуються хмари?

— Чому хмари змінюють свій вигляд?

— Чи можуть хмари зникнути?

— Які бувають опади?

— Чи може взимку іти дощ, а влітку — сніг?

Склади казку «Чарівні перетворення хмаринки».

ХІБА МОЖНА ДІЛИТИ СВІТ НА ЧАСТИНИ

Марія Скребцова

Вранці мишеня Руда Спинка встало раніше, щоб не пропустити своє чарівне проміннячко. Але коли воно вискочило з нірки, все небо було затягнуте хмарами, і мрячив дрібний дощик. Швидкі Лапки, якому дуже хотілося подивитися, як Руда Спинка розмовляє із сонячним променем, висунуло мордочку слідом за ним, але одразу сковалося назад і покликало братика:

— Руда Спинко, заlasses назад, у теплу постіль, бачиш, який дощ сьогодні, твій чарівний промінь не прийде.

— Ні, я все-таки піду, почекаю, раптом де-небудь у хмара з'явиться віконце, — відповіло мишеня Руда Спинка.

— Одразу видно, що ти природу не розумієш. Такий затяжний дощик надовго, так що пішли спати, — знову покликало братика мишеня Швидкі Лапки. Але мишенятко Руда Спинка не послухалося

й обережно залізло по мокрому стовбуру, а Швидкі Лапки поспішило у нірку доспати.

Довго влаштовувалося Руда Спинка на гілці, намагаючись вибрati містечко. Тільки воно примостилося під зеленою, пухнастою гілочкою, як велика крапля, скотившись із довгої зеленої гілки, упала йому прямо на ніс.

— Ну, чого прилетіла, через тебе сонячного променя не дочекаєшся, — дорікнуло краплі мишенятко й хотіло вже стряхнути її, як раптом почуло:

— Сонячний промінь залишився у височині, а мене послав на землю. Адже він дає землі світло й тепло, а я напуваю її.

Руда Спинка запитало:

— Ви з ним знайомі?

— О, звісно, — задзвініла крапелька, — дуже добре й давно знайома. Ми друзі.

— Тоді, можливо, Ви знаєте, звідки все узялося: наш ліс, і вся земля, і Ви самі? Можливо, Ви бачили з висоти, або сонячний промінь Вам розповідав?

— Невже ти не здогадуєшся, мишенятко, що все почалося з найпершого сонячного променя й від найпершої крапельки. Сама я виникла з великого озера. Я там жила в чистій воді, і сонячні промені грали з нами у відблиски й «зайчики». Це дуже красиво, коли сонячні промені пронизують глибину. Потім один маленький, спекотний промінчик покликав мене, і я зважилася піднятися разом з ним у небо. Він так гаряче просив мене, що я не витримала й випарувалася. На небі я жила в хмарі разом з іншими крапельками. Я там виросяла і от прилетіла, щоб напоїти землю.

— Ти така маленька, що тобою не нап’ється навіть мишеня. Як же ти можеш напоїти землю? — зачудувалося мишеня Руда Спинка.

— Але нас багато, мишенятко, хіба ти не бачиш? Кожній травинці, кожному листочку дістанеться своя крапелька. Сонячне проміннячко теж крихітка, але сонце посилає на землю міriadі своїх променів, і всім вистачає тепла й світла.

— Так, ти маєш рацію, крапелько, — відповіло мишеня, — тільки мені здається, що не варто гріти й напувати всіх підряд. Злих і страшних звірів я б не стало напувати й гріти.

— Хіба можна ділити світ на частини, мишенятку? Це ви розділили ліс, і гори, і звірів на добрих і злих, а світло й вода — для всіх.

— А звідки взялося світло? — знову запитало мишеня.

— На таку висоту я не забиралася, мишенятку, і вище за світло не піднімалася. Звичайно, його зробив хтось, вищий і більший, ніж світло, але я всього-на-всього маленька крапелька і багато чого не знаю. Я побувала на небі і зрозуміла лише, що спочатку було створене світло, щоб світити, а потім вода, щоб напувати, а потім були створені всі, кому потрібні світло й вода. Я знаю, що маю напоїти кожного, хто хоче пити, і для мене це — найголовніше. Я вважаю, якщо ти вибираєш найголовніше, ти маєш світити кому-небудь або напоїти кого-небудь. Це найкраще, що можна зробити, навіть якщо ти зовсім маленький, як крапелька.

— Спасибі тобі, крапелько, — подякувало мишеня Руда Спинка, — хоч ти й маленька, але дуже мудра і багато чого мені пояснила про най-головніше.

— Я рада, мишенятку, що напоїла твоє серце, а тепер злизни мене, я наповню твої сили, а то я зараз відривається й упаде в траву, — настанок продзвініла крапелька, приготувавшись зірватися вниз.

Руда Спинка встигло злизнути її язичком і востаннє подякувало:

— Спасибі тобі, крапелько, ти дуже смачна. Потім воно пішло погрітися в нірку. Зарилося в суху підстилку й хотіло подумати над словами крапельки, але тієї ж міті заснуло, і йому наснівся дивний сон.

ЧОМУ ПОЛЕТІЛИ ДОЩОВІ КРАПЕЛЬКИ

Марія Скребцова

Рудій Спинці приснилося, що воно саме стало маленькою хмаринкою, усередині якої живуть крапельки, і злетіло разом з ними високо в небо, щоб побачити зверху того, хто хоче пити.

У височині плавали інші хмаринки, і всі вони ласково віталися з мишеням і захоплювалися, що воно не побоялося злетіти так високо. Правду кажучи, Рудій Спинці зовсім не було страшно. Навпаки, купатися у блакіті було приемно й легко. А коли мишенятко побачило свій знайомий сонячний промінь, воно навіть мову втратило від радості. Сонячний промінчик ласково обійняв мишенятко і прошепотів:

— Молодець, Руда Спинко, бачиш, як ти швидко навчилося літати!

Мишеня хотіло відповісти, що це добра крапелька його навчила, але сонячний промінь уже вислизнув вдалечін'я, гукнувши на прощання:

— Ми ще побачимося!..

Мишеня Руда Спинка хотіло наздогнати його або познайомитися з якою-

небудь хмариною й пограти з нею, але тут крапельки позвали його:

— Руда Спинко, ти забуло про справи, нам треба напоїти когось. Спускайся ближче до землі.

Мишеня хотіло відповісти, що воно ще не наліталося й не познайомилося з жодною із хмаринок, але зненацька відчуло, що не може заперечувати крапелькам і полетіло вниз, до лісу.

На краю лісової прогалини, у кущах, лежала вовчиця. Світило сонечко, спекота мутила її, і вона важко дихала, висунувши довгого язика. Уночі вона потрапила в капкан, але зуміла таки вирватися з нього. Однак її задня лапа була зламана й кровоточила, тому вона не могла рухатися далі. Вовчиця зализувала рану і дуже турбувалася про своїх маленьких вовченят, які залишилися одні в норі: З того дивилася вовчиця у небо, чи не піде дощик? Тоді вона змогла б угамувати спрагу, добрatisя до нори й напоїти своїх дітей молоком. Дощ змів би сліди від її пораненої лапи, і загроза привести до нори когось небезпечноного для вовченят зникла б сама собою.

З надією подивилася вовчиця на маленьку хмаринку, що наближалася. Крапельки вже готові були впасті вниз, як Руда Спинка закричало:

— Hi! Hi! Я не хочу напувати вовчицю. Вона страшна й ловить на обід різних звірів і мишей теж. Її в лісі всі бояться!

І хмаринка пролетіла мимо.

На сусідній галявині хтось палив багаття, і велика пляма чорніла посеред нії. Квіти й трави довколо вогнища зів'яли, були зламані й витоптані.

— Напоїмо їх, мишенятко, щоб вони швидше ожили й піднялися, — запропонували крапельки.

— Ні, крапельки, будь ласка, летімо далі, — попросило Руда Спинка, — у мене є одна дуже гарна ідея. Я хочу влаштувати сюрприз. Це секрет, але вам я можу розповісти.

Крапельки не відповідали, і Рудій Спинці стало трохи не по собі, адже воно придумало таку гарну ідею. Біля їхньої нірки брат Домувальник посадив великий город. Все дуже добре росло, але коли стояла спека, Домувальник цілісін'кі дні носив воду для поливання. Іноді він просив братів допомогти йому, але вони намагалися уникнути цієї важкої роботи. Ось Руда Спинка й придумало політи весь город одразу. Ось Домувальник здивується. Все це мишенятко хотіло пояснити крапелькам, але не встигло.

Крапельки раптом покинули його й попрямували до землі.

— Прощавай, Руда Спинко, — дзвеніли вони, відлітаючи, — ти не зрозуміло найголовнішого!..

ЯК ПЕРШИЙ СНІГ У ГОСТІ ХОДИВ

С. Прудник

Тіточка Хмара повільно пливла у небі, а за нею на санчатах — Перший Сніг. Йому кортіло спуститися на землю, де, як розповідала тіточка Хмара, ходять у гості. Першому Снігові дуже кортіло завітати до кого-небудь у гості. А тому він щоразу питав:

— Уже приїхали?

— Ні, — відповідала тіточка Хмара і пильно дивилася вниз.

— Ой, більше не можу терпіти. Я пішов.

— Перший Сніг зіскочив із санчат.

Його плащ зі сніжинок розіслався на півнеба, потім повільно спустився донизу і вкрив землю, будинки, дерева...

Найбільше зрадів такому гостеві Тротуар. Бо дошу давно вже не було, він забруднився, а білі сніжинки прикрасили його.

— Ласково прошу до мене у гості! — сказав Тротуар Першому Снігові.

І той від тепла розтанув.

А Каштан, що стояв неподалік, першому Снігові не зрадів. Він вважав себе красенем. Та й Сорока завжди казала йому: «Добриден, красунчику!» Сьогодні ж вона задивилася на Перший Сніг на його гілках і забула привітатися. Тому Каштан холодно поставився до гостя, і той не розстав.

«Невже Перший Сніг справді такий білий і холодний? Дай-но перевірю», — подумало Сонце. Воно спустило донизу свій промінь і торкнулося Першого Снігу на гілці.

— Нарешті й у мене є гість! — зрадів перший Сніг і розстав.

А у Сонця багато теплих променів. І всім закортіло в гості до Першого Снігу. Вони пострибали на землю, будинки, дерева...

Перший Сніг танув, але не ображався на промені. «Ходити в гості присмно, — міркував він. — Але ще присмніше, коли до тебе приходять гості».

А тіточка Хмара мала вже повернутися додому за Другим Снігом. Цікаво, а Йому теж закортить у гості до нас на землю?

ЯКОЮ БУВАЄ РОСА НА ТРАВІ?

Лев Толстой

Коли сонячним ранком підеш в ліс, то на полях, у траві можна побачити алмази. Всі ці алмази вибліскують і переливаються на сонці різними кольорами — і жовтим, і червоним, і синім. Коли підійдеш близче і роздивишся, що це таке, то побачиш, що це краплі роси зібралися в трикутних листочках трави і вибліскують на сонці.

Листочек цієї трави всередині мохнатий і пухнастий, наче бархат. Краплинки роси скочують по ньому і не намочують його.

Коли необережно зірвеш листочек з росинкою, то краплинка скотиться, наче світла кулька, і не побачиш, як ковзне повз стебла. Бувало, зірвеш таку чашечку, тихенько піднесеш до рота і вип'еш росинку, і ця росинка здається смачнішою за будь-який напій.

ДІВНА БУРУЛЬКА

Василь Сухомлинський

Вдень було тепло, а увечері підмерзло.

З даху стікали краплі й замерзли. Утворилася довга крижана бурулька. Вона звисала над вікном, мов кришталева паличка.

Коли зійшло сонечко, в бурульці заграла веселка. Бурулька ніколи не бачила сонечка, адже народилася вночі. Вона бачила тільки зірки. А тепер сяяло яскраве, тепле сонечко. Від зачудування бурулька розхвилювалася й заплакала. Але ось що сумно: ніхто не знав, чого бурулька плаче. Всі думали, що вона тане. Ні, вона не танула, вона плакала. Гарячі слізки її крапали на мерзлу землю.

Поміркуймо разом:

— Чому плакала бурулька?

— Коли народилася бурулька?

— Чи бачила вона коли-небудь сонечко?

— Що так зачудувало бурульку?

ДЕ НАРОДЖУЮТЬСЯ ХМАРИНКИ

— Чи спостерігали ви коли-небудь за білими хмаринками у синій височині неба?

— Чи бачили хмару схожу на крокодила, рибу, дивовижну квітку, міліїві гори, чарівний палац...

— А де народжуються хмаринки і чому їх вигляд змінюється?

Народжуються хмаринки високо у небі. Хмара — то дуже багато

маленьких краплинок або сніжинок, що зібралися разом. Вони увесь час рухаються, тому хмари змінюють свій вигляд.

Народжуються хмаринки у небі. Падає сонячне світло на воду і нагріває її. Вода перетворюється на пару і піднімається високо вгору. А там холодно, от і перетворюється пара на краплинки води або кристалики льоду.

Хмари ніде довго не затримуються і не мають своєї домівки. Вітер-мандрівник несе їх по небу. Потім вода з хмар повертається до землі: проливається дощем, випадає градом чи снігом. Та чи надовго?

I СОНЕЧКО, I ДОЩИК

Дмитро Чередниченко

От і закінчились Зелені Свята. Мама зібрала посохле клечання й каже:

— Віднеси в леваду, притопи його в озері й примовляй: «Пошли, Боже, дощiku, а то сонце землю пересушило. Пошли, пошли дощiku».

Пішов я в леваду клечання притопляти та так мені хочеться, щоб і дощик і сонечко було, притопив я клечання та й примовляю:

— Пошли, Боже, і сонечко і дощик. Мамі — дощiku на грядки, а мені сонечка — як же я буду без нього по калюжках стribати...

ШОВКОВИЙ ДОЩИК

Василь Шкляр

Коли влітку довго немає дощу, Петrusь помічає, як хмурніє татове обличчя, і в хаті їхній ніби стає похмурніше. І листя тоді на деревах прив'яле, й трава, і квіти не пахнуть, і навіть небо бліде, наче вилиняло на сонці.

А пуститься теплий дощик — о, тоді Петrusеві свято! Вибігає на вулицю і то вже тішиться-не натішиться, жодної калюжки не обмине.

Світліє татове лице, весело метушиться мама — мершій підставляє під ринви ночви, щоб водиці дощової вловити. Знов засвічується зеленим сяйвом листя на деревах, ясніє трава, пахнуть квіти, голубіє умите небо. Усе оживає, сміється, ніби той дощик гаптує землю зеленим шовком.

Але найбільше диво — що й Петrusів чубчик стає шовковим. То мама голову йому змила тією водицею, що вловила з-під ринви.

ВІРШІ

На відкритій сцені відкриті

Марта Тимко

Джерельце висохло,

Струмочок засlab,

А крапелька з крана:

Крап, крап, крап!

Міліоть ріki i morя,

Не втрачайте воду

Марно, марно, марно.

ПЛАКАВ ДОЩИК ЗА ГРОЗОЮ

Віктор Барчишин

Плакав дощик за грозою,

Личко квіті вмів слізою,

Пестив листя, ніжки трав,

Полотно доріжки прав.

Засльзив поріг, віконце,

Поки посміхнулось сонце.

Потім плакать перестав,

Бо веселку малював.

Плакав дощик...

І сплюх, як дівчинка з мідкітнів

СТРУМОК

Марія Чепурна

Через луг струмочок біг,

У траві спочити ліг:

Потягнувся на два боки —

Став, як річенька, широкий.

БІЖИТЬ РІЧКА ПО КАМІННЮ

Іван Семененко

Біжить річка по камінню,

По твердому, по крутому,

По гострому, по слизькому.

Біжить річка дні та ночі —

Дороге каміння точить.

Біжить річка, поспішає.

Із каміння не звертає:
Бо каміння — дно найкраще,
Не замуиться нізащо.

ХМАРКА

Марія Познанська

З далекого моря занесло хмарину:
То вітром її підганяло у спину.
Стомилась, заплакала хмаронька та
І слізози свої пролила на жита,
На гай, на долини, —
Сльозини-перлини.
Не стало, не стало у небі хмарини...
А ми засміялись: бо зелено скрізь,
І весело стало від хмарчиних сліз!

ВЕСНЯНИЙ СНІГ

Оксана Сенатович

Падав сніг, падав сніг —
Для усіх, усіх, усіх,
І дорослих, і малих,
І веселих, і сумних.
Всім, хто гордо носа ніс,
Він тихцем сідав на ніс,
А роззяві, як на сміх,
Залетів до рота сніг.
Вереді за комір вліз
І довів її до сліз.
А веселі грали в сніжки —
Сніг сідав їм на усмішки
І сміявся з усіма:
Ой, зима, зима, зима!

ПЕРШИЙ СНІГ

Платон Воронько

Голуби злетілися біленькі, —
Мабуть, хтось їм хліба накришив.
То вночі пройшов сніжок легенький
І усе довкіл запорошив.

Не спурхне сніжок цей голубами.
Як весняне сонце припече, —
Він струмком пов'ється між горбами
І в далеке море утече.

ГРОЗА

Тетяна Опальчук

Набігли із заходу хмари,
Долинули грому удари, —
Гроза почалася травнева,
Чекаю веселку край неба.

Дзвенить струмочок
Дзвенить, дзвенить струмочок
І б'ється в бережок.
Під промінцями тане
Заплаканий сніжок.
І хлипас, й стікає
І синю течію,
І хвильками вітає
Підсніжники в гаю.
В струмочку — риба-сонце
Купається, пірна
І слухає, як ніжно
Виспівuje весна.

РУЧАЇ ТЕЧУТЬ

Платон Воронько

Ручай течуть,
Білу піну тчуть.
По низинах, луговинах
Ручай течуть.

— Ручай-річки,
Нам на хусточки
Ви б наткали полотенця,
Ручай річки!

Реакція на питання без відповіді,

— Ми не тчем хусток, а онхдзі эН
А поллем льонок, энсфронкося кR
З нього будуть вам хустини (qz віA
Білі, мов димок.

Ручай течуть, (отті)
Білу піну тчуть.
По низинах, луговинах
Пагінці ростуть.

ПРИНЕСЕМ КРИНИЦЮ

Володимир Лучук

Два котики, два брати
Пішли воду брати,
Двое відер принести
Попросила мати.
Перший кіт від воріт
У садок метнувся.
Другий кіт скік на пліт —
Про відро й забувся...
А вернулись на обід,
Потішають кицю:
Наїмось удох як слід,
Принесем криницю.

ДИВО-ХМАРИНКИ

В гарну дину,
Дину гожу
Небо надто прехороше.
На нім хмарки білуваті,
Ніби зроблені із вати.
А вони ще — чарівниці,
Бо уміють враз змінитись.
Глянеш — хмарка, ніби котик,
А за хвильку — бегемотик,
Ще хвилинка — і хмаринка
Стала схожа на пір'їнку.
От так диво-чудеса!
В небі отака краса!

Бережімо річки,
Бережімо води,
Як матусю рідну, тим які омезед П
Бережім природу! та іс там іноді
Бережімо кожну з еутасіоніоній
Квіточку й травинку,
Бо ми — всі природи
Рідної частинки.

ЛІСОВЕ ДЖЕРЕЛЬЦЕ

Добре в нього серце,
Всім дає водиці: вятка улановіло
І звірятку, й птици, санкт в аних
Дереву, травичці, под ксанамітів
Квітці і людині. Ісодов йізкад В
Тому й не міліс,
Дзюркотить, радіє.
І з лісів дзвінкою. Індо інди ЙН
Витіка рікою.

ВОДИЧКА

Промітавши
побачив медведя у воді
Чого він змікався? Шо дівчинка відібрала його він помігався?
Ожіб! Чи може він зупинитися? Укродез у вразд
холить сміс від
Наберу з криниці, менедія з залу
Свіжої водиці, оден ком дніро
Буду умивати, зіздіс одіод. І
Буду промовляти:

— Водичко, водичко, коп нярід од
Умий Олі личко, япон Іланенем
Рожеве та біле, відози єнденів
Як яблуко спіле!

ОДА ВОДІ

З джерельця гомінливого, із струмка
Бере початок річечка-ріка. є і здох
Несе одвічно, котить свою воду...
Воді складаєм цю величну оду.
Без неї в світі ні туди, ані сюди,
Реакція не йтиме без води,

Читанка кришталевої крапельки

Не виросте із квіточки зернятко,
Не ляже в купіль плекане дитятко.
Її беремо для миття, прання, пиття,
У лоні матері в ній росте дитя.
Людину порятус враз від смерті
Вода — життя основа і безсмертя!
Планету хочеш для нашадків зберегти?
Про воду, друже, не забудь найперше ти!

РЯТІВНИЦЯ

Віолетта Дворецька

Голівоньку квітка
Схилила в тривозі:
Затримався дощик
В далекій дорозі!

А спека лютує:
Ні краплі водиці...
Хто квітку врятує,
Хто дасть їй напиться?

Дівча у садочку
Гуляє з відерцем.
Очиці, мов небо,
І добре серце.

До річки понесли
Маленькі ноги.
У відерце набрала
Живої вологи.

«Пий, квіточко люба,
Пий, Квіточко, мила!
До тебе повернуться
Вроди і сила!»

КРАСЕНЬ

Григорій Усач

Маленьке ведмежатко
Прийшло до ручая:
— У воду подивлюся,
Яке насправді я?
Бо каже мама: «Красень,
Як сонечко ясне». *Лісів лісами*
А ну, водичко чиста,
Показуй-но мене. *Володимир Таран*
Із ручая на нього *міг віденіце ж*
Дивилось щось таке *тільки від*
Окате-балухате, *тільки від*
Зелене і слизьке. *—*
Злякалось ведмежатко:
— Це я таке? Овва?
У відповідь окате *так і від* *а і хвіз*
Озвалося: «Ква-ква!»

Прочитавши вірш, можна поставити дітям такі запитання: Кого побачив ведмедик у воді? А кого він ще міг побачити? (Вужса, рибку.) Чого він злякався? Що допомогло малому зрозуміти, що він помилився? (Жаба.) Чи можна побачити своє відображення у воді? А ви бачили колись своє відображення у воді?

ПОТІЧОК

Галина Малик

Хлюп-чок — потічок
Через камінь — круглячок,
То направо, то наліво.
І чого біжиш ти криво?
— Тут — смерічки,
Там — сунички...
Всім же хочеться водички.

ХЛЮП, ХЛЮП ВОДИЧЕНЬКО!

Грицько Бойко

...Хлюп, хлюп, водиченько,
Хлюп, хлюп, на личенько,
І на ручки, і на ріжки
Хлюп, хлюп, хлюп!

ГРІМ

Петро Кізко

Вдарив з неба грім,
Аж здригнувся дім.
Захитались віти,
Та радіють діти:
— Після грому грізного
Дощ веселий бризне нам.
Зацвітуть, дощем обмиті,
У садах і в полі квіти.
Позриваємо квітки
І сплетем собі вінки.

Будем в тих вінках ходити,
Скажуть люди:
— Діти-квіти!
Та ѿ чому ж ми не квітки?
Наші в квітках голівки.
Вдарив з неба грім,
Аж здригнувся дім.
Захитались віти,
Та радіють діти...

СОЛОВЕЙКО ЗАСТУДИВСЯ

Ліна Костенко

Дощик, дощик, ти вже злива!
Плаче груша, плаче слива.
Ти перішти заходився,
Соловейко застудився.

А тепер лежить під пледом,
П'є гарячий чай із медом.

АКРОВІРШ-ЗАГАДКА

Василь Довжик

Грізну хмару-грозовинцю
Розірвала блискавиця,
І в ту ж мить — гучний удар!
Мов гора упала з хмар!

ХМАРКИ БУЦНУЛИСЬ ЛОБАМИ

Володимир Таран

Хмарки буцнулись лобами,
Аж засяяло: блісь! блісь!
Грім загуркав між дубами,
З хмарок слізози полились.
Надимають мокрі щоки,
Гулі чешутъ на лобах.
Розійшлися у різні боки —
Сонце сяє в небесах.

ХМАРКА ЙШЛА НА ІМЕНИНИ

Григорій Чубай

Хмарка йшла на іменини
До сестрички, до хмарини.

В подарунок дощ несла
Й ненароком розлила.

КЛИКАЛИ ДОЩИК

Володимир Коломієць

Ми кликали в понеділок:
— Лийсь, дощику, на барвінок! —
А його нема. Ми кликали у вівторок:
— Лийсь, дощику, на яворок! —
А його нема. Ми кликали у середу:
— Лийсь, дощику, на березу! —
А його нема. Ми кликали у четвер:
— Лийсь, дощику, на чабер! —
А його нема.
Ми кликали у п'ятницю:
— Лийсь, дощику, на м'ятицю! —

А його нема.
Ми кликали у суботу:
— Лийсь, дощiku, на салату! —
А його нема...
Та покликали в неділю —
Цілій цебер дощик вилляв:
на барвінок,
на яворок,
на березу,
на чабер,
на м'ячицю,
на салату,
на голівоньку чубату! —
Буде зелено тепер!

ДОЩИК

Андрій Малишко

Вихопивсь дощик поміж заграв —
чоботи сині, синя сорочка,
сині мелодії понапинав
з неба широкого аж до листочки;
синіми стрілами закресав,
сині листочки дрібно писав —
людям, озерам, лукам за обрій,
ох і смішний же!
І добрий-добрий!
І запрозорились водні гущі,
і посміхнулись темні пушці,
навіть дуби із важкої породи
чухали голови від насолоди.
... Вихопивсь дощик поміж заграв.

ВІДЕРЦЕ

Відерце, відерце,
Посріблене денце,
Скажи, де бувало,
Кого напувало?
Напувало городину,
Напувало смородину,

Петро Кізко

І вербу пелехату,
І козу бородату.
І тепер не гуляю —
Горобців напуваю.

ПРОГУЛЯНКА

Роман Завадович

Переторгувавши
воду ісвічених
речовин у відкриті
створена краєнина
Дітвора, дітвора.
Вода була ще відтіни
виплило у ронко
не витягнути
Схили відкриті
народу відкриті
будуть присвячені
а може, просто каміні
Вітрику-братику,
Не пустуй, не шуми!
Сонечко, сонечко,
або «Ці мені дошки»
доситьноти.

Автори сподіваються, що
цю поетичну, або ж історичну
«Ці мені дошки»,
засвіти, засвіти,
Рожею-квіткою
Зацвіти, зацвіти!
Річка хлюпоче,
Зелені гора —
Дзвінко співає,
Дітвора, дітвора!

СІЛА ХМАРА НА КОНЯ

Володимир Лучук

Сіла хмара на коня:
Хмара, хмару поганя.
Вітер збору як набіг —
Збив коня відразу з ніг. —
Випустила хмара ніжки
І пішла за обрій пішки.

МІСЯЦЬ В ХМАРАХ ЗАБЛУДИВСЯ

Володимир Ладиженець

Місяць в хмарах заблудився
Та й за гору закотився.
Я пішла б його шукати,
Тільки кличути вже до хати,
Я сказала б, що не хочу,
Та заплющуються очі
І не слухаються ніжки...
Донесіть мене до ліжка!

ЗАГАДКА

Марійка Підгірянка

То чорна, то сива
По небі ходила,
Набив її вітер —
Сльози розпустила.
(Хмара й дощ.)

ХМАРИНКИ В САДУ

Микола Томенко

Що не садочок —
то голосочек
веселій чутъ.

Що не криничка —
то по водичку
малята йдуть.

Кожну рослину,
наче хмаринки,
вони поллють.

Скільки же буде цієї рослини
Кого напувату
Напували городину,
Напували смородину.

ПІСЛЯМОВА, АБО РОЗДУМИ ПІСЛЯ...

Перегортаемо останню сторінку і розуміємо, що тайник знань про воду невичерпний, що вода за всією її звичайністю є найтаємничішою речовиною у Всесвіті, і немає на нашій планеті речовини, яка б була створена краще, ніж незвичайна у звичайності Вода.

Вода була ще до появи людини: є всі підстави вважати, що життя виникло у водному середовищі. Ну а до виникнення життя? Вода — не випадковий гість на Землі. Вона активний творець нашого життя-буття. Вода — одвічний символ добробуту народу. Здавна мудрість народу визначає щастя народу за кількістю води на кожного. Тож будьмо щасливі і пам'ятаймо, що у Водиці все буденне і святкове, а може, просто кажучи, — святе!

Автори сподіваються, що хтось, перегорнувши останню сторінку цього посібника, скаже: «Я знайшов тут те, що мені досі було невідоме», або «Це мені допоможе в роботі з дошкільнятами». Отже, мету досягнуто!

МІСІНЬ В ХМАРАХ ЗАБЛУДИВСЯ

Головний редактор Ладижинська
Міжнародний видавничий центр

...РГОПЛАНИРОВОДА

Науково-виробниче видання

Бібліотека «Шкільного світу»

ооп азія якнайбільшою вимогою до ознайомлення з водою
оночінністю в
Любарова Віра, Марковська Тетяна
акції з води

У краплині води відбивається Всесвіт

Методичний посібник

Редактор І. Стеценко

Літературний редактор Г. Савчук

Коректор В. Македон

Художній редактор Т. Мосієнко

Верстка О. Голик

Підписано до друку 19.10.06. Формат 60x84/16.

Папір офсетний № 1. Гарнітура Таймс. Друк офсетний.

Умови. друк. арк. 6,98. Обл.-вид.арк. 6,7. Тираж 3500 пр.

Зам. 155.

Михаїл Томенко

Видавничий дім «Шкільний світ»

01014, Київ, вул. Тимірязевська, 2

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовників і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК № 623 від 04.10.2001 р.

ФО-П Галіцина Л.В.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовників і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК № 1181 від 27.12.2002 р.

Видруковано з готових діапозитивів в ОП «Житомирська облдрукарня»

10014, Житомир, вул. Мала Бердичівська, 17

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовників і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ЖТ № 1 від 06.04.2001 р.

ЯК ПРИДБАТИ КНИЖКИ ВИДАВНИЦТВА «ШКІЛЬНИЙ СВІТ»?

1. ПЕРЕДПЛАТИТИ ЗА «КАТАЛОГОМ ВИДАНЬ УКРАЇНИ», який є в кожному поштовому відділенні.

У розділі «Газети України» знайдіть Вашу улюблену фахову газету за назвою предмета, який Ви викладаєте. А трохи нижче шукайте книжкову серію цієї газети. Наприклад, якщо Ви – математик, то, відповідно, Ваша газета – «Математика», а книжкова серія – «Математика. Бібліотека». Якщо Ви працюєте у дитячому садку, Вам потрібна серія «Дитячий садок. Бібліотека». Якщо Ви очолюєте методичну службу району, спеціально для Вас створена серія «Управління освітою. Бібліотека». Учителям сільської школи слід ознайомитися з книжковою серією «Сільська школа. Бібліотека», учителям географії – «Краєзнавство. Географія. Туризм. Бібліотека», початкових класів «Початкова освіта. Бібліотека», а класним керівникам «Шкільний світ. Бібліотека».

2. ЗВЕРНУТИСЯ В ОДНЕ З ПРЕДСТАВНИЦТВ «ШКІЛЬНОГО СВІТУ», які є майже в кожному обласному центрі України. Там можна передплатити та купити газети і книжки.

3. ЗАМОВИТИ КНИЖКИ ПОШТОЮ

ЗА АДРЕСОЮ:

а/с 65, м. Київ-150,
03150 або

електронною поштою:

voir@i.kiev.ua

Довідки за телефоном:
(044) 495-14-15.

4. КУПИТИ КНИЖКИ ТА ГАЗЕТИ безпосередньо у видавництві «Шкільний світ». Заплануйте візит до видавництва «Шкільний світ», якщо будете в Києві!

НАША АДРЕСА:
01014, м. Київ,
вул. Бастіонна, 15,
«Шкільний світ»
Довідки за телефоном:
(044) 286-66-57

АДРЕСИ ТА ТЕЛЕФОНИ ПРЕДСТАВНИЦТВ:

м. Вінниця, служб. тел.: (0432) 32-76-56,

м. Луцьк, служб. тел.: (0332) 4-71-52,

м. Донецьк, дом. тел.: (0622) 71-14-41,

м. Дніпропетровськ, служб. тел.: (056) 776-84-18,

м. Житомир, служб. тел.: (0412) 22-69-09,

м. Запоріжжя, дом. тел.: (0612) 60-38-49,

м. Івано-Франківськ, служб. тел.: (03422) 3-11-84,

м. Київ, служб. тел.: (044) 284-92-81,

дом. тел.: (044) 410-10-61,

м. Кіровоград, служб. тел.: (0522) 24-66-08,

м. Луганськ, служб. тел.: (0642) 54-51-73,

м. Львів, служб. тел.: (0322) 72-47-73,

м. Миколаїв, служб. тел.: (0512) 35-44-77,

м. Одеса, служб. тел.: (048) 729-45-12,

м. Полтава, служб. тел.: (05322) 2-49-56,

м. Рівне, служб. тел.: (0362) 22-22-02,

м. Суми, моб. тел.: 8-066-234-57-81,

м. Тернопіль, служб. тел.: (0352) 43-57-83,

м. Харків, служб. тел.: (057) 700-48-77,

м. Херсон, служб. тел.: (0552) 54-01-85,

м. Черкаси, служб. тел.: (0472) 64-95-22,

м. Чернівці, служб. тел.: (0372) 52-23-43,

м. Чернігів, дом. тел.: (04622) 7-54-57.